

รายงานการวิจัย

การสร้างสรรค์ระบำโบราณคดีจากโบราณสถาน ปราสาทเขาน้อยสีชมพู

The Creation of Archaeological Dance based on Prasart Kaonoi Sichompoo historic site

โดย

มานิต เทพปฏิมาพร

ทุนอุดหนุนการวิจัย

ประเภทงบประมาณเงินรายได้มหาวิทยาลัยบูรพา เงินรายได้ส่วน

เงินกองทุนวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยบูรพา ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๓

กิตติกรรมประกาศ

การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ ได้รับการสนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัยประเภทงบประมาณ
เงินรายได้มหาวิทยาลัยบูรพา เงินรายได้ส่วน เงินกองทุนวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยบูรพา ประจำปี
งบประมาณ 2563 กราบขอพระคุณผู้มีทรงคุณวุฒิทุกท่าน

1. ด้านประวัติศาสตร์รองศาสตราจารย์ภารดี มหาขันธ์ ผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์
ภาคตะวันออก
2. ด้านนาฏศิลป์ไทย ดร.ไพโรจน์ ทองคำสุก ราชบัณฑิตสาขานาฏกรรมไทย
3. ด้านนาฏศิลป์ไทย ดร.คมสันฐ หัวเมืองลาด นาฏศิลป์นันทกษะพิเศษ กรมศิลปากร
4. ด้านการออกแบบเครื่องแต่งกาย ผศ.ดร.กิตติกรณ์ นพอดมพันธ์
5. ด้านการประพันธ์ดนตรี อาจารย์ กิตติภรณ์ ชิตเทพ

อาจารย์ประจำคณะดนตรีและการแสดง มหาวิทยาลัยบูรพา ในการสนับสนุนผลงานวิจัย
สร้างสรรค์ บรรลุตรงตามขั้นตอนการวิจัย ขอขอบคุณนิสิตคณะดนตรีและการแสดง กลุ่มวิชาเอกนาฏศิลป์
และการกำกับลิลา ที่ให้ความร่วมมือในการฝึกซ้อมและพัฒนาผลงานเป็นอย่างดียังสามารถพัฒนางานวิจัย
ในครั้งนี้เกิดความมาตรฐานตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย เกิดประโยชน์ทั้งผู้วิจัยที่ได้ศึกษากระบวนการ
ทำวิจัยในครั้งนี้และยังสามารถเผยแพร่ข้อมูลองค์ความรู้ต่อผู้ที่สนใจ เพื่อใช้ในการพัฒนาการสร้างสรรค์
งานนาฏศิลป์และการออกแบบในอนาคต

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทยรูปแบบระบำจากแหล่งโบราณสถานที่สำคัญในจังหวัดสระแก้วซึ่งเป็นจังหวัดทางภาคตะวันออกของประเทศไทย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารผลงานทางวิชาการด้านประวัติศาสตร์และนาฏศิลป์ไทย การลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากแหล่งโบราณสถานปราสาทเขาน้อยสีชมพู การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทย นักโบราณคดี ประชาชนชาวบ้าน และผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาวิธีการในการสร้างสรรค์การแสดง

ผลการวิจัยพบว่าปราสาทเขาน้อยสีชมพูเป็นโบราณสถานที่ยังคงปรากฏอยู่ครบถ้วนสมบูรณ์ที่สร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ จากอักษรบนหลักศิลาจารึกโบราณ นอกจากนี้ยังพบโบราณวัตถุอื่นๆ ได้แก่ ทับหลังศิลปะแบบสมโบร์ไพรกุก ศิลปะแบบไพรกเมง ประติมากรรมรูปบุคคล ตุ๊กตาดินเผาสมัยเกาะแกร์ ฐานศิวิลิ่งแบบตรีมูรติ และเครื่องสำริดอีกหลายรายการ ผู้วิจัยกำหนดจินตภาพรูปบุคคลอยู่เหนือตัวมกรที่ปรากฏบนทับหลังของปราสาทเขาน้อย จึงได้ออกแบบการแสดงให้เป็นบุรุษในรูปแบบขอมโบราณ ที่แสดงท่าทางการรำรำตามหลักฐานที่ปรากฏจากภาพจำหลัก ลายเส้น โครงสร้างของปราสาท ตลอดจนโบราณวัตถุที่ค้นพบและกำหนดโครงสร้างสัญลักษณ์ ในการออกแบบท่าทาง การออกแบบแถวในการแสดงตามโครงเรื่องแสดงให้เห็นถึงความเชื่อ ความศรัทธา การบูชาตามหลักศาสนาฮินดูลัทธิไศวนิกายและไวษณพนิกายที่กล่าวถึงการสรรเสริญพระวิษณุ ผ่านโครงสร้างท่าทางแบบชนบผสมผสานกับหลักแนวคิดของการสร้างสรรค์ระบำโบราณคดีกรมศิลปากรและการออกแบบสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายประกอบการแสดง ที่ต้องอาศัยองค์ประกอบสำคัญ 3 สิ่งคือ ท่ารำ ดนตรี เครื่องแต่งกายที่จะสามารถสื่อสารให้ผู้รับสารเชื่อได้ว่า การแสดงระบำโบราณคดีที่ถูกสร้างขึ้นใหม่นี้สามารถถ่ายทอดความหมายและเล่าเรื่องราวของมนุษย์ในยุคนั้นๆ ได้ตามแนวคิดที่ผู้สร้างสรรค์กำหนดไว้

คำสำคัญ : นาฏศิลป์สร้างสรรค์, ระบำ, ปราสาทเขาน้อยสีชมพู

Abstract

This research aimed to create a Thai classical dance inspired by an archeological site in an eastern Thailand of Saekaw Province. Qualitative research was applied in the resech. Data collection included historical and Thai classical dance academic documents; on-site exploration at Prasart Kaonoi Si Chompoo; interviewing Thai classical experts; archeologists; local scholars; and others. Data abalysis was to find an approach for creating the performance.

The results revealed that Prasart Kaonoi Si Chompoo has been an archeological site built in 12th century B.E. according to the messages on an ancient stone inscription. Other artifacts, additionally, found included Sombopireku artistic style linten; Prei Khmeng art; human sculptures; terra-cotta dolls of Koh Ker artistic style; Trimurati-shaped Sivalingam base; as well as other various objects. The researcher has determined an imagination of a human appearing above a mythical animal so called “Makara” that was demonstrated on the lintel of the Prasart Kaonoi Si Chompoo. The ancient Khmer-looked human was consequently formed for the performance, dancing in line with the evidence on the petroglyphy; dancing lines; the structure of the site; and other discovered artifacts. Symbolic structure for choreography was later created. Performance blocking design addressed belief; faith; and Shaivism and Vaishnavism hindu worship through traditional posture structure, combining with the concept of Rabamborankadee of the Fine Art Department. The costume design for the performance consisted of three crucial components: tunes; music; and costumes to communicate with and convince the audiences that this newly created Rabamborankadee delivered the meaning and the story of human in the ancient time according to the concept determined.

KEYWORDS : Creative dance, Dance, Kaonoi Si Chompoo

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญภาพ	ฉ
สารบัญแผนผัง	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 หลักการและเหตุผลของการวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	3
1.3 กรอบแนวคิดการวิจัย	3
1.4 สมมติฐานการวิจัย	4
1.5 ขอบเขตการวิจัย	4
1.6 คำสำคัญ	4
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.8 วิธีการดำเนินการวิจัย	5
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม	7
2.1 ทฤษฎีทางศิลปะ	7
2.2 กรอบแนวคิดการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์	10
2.3 ข้อมูลปราสาทเขาน้อย	16
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	49
2.5 ข้อมูลการสัมภาษณ์	49
บทที่ 3 การสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทยจากแหล่งโบราณสถานชุด ปราสาทเขาน้อยสีชมพู จังหวัดสระแก้ว.....	53
3.1 จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์	53
3.2 ขั้นตอนการสร้างสรรคการแสดง	54
3.3 รูปแบบภาพการแสดงของระบำชุด ปราสาทเขาน้อยสีชมพู	59
3.4 การประพันธ์เพลงประกอบการแสดงชุด ระบำลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู	65

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง		หน้า
บทที่ 4	กระบวนการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง ชุดระบำลีลาเทวฤทธิ์	67
	4.1 แนวคิดการออกแบบและการสร้างสรรค์	68
	4.2 ความสัมพันธ์ระหว่างเครื่องแต่งกายกับการเคลื่อนไหวของการแสดง ระบำ ลีลาเทวฤทธิ์	69
	4.3 การออกแบบเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ	72
	4.4 การออกแบบการแต่งหน้าสำหรับการแสดง	78
บทที่ 5	สรุปผลการสร้างสรรค์ อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	82
	5.1 สรุปผลการสร้างสรรค์	82
	5.2 อภิปรายผล	83
	5.3 ข้อเสนอแนะ	84
บรรณานุกรม	87
ภาคผนวก ก	89
ประวัติผู้วิจัย	99

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ 2.1	คำบรรยายแหล่งโบราณสถานปราสาทเขาน้อย.....	17
ภาพที่ 2.2	ศาลเจ้าพ่อเขาน้อย.....	17
ภาพที่ 2.3	ศาลเจ้าพ่อเขาน้อย.....	17
ภาพที่ 2.4	ทางขึ้นโบราณสถานปราสาทเขาน้อย.....	18
ภาพที่ 2.5	ลักษณะทางสถาปัตยกรรม.....	18
ภาพที่ 2.6	ลักษณะฐานปราสาท.....	18
ภาพที่ 2.7	อาคารองค์กลางปราสาทเขาน้อย.....	20
ภาพที่ 2.8	แบบร่างปรangkองค์กลาง.....	21
ภาพที่ 2.9	แบบร่างอาคารด้านทิศใต้.....	21
ภาพที่ 2.10	หน้าพิพิธภัณฑน์แห่งชาติปราจีนบุรี.....	22
ภาพที่ 2.11	ทับหลังแบบสมโบรีไพรกุก.....	23
ภาพที่ 2.12	ทับหลังศิลปะเขมรแบบไพรกเมง.....	23
ภาพที่ 2.13	ทับหลังจำหลักลายมกรคายนพธุ์พุกษา.....	24
ภาพที่ 2.14	ทับหลังแบบไพรกเมง.....	24
ภาพที่ 2.15	ทับหลังแบบสมโบรีไพรกุก.....	25
ภาพที่ 2.16	ศิวลึงค์และฐานโยนินิ รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส.....	25
ภาพที่ 2.17	ศิวลึงค์และฐานโยนินิ รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส.....	26
ภาพที่ 2.18	แผ่นศิลาฤกษ์.....	26
ภาพที่ 2.19	แผ่นศิลาฤกษ์เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส.....	27
ภาพที่ 2.20	ศิวลึงค์แบบตรีมูรติ.....	27
ภาพที่ 2.21	ฐานวัตถุมงคลทรงลูกบาศก์.....	28
ภาพที่ 2.22	พระบาทรูปเคารพ.....	28
ภาพที่ 2.23	ฐานเสารูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ด้านหน้าสลักเป็นรูปช้าง ด้านข้างสลักเป็นรูป สิงห์.....	29
ภาพที่ 2.24	ฐานเสารูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ด้านหน้าสลักเป็นรูปช้าง.....	29
ภาพที่ 2.25	ตราประทับ.....	30
ภาพที่ 2.26	จานมีเชิง.....	30
ภาพที่ 2.27	ฐานรูปเคารพ.....	31
ภาพที่ 2.28	รูปโคลนศิวลึงค์.....	31
ภาพที่ 2.29	ศิวลึงค์.....	32
ภาพที่ 2.30	ฐานรูปเคารพ.....	32
ภาพที่ 2.31	ศิวลึงค์ติดกับฐานโยนินิ.....	33

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
	33
ภาพที่ 2.32	34
ภาพที่ 2.33	34
ภาพที่ 2.34	34
ภาพที่ 2.35	35
ภาพที่ 2.36	35
ภาพที่ 2.37	36
ภาพที่ 2.38	36
ภาพที่ 2.39	37
ภาพที่ 2.40	37
ภาพที่ 2.41	38
ภาพที่ 2.42	38
ภาพที่ 2.43	39
ภาพที่ 2.44	39
ภาพที่ 2.45	40
ภาพที่ 2.46	40
ภาพที่ 2.47	41
ภาพที่ 2.48	41
ภาพที่ 2.49	42
ภาพที่ 2.50	42
ภาพที่ 2.51	43
ภาพที่ 2.52	43
ภาพที่ 2.53	44
ภาพที่ 2.54	44
ภาพที่ 2.55	45
ภาพที่ 2.56	45
ภาพที่ 2.57	46
ภาพที่ 2.58	47
ภาพที่ 2.59	48
ภาพที่ 2.60	50
ภาพที่ 2.61	50
ภาพที่ 2.62	51
ภาพที่ 2.63	51

สารบัญภาพ (ต่อ)

		หน้า
ภาพที่ 2.64	ดร.คมสันฐ หัวเมืองลาด.....	52
ภาพที่ 3.1	สังข์ดินเผา.....	55
ภาพที่ 3.2	ทำรำเทพเป่าสังข์.....	55
ภาพที่ 3.3	เหรียญทอง.....	55
ภาพที่ 3.4	ทำเหรียญทอง.....	55
ภาพที่ 3.5	เทวดาซีหลังมกร.....	55
ภาพที่ 3.6	ทำเทพอวยชัย.....	55
ภาพที่ 3.7	เทพนม.....	56
ภาพที่ 3.8	ทำรำเทพนม.....	56
ภาพที่ 3.9	เหรียญนกงูง(สัตว์ปีกที่มีหงอน)	56
ภาพที่ 3.10	ทำร้านกยูง.....	56
ภาพที่ 3.11	เทวดาซีมกร.....	57
ภาพที่ 3.12	ทำรำเทวดาเป่าสังข์เหนือมกร.....	57
ภาพที่ 3.13	รูปมกร.....	57
ภาพที่ 3.14	ทำลายมกร 1.....	57
ภาพที่ 3.15	ทำลายมกร 2.....	58
ภาพที่ 3.16	สุรมรรชนีสีกรยืนเหนือกระบือ.....	58
ภาพที่ 3.17	ทำรำสุรมรรชนีสีกร.....	58
ภาพที่ 3.18	พระวิษณุสีกร.....	59
ภาพที่ 3.19	ทำรำพระวิษณุสีกร.....	59
ภาพที่ 3.20	ทำเทพเป่าสังข์.....	59
ภาพที่ 3.21	ทำเทพเป่าสังข์.....	59
ภาพที่ 3.22	ทำเทพสการะ.....	60
ภาพที่ 3.23	ทำเทพนฤมิตร.....	60
ภาพที่ 3.24	ทำเทพโปรยเหรียญ.....	60
ภาพที่ 3.25	ทำเทพสามัคคี 1.....	61
ภาพที่ 3.26	ทำเทพสามัคคี 2.....	61
ภาพที่ 3.27	ทำเหรียญทองคำ.....	61
ภาพที่ 3.28	ทำเหรียญทองคำ.....	61
ภาพที่ 3.29	ทำนกงูงรำแพน.....	61
ภาพที่ 3.30	ทำนกงูงรำแพน.....	61
ภาพที่ 3.31	ทำชุ่มไฟรกเมง.....	62

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 3.32	ทำลายมกรอวยชัย..... 62
ภาพที่ 3.33	ทำซุ้มสมโบร์ไพทูก..... 62
ภาพที่ 3.34	ทำข้างอวยชัย..... 63
ภาพที่ 3.35	ทำซุ้มกระบือเรียงมณ..... 63
ภาพที่ 3.36	ทำซุ้มสรรเสริญพระนางสุรมรรธินีสีก..... 63
ภาพที่ 3.37	ซุ้มมกรคลายเหรียญ..... 64
ภาพที่ 3.38	ทำเทพสัมพันธ์..... 64
ภาพที่ 3.39	ทำซุ้มเทพลีลา..... 64
ภาพที่ 3.40	ทำซุ้มสรรเสริญพระวิษณุ..... 65
ภาพที่ 4.1	เทวรูปขอมโบราณ..... 68
ภาพที่ 4.2	ตัวอย่างโครงสร้างทำรำ..... 70
ภาพที่ 4.3	ตัวอย่างโครงสร้างทำรำ..... 70
ภาพที่ 4.4	ภาพวาดแบบผู้แสดงสวมใส่เครื่องแต่งกาย..... 71
ภาพที่ 4.5	ตุ๊กตารูปปั้นศิลปะแบบเกาะแกร์..... 72
ภาพที่ 4.6	การนุ่งผ้าแบบเกาะแกร์..... 72
ภาพที่ 4.7	การตัดเย็บ..... 72
ภาพที่ 4.8	รูปปั้นหน้าบุคคล..... 72
ภาพที่ 4.9	ทับหลังศิลปะสมโบร์ไพทูก..... 72
ภาพที่ 4.10	ตราประทับ..... 72
ภาพที่ 4.11	กรองคอ..... 73
ภาพที่ 4.12	เครื่องประตึระชะ..... 73
ภาพที่ 4.13	เข็มขัด..... 73
ภาพที่ 4.14	การตัดโครงเครื่องประดับ..... 73
ภาพที่ 4.15	ประกอบลาย เครื่องประดับ..... 73
ภาพที่ 4.16	การอัดลายเครื่องประดับ..... 73
ภาพที่ 4.17	การเคลือบสีลงรักเครื่องประดับ..... 74
ภาพที่ 4.18	การลงทองเครื่องประดับ..... 74
ภาพที่ 4.19	การลงทองเครื่องประดับ..... 74
ภาพที่ 4.20	รูปเครื่องประดับศิระชะ(ด้านหน้า) 75
ภาพที่ 4.21	รูปเครื่องประดับศิระชะ(ด้านหลัง) 75
ภาพที่ 4.22	รูปต่างหู..... 75
ภาพที่ 4.23	รูปพาทูร์ด (รัตตันแขน) 75

สารบัญภาพ (ต่อ)

		หน้า
ภาพที่ 4.24	กำไลข้อมือ.....	76
ภาพที่ 4.25	กำไลข้อเท้า.....	76
ภาพที่ 4.26	รูปทรงคอ.....	76
ภาพที่ 4.27	รูปรัดอก.....	77
ภาพที่ 4.28	รูป รัดเอว (เข็มขัด)	77
ภาพที่ 4.29	รูปเครื่องประดับที่สมบุรณ์.....	77
ภาพที่ 4.30	รูปปั้นหน้าบุคคล.....	78
ภาพที่ 4.31	รูปแบบการแต่งหน้า.....	78
ภาพที่ 4.32	รูปเครื่องแต่งกายด้านหน้า.....	78
ภาพที่ 4.33	รูปเครื่องแต่งกายด้านหลัง.....	78
ภาพที่ 4.34	แสดงแบบทำนั่ง.....	79
ภาพที่ 4.35	แสดงแบบทำนั่ง.....	79
ภาพที่ 4.36	แสดงแบบทำยืน.....	79
ภาพที่ 4.37	แสดงแบบทำยืน.....	79
ภาพที่ 5.1	รองศาสตราจารย์ ดร.ภรดี มหาพันธ์.....	84
ภาพที่ 5.2	ดร.ไพโรจน์ ทองคำสุก.....	84
ภาพที่ 5.3	การนำเสนอโครงสร้างท่ารำ การแสดงชุดระบำลีลาเทวฤทธิ ปราสาทเขา น้อยสีชมพู.....	85
ภาพที่ 5.4	การนำเสนอโครงสร้างท่ารำ การแสดงชุดระบำลีลาเทวฤทธิ ปราสาทเขา น้อยสีชมพู.....	85
ภาพที่ 5.5	การนำเสนอกระบวนการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง.....	86
ภาพที่ 5.6	ผศ.ดร.กิตติกรณ์ นพอุดมพันธ์.....	86

สารบัญแนผนผ้ง

	หน้า
แผนผ้งที่ 1.1 กรอบแนผคผดการวผจผย.....	3
แผนผ้งที่ 4.1 กรอบแนผคผดการออกแบผและการสร้่างสรรรค้.....	69
แผนผ้งที่ 4.2 แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการสร้่างสรรรค้ระบ้่าโบรมคคผ.....	80

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผลของการวิจัย

งานสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทยในปัจจุบัน มีการสร้างสรรค์การแสดงขึ้นใหม่ ในสถานศึกษา ด้วยระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษาหลายแห่ง มีหลักเกณฑ์ในการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ตลอดจนบุคคลภายนอกที่มีความสนใจในการพัฒนานำรูปแบบของนาฏศิลป์ไปประยุกต์สร้างสรรค์ พัฒนารูปแบบการแสดงให้เกิดการแสดงในรูปแบบใหม่ ให้เข้ากับ ยุค สมัยและการเข้าถึงความต้องการของสังคมในปัจจุบัน การพัฒนาการแสดงนาฏศิลป์นั้นมีมานานแล้วนับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน จึงทำให้เกิดการแสดงที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการนำเรื่องจากความเชื่อ พิธีกรรม วิถีการดำรงชีวิต มาร้อยเรียงให้เป็นการแสดงหรือการนำวรรณกรรมที่สำคัญมาสร้างสรรค์ การนำบริบทวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์หรือสัตว์แต่ละประเภทมาสร้างสรรค์ให้เกิดรูปแบบ รูปทรง การแสดงสัญลักษณ์เพื่อใช้ในการประกอบการแสดง โขน ละคร ที่มีรูปแบบการแสดงเป็นชุดเป็นตอน รวมถึงการนำเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ เพื่อนำมาสร้างสรรค์ให้เป็นรูปแบบการแสดงระบำโบราณคดี กรมศิลปากร ที่ใช้เป็นต้นแบบในการเรียนการสอนในหลักสูตรนาฏศิลป์ไทย ที่ระบุไว้ 5 เพลงเป็นการแสดงที่บรรยายถึงยุค สมัย ได้แก่ ทวาราวดี ศรีวิชัย ลพบุรี สุโขทัยและเชียงแสน เพื่อสร้างความตระหนักและเกิดการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์

ผู้ศึกษาได้เน้นการศึกษาข้อมูลการแสดงสร้างสรรค์ในเขตภาคตะวันออกเฉียงของไทย ด้วยเป็นแหล่งพื้นที่สำคัญมีร่องรอยอารยธรรม มีประเพณีวัฒนธรรมที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ มีพรมแดนที่เชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน หล่อหลอมชาติพันธุ์ที่หลากหลายของกลุ่มชนเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน มีพื้นที่เป็นแหล่งโบราณสถานที่สำคัญหลายแห่ง เช่นเดียวกับจังหวัดสระแก้วมีสถานที่แหล่งโบราณสถานที่สำคัญเป็นศิลปะในต้นๆของไทย ราวพุทธศตวรรษที่ 12 จากการจารึกปราสาทเขาน้อยบนแผ่นหลักศิลาจารึก

จังหวัดสระแก้วมี 9 อำเภอ 58 ตำบล เป็นจังหวัดที่อยู่ภาคตะวันออกเฉียงของไทยโดยแยกออกจากจังหวัดปราจีนบุรี เมื่อปี 2536 เป็นเมืองที่มีขนาดใหญ่มีพรมแดนเชื่อมติดต่อกับประเทศกัมพูชา มีความเจริญรุ่งเรืองด้านเศรษฐกิจการค้า มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ อาทิ ศาสนสถาน โบราณสถาน ประสาทหิน ซึ่งปราสาทหินนั้นเป็นแหล่งโบราณสถานทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏ อยู่ในภาคตะวันออกเฉียง จังหวัดสระแก้วมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานนับ 4,000 ปี ตั้งแต่ยุคหินใหม่-ยุคโลหะ โดยมีการค้นพบวัตถุโบราณที่บ้านโคกมะกอก ตำบลเขาสามสืบ อำเภอเขาฉกรรจ์ ในยุคต่อมาก็มีการค้นพบโบราณวัตถุอีก เช่น ที่อำเภออรัญประเทศและเขตอำเภอตาพระยา แสดงหลักฐานว่าสระแก้วเคยเป็นชุมชนสำคัญที่มีความเจริญรุ่งเรืองในยุคเจนละทวาราวดี มีอารยธรรมและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง และมีกษัตริย์หรือผู้ครองเมืองนับถือศาสนาฮินดูลัทธิไศวนิกายและเวชณพิกาย ดังจะเห็นได้จากโบราณสถานและจารึกรูปอักษรปัลลวะต่าง ๆ ที่ปรากฏที่ปราสาทเขาน้อย เขตอำเภออรัญประเทศ ซึ่งถือกันว่าเป็นหลักฐานบันทึกศักราชที่เก่าที่สุดในกลุ่มจารึกครั้งแรกที่พบในประเทศไทย สร้างขึ้นราวปีพุทธศักราช 1180 นอกจากนี้ ยังพบ

หลักฐานความเจริญของอารยธรรมขอม ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 15-16 ในแถบนี้อย่างมากมาย มีทั้งปราสาทอิฐ ปราสาทสติกก่ออิฐ เต่าเผาเครื่องถ้วย และคูเมืองโบราณที่ยังหลงเหลือร่องรอยปรากฏในปัจจุบัน (สำนักงานจังหวัดสระแก้ว, 2561, น. 1 – 2)

ปราสาทเขาน้อยหรือ ปราสาทเขาน้อยสีชมพูตั้งอยู่ที่วัดเขาน้อยสีชมพู หมู่ที่ 1 ตำบลคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 12 กิโลเมตร ตั้งอยู่บนยอดเขาเดี่ยว ๆ สูงราว 80 เมตร สันนิษฐานว่าปราสาทนี้สร้างในพุทธศตวรรษที่ 12 และมีการบูรณปฏิสังขรณ์ในพุทธศตวรรษที่ 15 และคงความสำคัญจนถึงพุทธศตวรรษที่ 16 เชื่อว่าเป็นศาสนสถาน ในศาสนาฮินดู ตัวปราสาทเป็นโบราณสถานไม่ก่ออิฐสอปูน ประกอบด้วยปราสาทก่อด้วยอิฐ 3 หลังคือ ปราสาททิศเหนือ ปราสาทองค์กลาง และวิหารทิศใต้ แต่คงเหลือเพียงปราสาทองค์กลางเท่านั้นที่ยังคงสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ ส่วนปราสาททางทิศเหนือ และวิหารทิศใต้เหลือเพียงฐานเท่านั้น เมื่อปี พ.ศ. 2478 ปราสาทเขาน้อยได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติจากกรมศิลปากร และมีการสำรวจขุดพบโบราณวัตถุจำนวนมาก เช่น โบราณวัตถุทำจากโลหะ เครื่องปั้นดินเผา ทัพหลังหินทราย 5 ชิ้น พบประติมากรรมรูปนางมโหฬารสุมรรณีสีกร ซึ่งสูญหายไปแล้วและค้นพบแผ่นจารึกบ่งบอกถึงอายุการสร้างปราสาทเรียกว่า "จารึกเขาน้อย" และทัพหลังหินทรายแบบสมโบร์ไพรกุก อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 ศิลาจารึกระบุมหาศักราช 559 ตรงกับ พ.ศ. 1180 ซึ่งเป็นจารึกที่ระบุมหาศักราชเก่าที่สุดในประเทศ โบราณวัตถุต่าง ๆ ที่ได้จากการขุดค้น ปัจจุบันเก็บรักษาและจัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ปราจีนบุรี และได้จำลองทัพหลังหินทรายที่ค้นพบ ตั้งไว้บริเวณดังกล่าวเพื่อให้ได้ศึกษาเรียนรู้ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2560)

จากข้อมูลข้างต้น แสดงให้เห็นความสำคัญของอารยธรรมโบราณของชาติในพื้นที่ภาคตะวันออก เพื่อให้เกิดการสร้างสรรคองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถมาพัฒนางานให้เกิดรูปแบบการแสดงจากเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ถึงความเจริญรุ่งเรืองทางการค้า การปกครองการกระจายอำนาจทางการปกครองรวมถึงการเผยแพร่ทางศาสนา ที่มาพร้อมกับการล่าอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจ จึงทำให้เกิดสิ่งปลูกสร้างเพื่อใช้ประกอบพิธีทางศาสนา เกิดการหลอหลอมของวัฒนธรรมขึ้นมากมายตั้งแต่ยุคขอมโบราณ จนถึงพุทธศตวรรษที่ 12-20 จึงก่อให้เกิดการต่อยอดของศิลปะในแต่ละยุคสมัยจากการบันทึกของนักโบราณคดีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญควรแก่การศึกษาและนาฏศิลป์ไทยถือเป็นสิ่งที่สำคัญต่อประเทศชาติ ด้วยวัฒนธรรมถือเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เป็นตัวขับเคลื่อน เชื่อมโยงทางเศรษฐกิจสังคมในระดับชาติและระดับสากล อีกหนึ่งแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์งานการแสดง ผู้วิจัยได้แลเห็นถึงความสำคัญของเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพูที่เป็นพื้นที่ทางโบราณสถานที่สำคัญ มีปราสาทเป็นศิลปะแบบขอมโบราณ มีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่ขุดค้นพบหลายรายการ ถือเป็นหลักฐานที่สำคัญที่ควรค่าแก่การศึกษา ปัจจุบันถูกปล่อยเป็นที่รกร้างขาดการดูแลส่งเสริม ด้วยปราสาทเขาน้อยสีชมพูมีพื้นที่ขนาดใหญ่มากมีเพียงปราสาท 3 องค์ที่ใช้ในการประกอบพิธีทางศาสนา และเป็นพื้นที่ที่อยู่ห่างจากตัวเมืองมิได้เป็นทางผ่านของเส้นทางการเดินทางจึงเป็นเหตุทำให้ไม่เป็นที่รู้จักของบุคคลภายนอก มีแต่เพียงบุคคลในพื้นที่ ใช้การในประกอบพิธีตามประเพณีวันสำคัญทางศาสนาของชุมชนเท่านั้น ส่งผลให้มีความสำคัญของโบราณสถาน ปราสาทเขาน้อยสีชมพูลดน้อยลงไม่เป็นที่รู้จักแก่ประชาชนทั่วไป ในฐานะโบราณสถานยุคต้น ๆ ของประเทศไทย

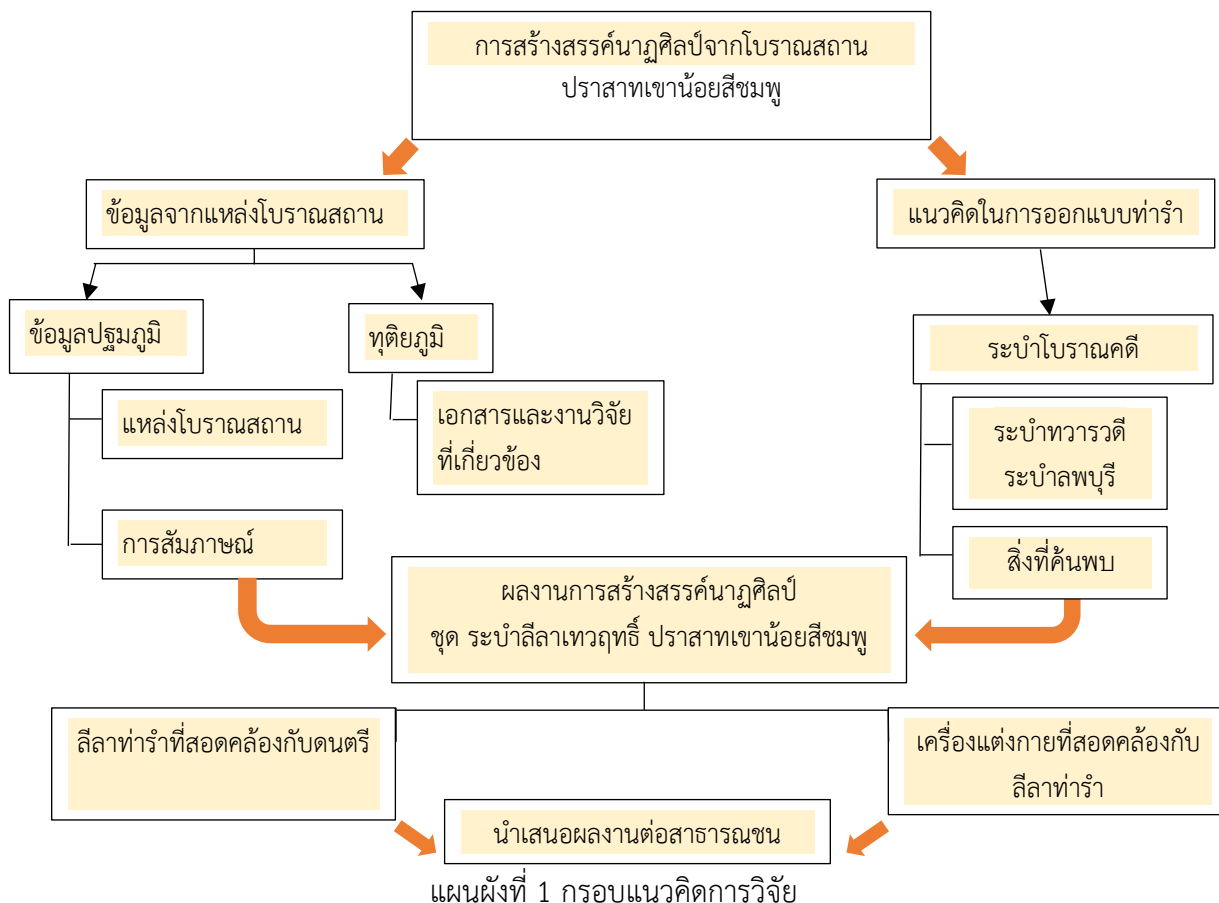
ผู้วิจัยจึงเกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ไทยในรูปแบบระบำโบราณคดีที่สะท้อนให้เห็นถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ และรูปแบบของสถาปัตยกรรมโบราณที่เก่าแก่ของชาติ จึงได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากนักวิชาการโบราณคดีพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติปราจีนบุรีและลงสำรวจพื้นที่แหล่งโบราณสถานปราสาทเขาน้อยสีชมพู สัมภาษณ์ข้อมูลด้านสถานที่ ประเพณีและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง รวมถึงศึกษาข้อมูล เทคนิค ทฤษฎีการเคลื่อนไหวทางนาฏศิลป์และการแสดงของระบำโบราณคดีที่เป็นแบบแผนกรมศิลปากร จากผู้เชี่ยวชาญทางนาฏศิลป์ไทยเพื่อใช้ในการออกแบบกระบวนการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์จากโบราณสถาน ปราสาทเขาน้อยสีชมพู เพื่อการพัฒนาองค์ความรู้งานนาฏศิลป์ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์แหล่งโบราณสถาน ให้คงอยู่คู่กับอนุชนรุ่นหลังในท้องถิ่นได้เกิดความเข้าใจกับศิลปะวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชน เกิดความรักและศรัทธาในมาตุภูมิที่ตั้งของตน

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาบริบทที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถานปราสาทเขาน้อยสีชมพู

1.2.2 เพื่อสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทยรูปแบบระบำโบราณคดี จากแหล่งโบราณสถานในภาคตะวันออก ปราสาทเขาน้อยสีชมพู จังหวัดสระแก้ว ชุด ระบำลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู

1.3 กรอบแนวคิดการวิจัย

1.4 สมมติฐานการวิจัย

จากการวิจัย ได้เน้นถึงการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ อารยธรรมที่เจริญรุ่งเรืองของศิลปะขอมโบราณ ศิลปะแบบสมโบไพรกุก หลักฐานการจารึกบนแผ่นศิลาและทับหลังของปราสาทที่มีความสมบูรณ์ มีลักษณะเฉพาะเป็นเอกลักษณ์ที่ได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะขอมโบราณ มีวัตถุโบราณที่ค้นพบหลายรายการ และยังคงเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่สำคัญของประชาชนในจังหวัดสระแก้วแล้วอนึ่งศิลปะประเภทนี้เป็นศิลปะในยุคต้นของไทย ข้อมูลการสมมติฐานเบื้องต้นให้ผู้วิจัยกำหนดรูปแบบการศึกษางานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ในหัวข้อ ในการสร้างสรรค์การแสดงระบำโบราณคดีจากปราสาทเขาน้อยสีชมพู สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ความสำคัญทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมพื้นถิ่นของชาวจังหวัดสระแก้ว

1.5 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษางานวิจัยการสร้างสรรค์การแสดงระบำโบราณคดี ชุดระบำลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านการศึกษาโดยแบ่งขอบเขตออกเป็น 2 ส่วนคือ

1.5.1 ขอบเขตด้านการศึกษา เนื้อหาข้อมูล

งานวิจัยสร้างสรรค์ชุดระบำลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู ในรูปแบบของระบำโบราณคดี โดยนำข้อมูลจากโบราณสถานในพุทธศตวรรษที่ 12 - 18 จากสมัยทวารวดีถึงต้นลพบุรีและยุคต้นของกรุงศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้กำหนดผู้แสดงเป็นนักแสดงชายตามรูปบุคคลที่ปรากฏบนทับหลังขององค์ปราสาท เพื่อบรรยายรูปแบบการแสดง

1.5.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากพื้นที่ปราสาทเขาน้อยสีชมพู สัมภาษณ์ข้อมูลจากบุคคลเกี่ยวข้องกับโบราณสถาน และหน่วยงานราชการในพื้นที่อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

1.6 คำสำคัญ

1.6.1 ปราสาทเขาน้อยสีชมพู หมายถึงเป็นโบราณสถานที่ตั้งอยู่ใน ตำบลคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว เป็นโบราณสถานสมัยทวารวดี ในพุทธศตวรรษที่ 12 -18

1.6.2 ระบำโบราณคดี หมายถึงระบำสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นจากแรงบันดาลใจ จากโบราณสถานทางประวัติศาสตร์

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 ได้การแสดงระบำโบราณคดี จากแหล่งโบราณสถาน ชุดระบำลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู

1.7.2 ได้สร้างคุณค่าให้แหล่งโบราณสถานเกิดความสำคัญน่าสนใจและเป็นที่ยึดมั่นมากขึ้น ในฐานะโบราณสถานที่เก่าแก่ของชาติ

1.8 วิธีการดำเนินการวิจัย

1.8.1 ขั้นตอนรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา หนังสือ บทความวิชาการ การสัมภาษณ์ ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย จัดลำดับตามความสำคัญตามประเด็น การศึกษางานวิจัย เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล และนำมาใช้กระบวนการออกแบบสร้างสรรค์ ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ประกอบการวิจัย

1.8.1.1 ค้นคว้าเอกสาร ตำรา จากห้องสมุดต่าง ๆ

1.8.1.2 สัมภาษณ์บุคคลข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

- 1) องค์กรบริหารส่วนตำบลคลองน้ำใส อ.อรัญประเทศ จ.สระแก้ว
- 2) พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ปราจีนบุรี
- 3) นาฏยศิลป์สำนักการสังคีต กรมศิลปากร
- 4) นักวิชาการทางด้านนาฏศิลป์ไทย กรมศิลปากร

1.8.2 ขั้นตอนบันทึกข้อมูล

การสร้างสรรค่นาฏศิลป์ที่ใช้ประกอบการแสดงระบำโบราณคดีชุดระบำลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู เป็นการศึกษาบริบทต้นทางวัฒนธรรม ที่ปรากฏในพื้นที่ของโบราณสถาน อำเภอเมืองอรัญประเทศ และให้สอดคล้องกับข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู โดยผู้วิจัยทำการบันทึกภาพ คำสัมภาษณ์ ถึงความสำคัญและประวัติความเป็นมาและรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง

1.8.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

1.8.3.1 การสร้างสรรค่นาฏศิลป์ไทยในรูปแบบระบำโบราณคดี ชุดระบำลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู โดยการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องถึงข้อมูลและนำผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มารวบรวมและวิเคราะห์เป็นประเด็นด้านบริบททางวัฒนธรรมของ อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว เพื่อสรุปเป็นข้อมูลในการออกแบบและสร้างสรรค่นาฏศิลป์และเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง

1.8.3.2 การสร้างสรรค่นาฏศิลป์ระบำโบราณคดีจากปราสาทเขาน้อยสีชมพู ดำเนินการร่วมกับ อาจารย์กิตติภรณ์ ชิตเทพ ผู้ประพันธ์ทำนองเพลงระบำโบราณคดีจากปราสาทเขาน้อยสีชมพู เพื่อให้ได้ทำรำที่สอดคล้องกับดนตรี

1.8.3.2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลและออกแบบโครงสร้างการแสดง

1.8.3.2.2 การกำหนดแนวคิดการสร้างสรรค่นาฏศิลป์เครื่องแต่งกายประกอบการแสดง

1.8.3.2.3 การคัดเลือกนักแสดงตามขอบเขตคุณสมบัติที่กำหนด

1.8.3.2.4 ระยะเวลาการฝึกซ้อมตามกระบวนการ

1.8.3.2.5 จัดเตรียมข้อมูลการแสดงเพื่อนำเสนอ

1.8.3.2.6 สรุป อภิปรายผล หลังกระบวนการวิจัยเสร็จสิ้น

1.8.4 การสรุปและตรวจสอบข้อมูล

การสรุปข้อมูล โดยการเรียบเรียงผลวิเคราะห์ต่าง ๆ ตามประเด็นที่นำเสนอส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิ รวมไปถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องตรวจสอบ สรุปผลการนำเสนอและข้อเสนอแนะกับกระบวนการสร้างสรรค์การแสดง ระบายสีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษางานวิจัยเรื่องการสร้างสรรค์ระบำโบราณคดีจากแหล่งโบราณสถาน ชูติระบำลีลา เทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู ผู้วิจัยศึกษาเอกสารวิชาการ หนังสือ งานวิจัยวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็นประเด็นการศึกษา ดังต่อไปนี้

2.1 ทฤษฎีทางศิลปะ

2.1.1 ทฤษฎีการจัดองค์ประกอบศิลป์

2.1.2 ทฤษฎีการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์

2.1.3 ทฤษฎีแนวคิดเครื่องแต่งกาย

2.2 กรอบแนวคิดการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์

2.2.1 แนวคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ

2.2.2 แนวคิดนาฏยประดิษฐ์

2.2.3 หลักการวิพากษ์และการเคลื่อนไหวร่างกาย

2.2.4 แนวคิดระบำชุดโบราณคดี กรมศิลปากร

2.3 ข้อมูลปราสาทเขาน้อย

2.3.1 แหล่งโบราณสถาน

2.3.2 โบราณวัตถุ

2.3.3 ประเพณีสังคมวัฒนธรรม

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.5 ข้อมูลการสัมภาษณ์

2.1 ทฤษฎีทางศิลปะ

การสร้างสรรค์งานด้านนาฏศิลป์เป็นผลงานที่ต้องขึ้นชมผ่านทางสายตา ก่อให้เกิดความคิด ความรู้สึกของผู้ชม ผู้วิจัยได้คำนึงหลังการทางศิลปะเพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์ สร้างสรรค์ท่าทาง รูปแบบการแสดง ให้เกิดความสมบูรณ์สามารถสื่อสารผ่านทางร่างกาย องค์ประกอบการแสดงที่ ก่อให้เกิดสุนทรียภาพทางการแสดง

2.1.1 ทฤษฎีการจัดองค์ประกอบศิลป์

ฉัตรชัย อรรถปักษ์ ได้สรุปไว้ว่า องค์ประกอบศิลปะเป็นส่วนประกอบต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดงาน ศิลปะตลอดจนงานออกแบบสร้างสรรค์ทุกประเภท ล้วนมีความสำคัญต่องานศิลป์ทั้งสิ้นการจะนำ องค์ประกอบใดมาใช้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับลักษณะของงานและประสบการณ์ของศิลปินหรือนัก ออกแบบ หากสรุปความคิดรวบยอดในการสร้างงานศิลปะแล้ว อาจลำดับกระบวนการในการคิดและ สร้างสรรค์ผลงานโดยการใช้องค์ประกอบศิลปะต่าง ๆ ตั้งแต่องค์ประกอบที่เป็นพื้นฐานในการทำงาน จนถึงองค์ประกอบที่เป็นหลักในการทำงาน มาสร้างสรรค์ด้วยการผ่านสื่อวัสดุอุปกรณ์และเทคนิค วิธีการให้ได้ออกมาเป็นผลงานตามจุดมุ่งหมาย (ฉัตรชัย อรรถปักษ์, 2555, น. 157) การสร้างสรรค์ งานด้านนาฏศิลป์ในรูปแบบใหม่จำเป็นต้องมีองค์ประกอบในการออกแบบสร้างสรรค์

การผสมผสานที่ลงตัวของ องค์ประกอบศิลป์ที่กำหนด ไม่ว่าจะเป็การทำทางการเคลื่อนไหว เสียงดนตรี และเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง ในทุกด้านจะต้องสามารถเชื่อมโยงเข้ากับองค์ประกอบอื่น เช่น ฉาก แสง ตลอดจนอุปกรณ์ประกอบการแสดงเพื่อสื่อความหมายใหม่ สร้างสุนทรียภาพทางการแสดง และสามารถสื่อสารระหว่างการแสดงได้ตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผู้วิจัยได้นำหลักแนวคิดมาสร้างสรรค์และจินตนาการในเรื่องขององค์ประกอบทางศิลปะมาวิเคราะห์ประกอบ เลือกใช้ให้เหมาะสมกับกระบวนการสร้างสรรค์ของงานผู้วิจัย ในการออกแบบท่ารำ และรูปแบบการแปรแถว การออกแบบลักษณะเครื่องแต่งกาย เน้นเรื่องของการสมมติและข้อมูลเชิงประจักษ์ ให้ความหมายและความสัมพันธ์องค์ประกอบทางการแสดง ที่บรรยายถึงลักษณะแหล่งโบราณสถาน ปราสาทเขาน้อยสีชมพูได้อย่างสมบูรณ์

2.1.2 ทฤษฎีการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์

นาฏศิลป์ หมายถึง การร่ายรำและการเคลื่อนไหวไปมาอย่างมีจังหวะ ซึ่งมนุษย์สร้างขึ้นด้วยความประณีตเกิดเป็นการเคลื่อนไหวที่สวยงามน่าชม สื่อความหมายสู่ผู้ชม เพื่อก่อให้เกิดความรู้สึก ร่วมกันอาจจะเป็นอารมณ์สะเทือนใจ เศร้าใจ สนุกสนานเพลิดเพลิน (ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์, 2552, น. 10)

นาฏศิลป์ หมายถึง การฟ้อนรำที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นจากธรรมชาติด้วยความประณีตอันลึกซึ้ง เพียบพร้อมไปด้วยความวิจิตรบรรเลงอันละเอียดอ่อน นอกจากหมายถึงการฟ้อนรำ ระบำ รำเต้นแล้วยังหมายถึงการร้องและการบรรเลงด้วย (อมรา กล้าเจริญ, 2542, น. 1-3)

นาฏศิลป์ คือ ศิลปะการแสดงที่ใช้ภาษากายอธิบายแทนคำพูด เพื่อสื่อสารให้เกิดความเข้าใจ ในสิ่งที่ตนได้ไปพบเจอมา สิ่งเหล่านี้มีการพัฒนามาจาก อดีตมาจนถึงปัจจุบัน โดยกระบวนการในการแสดงนั้นจะมีการเรียบเรียงท่ารำให้ เป็นระบบระเบียบมีแบบแผนเฉพาะของสังคมนั้น ๆ เมื่อกล่าวถึงลักษณะการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์ คำนี้มีความหมาย ในตัวคำว่า สร้างสรรค คือ การสร้างสรรคงานขึ้นมาให้โดยจะยึดตามแบบเดิมที่มีอยู่แล้วก็ได้และนำมาปรับปรุงใหม่ให้มีความแปลกใหม่และน่าสนใจมากขึ้น หรือจะเป็นการสร้างสรรคงานขึ้นมาใหม่โดยสิ่งนั้นไม่เคยเกิดขึ้นก็ได้ ส่วนคำว่า นาฏศิลป์ คือ ศิลปะการร่ายรำที่ใช้การเคลื่อนไหวของร่างกายที่มนุษย์เป็นผู้ประดิษฐ์ขึ้น จะแบ่งได้ 3 ประเภทคือ การเลียนแบบธรรมชาติ เกิดจากความเชื่อความศรัทธา และเกิดจากอารมณ์ของมนุษย์ ที่มีต่อสังคม

1. เกิดจากการเลียนแบบธรรมชาติ การที่มนุษย์เคลื่อนไหวร่างกายด้วยท่าทางต่าง ๆ เช่น การยกแขน ขา เอว ลำตัว การใช้ใบหน้า เพื่อแสดงอารมณ์ในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็ความรู้สึกรัก โกรธ โศกเศร้า เสียใจ อารมณ์เหล่านี้ล้วนแต่แสดงออกได้ในทางสีหน้าทั้งนั้น การนำท่าทางการร่ายรำ และแสดงอารมณ์ทางใบหน้า มาผสมผสานเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้ชมการแสดงนั้น ๆ เข้าถึงการแสดงได้อย่างลึกซึ้ง

2. เกิดจากความเชื่อความศรัทธา ไม่ว่าจะเป็เป็นผู้คนกลุ่มใดก็ต้อง มีที่พึ่งทางใจหรือเครื่องสักการบูชาทั้งนั้น เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในยามที่ตนต้องการที่พึ่ง เช่น การเชื่อเรื่องภูตผี เทพารักษ์ รูปปั้นที่ผู้คนเคารพจากนั้นได้กลายเป็นแบบแผนทางวัฒนธรรม มีการจัดการแสดงขึ้นเพื่อเคารพบูชาสิ่งนั้น ๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนกลายเป็นนาฏศิลป์ที่มีพื้นฐานที่เกิดขึ้นจากความเชื่อความศรัทธาทั้งสิ้น

3. เกิดจากอารมณ์ของผู้คนที่มีความรู้สึก อารมณ์ที่ผู้คนที่มีความรู้สึกนั้นมีหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็น อารมณ์ดีใจ หรือ เสียใจ สิ่งเหล่านี้มักสะท้อนให้เห็นได้ชัดเจน เมื่อผู้คนอยู่รวมกันเป็นกลุ่มในสังคม เพราะต้องพบเจอกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ทำให้เกิดความรู้สึกเหล่านี้ได้ จึงทำให้เกิดแนวคิดการสร้างสรรคขึ้นโดยยึดหลักการออกแบบความคิดของค่านิยม ประเพณี วัฒนธรรม เพื่อช่วยในการขัดเกลาความคิดของผู้คนในสังคมให้อยู่รวมกันได้อย่างสงบสุข (กัลทิมา พิชัย, ปทมรัตน์ นาคนิษฐานนท์, วิไลพร ลักษณะวิภาณิชย์, สุทธินันท์ ชื่นชม, 2560, น. 303 - 304)

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับนาฏศิลป์ แสดงให้เห็นว่านาฏศิลป์เป็นการสื่อสารทางร่างกาย การบอกเล่า การให้ความหมายผ่านท่าทางที่มีการจัดขึ้นแบบมาตรฐานในทางการปฏิบัติ(นาฏศัพท์) หรือท่าทางที่เรียนแบบธรรมชาติ ลักษณะสิ่งมีชีวิต เรียบแบบองค์ประกอบที่ต้องการสื่อสาร ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ที่อาจสอดคล้องเกี่ยวกับการนำเสนอท่าทางในรูปแบบทางแบบวัฒนธรรม การบูชา ค่านิยม ลักษณะการสื่อสารด้วยอารมณ์ที่ก่อให้เกิดสถานการณ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลและนำมาใช้เป็นหลักการในกระบวนการสร้างสรรค์การแสดงชุดระบำลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู

3.1.3 ทฤษฎีแนวคิดเครื่องแต่งกาย

เครื่องแต่งกายตามจินตนาการ (fantasy costume) หมายถึงเครื่องแต่งกายที่ผู้ออกแบบสร้างสรรค์ขึ้นเองจากจินตนาการเพื่อให้เป็นไปตามการวิเคราะห์ความตัวละครนั้น ๆ ซึ่งอาจจะเป็นแบบใกล้เคียงความจริงเป็นแบบอนาคตหรือเป็นแบบสร้างสรรค์ตามเทพนิยายเช่นแม่มดนางฟ้าปีศาจหรือตัวละครที่เป็นตัวแทนของนามธรรมเช่นตัวละครในเรื่องมวلمانุษย์ (Everyman) ซึ่งเสมือนเป็นตัวแทนของจิตใต้สำนึกหรือความรู้สึกของมนุษย์ชื่อตัวละครเป็นนามธรรมเช่นมิตรภาพกรรมดีปัญญา พละกำลังสัมปชัญญะเบญจปฏิภาณเป็นต้นการออกแบบเครื่องแต่งกายล้วนขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์ตีความและจินตนาการของผู้ออกแบบทั้งสิ้น

เครื่องแต่งกายตามจินตนาการนี้ต้องอาศัยเทคนิคแสงและการแต่งหน้าประกอบจึงจะสำเร็จได้ผลตามต้องการอย่างไรก็ตามจะพบว่าละครหลายเรื่องแม้ว่าจะเป็นละครแบบแฟนตาซีหรือแบบเหนือจริงเหนือธรรมชาติการออกแบบเครื่องแต่งกายประเภทนี้ก็มีพื้นฐานความคิดของความเป็นมนุษย์เพราะละครจะเล่าเรื่องความเป็นมนุษย์เช่นละครที่มีตัวละครเป็นสัตว์ แต่สิ่งที่สัตว์ในละครกระทำหรือคิดก็เป็นลักษณะเดียวกับมนุษย์คิดและกระทำดังนั้นการออกแบบเครื่องแต่งกายละครประเภทนี้ผู้ออกแบบจะต้องหาข้อมูลหาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับละครเพื่อช่วยในการวิเคราะห์ตีความและสร้างแรงบันดาลใจในงานออกแบบดังนั้นจึงไม่ใช่เพียงแต่คิดนึกจินตนาการเท่านั้น (ฤทธิ์รงค์ จิวากานนท์, 2557, น. 22 - 23)

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง การกระทำให้การแสดงสมบูรณ์ เรื่องโครงสร้างท่าทาง อารมณ์ของผู้แสดงแล้วนั้นสิ่งที่ขาดไม่ได้คือองค์ประกอบของเครื่องแต่งกายที่ต้องอาศัยความเฉพาะของลักษณะของตัวละครหรือชุดการแสดงที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ ต้องการบอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ยุคสมัย ชนชั้น เผ่าพันธุ์ ลักษณะบุคลิกของตัวละคร นักแสดง ทั้งสิ้นถือว่าสำคัญอย่างยิ่ง ผู้วิจัยได้ใช้หนักแนวคิดนี้เป็นต้นแบบในการวางแผนกระบวนการออกแบบสร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย และการแต่งหน้าเพื่อให้เกิดลักษณะตรงตามองค์ประกอบการแสดง ชุดระบำลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู เพื่อให้เครื่องแต่งกายของตัวละครมีเอกภาพและเป็นไปตามที่จินตนาการไว้

2.2 กรอบแนวคิดการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์

2.2.1. แนวคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์งาน อารี สุทธิพันธ์ (2532, น.178 - 181) ได้กล่าว กระบวนการสร้างสรรค์เอาไว้ว่า “...การสร้างให้เกิดเป็นสิ่งใหม่หรือของใหม่นั้นมีหลังในการสร้างที่สำคัญ 3 ประการหรือจะเรียกว่ากระบวนการในการสร้างสรรค์ก็ได้...” ซึ่งแบ่งได้ดังนี้

1. การสลับให้ต่างจากที่เคยเห็น (Misplacing)

1.1 การสลับให้ผิดตำแหน่งที่เคยเห็นมาก่อน เราเคยเห็นนิสิตนักศึกษาถัดเข็มวิทยาลัยด้านซ้ายเป็นตำแหน่งที่ทุกคนถัดเสมอ แต่บางคนอาจจะเลื่อนให้สูงขึ้นหรือถัดที่กระเป๋าสีหรือคอเสื้อแทน ซึ่งแสดงว่าเป็นการสร้างสรรคให้ผิดตำแหน่ง หรือเส้นบนศีรษะที่เรียกว่าแสกผม เราอาจจะย้ายแสกไปทางขวา ทางซ้ายหรือตรงกลางเปลี่ยนไปเสมอ ๆ ทุกอาทิตย์ก็ได้ แสดงว่าเราพยายามสร้างสรรคให้มีใบหน้าแปลก ๆ อยู่เสมอ

1.2 การสลับให้มีรูปร่างหรือรูปทรงต่างไปจากเดิม เช่น ขยายบางส่วนให้โตขึ้น บางส่วนให้กว้างใหญ่ขึ้น และทำให้บางส่วนเล็กลง การสลับขนาดและรูปร่างนี้ เราจะพบเห็นอยู่ทั่วไป ทั้งนี้ก็ถือว่าเป็นกระบวนการสร้างสรรค์อย่างหนึ่ง

1.3 การสลับให้มีสีสันแตกต่างไปจากที่เคยเห็นกันมาแล้ว ซึ่งก็ทำให้แปลกต่อผู้พบเห็น หรือผู้ที่ไม่เคยเห็นมาก่อนได้ การที่สลับให้มีสีสันต่างไปนี้เกี่ยวข้องกับแสงและเงาด้วย เพราะว่าสีมีความสัมพันธ์กับแสง ซึ่งหมายถึงว่าสีก็คือลักษณะความเข้มของแสงที่ปรากฏแก่สายตาเรานั้นเอง สิ่งที่เราเห็นแปลกไปเพราะสีและแสงเงานี้ ศิลปินแต่ละคนอาจดัดแปลงต่าง ๆ กัน เช่น ให้รูปร่างสว่างตัดกับเงามืดด้านหลังหรือให้สีสดตัดกับสีเข้มหรือแก่ก็ได้

1.4 การสลับให้เกิดประโยชน์ใช้สอยต่างออกไปจากที่เคยพบเห็นหรือเคยทราบมาก่อน ซึ่งเราคงทราบแล้วว่าอิฐมีประโยชน์สำหรับก่อผนังโบกปูนแต่ถ้าเรานำอิฐมาขัดมันและสลักชื่อเราลงไป แล้วมอบให้เป็นของขวัญปีใหม่ อิฐแผ่นนั้นก็จะมีหน้าที่สำหรับนำไปทับกระดาดได้

2. การสร้างความคิดให้สับสน (Ambiguity)

เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ที่พยายามให้ผู้ชมได้ใช้ความคิดและการสังเกตต่อเรื่องราวที่ตนเห็นซึ่งอาจจะดำเนินการได้ดังนี้

2.1 การดำเนินเรื่องแล้วขมวดปมให้คิด ว่าควรจะเป็นอย่างนั้นหรืออย่างนี้อาจสอดแทรกความตลกขบขันปนเป็นตอน ๆ กลับเนื้อเรื่องใหม่จากที่เคยเห็นมาหรือเคยแสดงมาก่อน ตัวอย่างเช่น เรื่องที่เราเคยทราบกันว่าเป็นเรื่องเศร้าและผู้แสดงทำให้กลายเป็นเรื่องตลกขบขัน

2.2 การเน้นส่วนที่เห็นว่าไม่สำคัญให้เด่นชัดขึ้น

2.3 การผูกเรื่องขึ้นใหม่ให้เห็นว่า มันอาจจะเป็นไปได้หรือมันน่าจะเป็นไปได้

3. การปรุงแต่งดัดแปลงใหม่ (Adjustable)

กระบวนการอีกอย่างหนึ่งของความคิดสร้างสรรค์ก็คือการที่รู้จักดัดแปลงของเดิมที่มีอยู่แล้วให้ใหม่ขึ้นมา หรือแปลกไปจากเดิม ซึ่งมีวิธีการต่าง ๆ คือ

3.1 การทำให้ใหม่โดยปรับปรุงของเดิมจากความคิดเดิม การเปลี่ยนแปลงฐานะเดิมให้ดีขึ้นก็ถือว่าเป็นกระบวนการความคิดสร้างสรรค์เหมือนกัน

3.2 การปรับให้เหมาะสมกับเวลาและบริเวณว่าง (Time & Space) ตัวอย่างเช่น ในการแสดงละคร การที่ย่นเวลาให้เร็วหรือการตัดฉากให้เหมาะสมกับเศรษฐกิจ ฯลฯ เหล่านี้ถือเป็นกระบวนการความคิดสร้างสรรค์ทั้งสิ้น

การสลบที่การสร้างความคิดสับสนและการปรุงแต่งเป็นเหตุที่สำคัญในวิธีการสร้างสรรค์ศิลปกรรมทุกชนิดซึ่งในทุกแขนงของศิลปกรรมถ้าไม่มีการเปลี่ยนแปลงและไม่มีคนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยก็จะเรียกว่าศิลปกรรมที่สมบูรณ์ไม่ได้ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงศิลปกรรมทุก ๆ อย่างและทุกระดับจำต้องยึดถือลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

- 1) ความกว้างขวางในรูปทรงและเรื่องราวหรือความหลากหลาย
- 2) ความคิดแรกเริ่มเป็นของตนเองหรือความเป็นต้นแบบ
- 3) ความเหมาะสมสามารถดัดแปลงแก้ไขให้ดีขึ้น

2.2.2. แนวคิดนาฏยประดิษฐ์

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (ราชบัณฑิต) ได้กล่าวถึง นาฏยประดิษฐ์ว่าเป็นการประมวลปัจจัยต่าง ๆ ของการแสดงมาสร้างสรรค์เป็นนาฏยศิลป์นาฏยประดิษฐ์แม้จะเป็นศิลปะสร้างสรรค์ ที่ต้องการความแปลกใหม่ แต่ก็ยังต้องอาศัยปัจจัยของนาฏยจารีตจากอดีตเป็นฐาน วัตถุประสงค์ ความคิด วิธีการ การศึกษาและเรียนรู้ตัวอย่างจากอดีตยิ่งมีมาก และหลากหลายเพียงใดก็ย่อมทำให้นักนาฏยประดิษฐ์มีโอกาสสร้างสรรค์งานนาฏยศิลป์ได้กว้างไกลเพียงนั้น เพราะนักนาฏยประดิษฐ์สามารถนำสิ่งที่ได้พบได้เห็นมาใช้ในงานออกแบบของตนได้มากประการหนึ่ง และสามารถหลีกเลี่ยงไม่ออกแบบซ้ำกับผลงานที่มีอยู่แล้วอีกประการหนึ่ง ทั้งสองประการนี้จะทำให้ผลงานสร้างสรรค์ของนักนาฏยประดิษฐ์มีความแปลกใหม่และโดดเด่นอย่างแท้จริง (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547. น. 1)

จากการศึกษาข้อมูลในข้างต้นผู้วิจัยได้มีการศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ วางแผนงาน โดยกำหนดเป้าประสงค์ในการทำงานอย่างเป็นลำดับขั้นตอนไม่ว่าจะเป็นการสืบค้นข้อมูลวิเคราะห์วางแผนการสร้างสรรค์ หาแนวทางการแสดงที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ อาจจะพัฒนาจากงานเดิมที่มีอยู่แล้วให้อยู่ในรูปแบบใหม่ การสร้างสรรค์ด้านนาฏยศิลป์โดยใช้แนวคิดเรื่องนาฏยลักษณะทำให้เกิดการสร้างผลงานเชิงสัญลักษณ์ สร้างสรรค์การแสดงที่แตกต่างจากชุดอื่นแต่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะการแสดง ผู้วิจัยได้นำหลักแนวคิดใช้สร้างสรรค์การแสดงต่อไปตามลำดับ

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูล เรื่อง นาฏยประดิษฐ์ โดย ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (ราชบัณฑิต) หนังสือหลักการแสดงนาฏยศิลป์ปริทรรศน์ เพื่อศึกษาความสำคัญการสร้างสรรค์ที่ได้จากข้อมูลการศึกษานำมาวิเคราะห์ นำไปสู่กระบวนการสร้างสรรค์ทำรำโครงสร้าง ลักษณะของรูปแบบการแสดงระบำโบราณคดีชุด ลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู ดังนี้

นาฏยประดิษฐ์หมายถึง การคิด ออกแบบ และการสร้างสรรค์ แนวคิด รูปแบบกลวิธีของนาฏยศิลป์ชุดหนึ่ง ที่แสดงโดยผู้แสดงคนเดียวหรือหลายคน ทั้งนี้รวมถึงการปรับปรุงผลงานในอดีต นาฏยประดิษฐ์จึงเป็นการทำงานที่ครอบคลุม ปรัชญา เนื้อหา ความหมาย ทำรำ ทำเต้น การแปรแถว การตั้งซุ้ม การแสดงเดี่ยว การแสดงหมู่ การกำหนดดนตรี เพลง เครื่องแต่งกาย ฉาก และส่วนประกอบอื่น ๆ ที่สำคัญในการทำให้นาฏยศิลป์ชุดหนึ่งสมบูรณ์ตามที่ตั้งใจไว้ผู้ออกแบบนาฏยศิลป์

เรียกกันโดยทั่วไปว่า ผู้อำนวยการฝึกซ้อม หรือ ผู้ประติษฐ์ท่ารำ แต่ในที่นี้ขอเสนอคำใหม่ว่า นักนาฏยประติษฐ์ ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Choreographer

นาฏยประติษฐ์มีการทำงานเป็นขั้นตอนดังนี้ คือ

1. การคิดให้มีนาฏยศิลป์
2. การกำหนดความคิดหลัก
3. การประมวลข้อมูล
4. การกำหนดขอบเขต
5. การกำหนดรูปแบบ
6. การกำหนดองค์ประกอบอื่น ๆ
7. การออกแบบนาฏยศิลป์

จากการศึกษารอบแนวคิดทั้ง 7 ด้านของกระบวนการสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากหลักการวิจัยผ่านกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลกำหนดขอบเขตการวิจัย ผ่านกระบวนการออกแบบ ผสมผสานองค์ประกอบศิลป์ ทดลองสร้างสรรค์ตามกระบวนการวิจัยเพื่อให้ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้ใหม่ จากการสร้างสรรค์ เกิดหลักแนวคิดได้ทราบถึงข้อเท็จจริงของข้อมูลในการสร้างสรรค์การแสดงให้บรรลุตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้วิจัย เพื่อใช้ในการพัฒนาผลงานตามขั้นตอนนาฏยประติษฐ์จากหลักแนวคิดข้างต้น

2.2.3 หลักกายวิพากย์และการเคลื่อนไหวร่างกาย

นาฏศิลป์ไทยเป็นการเรียนการสอนการเคลื่อนไหวของร่างกายที่ตั้งที่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศิริริมงคล นาฏยกุล ได้กล่าวไว้ว่า ในการศึกษาการเคลื่อนไหวร่างกายของมนุษย์ ผู้ที่ศึกษาต้องมีความรู้เรื่องกายวิภาคศาสตร์ขั้นพื้นฐานในด้านระบบโครงสร้างของกระดูก ข้อต่อ ลักษณะกล้ามเนื้อ และหลักทางฟิสิกส์ของแรงมาประยุกต์ใช้กับร่างกายของมนุษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มของนาฏยศิลป์ เพื่อจะได้นำความรู้แขนงนี้ไปประยุกต์ใช้ในการฝึกฝนร่างกายตนเอง อันจะนำไปสู่การพัฒนาขีดความสามารถในการแสดงบนเวทีตามลำดับต่อไป (ศิริริมงคล นาฏยกุล, 2551, น. 2) จากการศึกษาเรื่องของรูปแบบหลักกายวิพากย์ได้ทราบถึงระบบโครงสร้างของร่างกายของมนุษย์เพื่อใช้ในการออกแบบสร้างสรรค์ท่าทาง ออกแบบเครื่องมือในการปฏิบัติทางร่างกาย ตามลำดับ

นอกจากประโยชน์ของการศึกษาร่างกายยังได้กล่าวถึงประโยชน์ในด้านของการสร้างงานของศิลปินด้านนาฏยศิลป์ว่า ในทางนาฏยศิลป์ การเคลื่อนไหวบริเวณข้อต่อในส่วนต่าง ๆ ของร่างกายจะทำให้เกิดนาฏยลักษณะเฉพาะตนในแต่ละวัฒนธรรมซึ่งเป็นแนวคิดของนาฏยศิลปินในแต่ละพื้นที่ ได้จัดวางเอกลักษณ์ท่าทางต่าง ๆ เป็นแบบฉบับสะท้อนภูมิปัญญาของศิลปินภายในชนชาติของตนเอง (ศิริริมงคล นาฏยกุล, 2556, น. 6) จากกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานการแสดงในรูปแบบใหม่ ที่สำคัญคือบริบทที่ชัดเจนของข้อมูล ที่บ่งชี้ถึงเอกลักษณ์เฉพาะการแสดงนั้น ผ่านการเคลื่อนไหวร่างกายในส่วนต่าง ๆ ที่จะสามารถแสดงรูปแบบรูปทรงที่ต้องการสื่อสาร บอกความเฉพาะของรูปแบบการแสดงที่ชัดเจนตรงตามข้อมูลการศึกษา

2.2.4 แนวคิดระบำชุดโบราณคดี กรมศิลปากร

อาจารย์ธนิศ อยู่โพธิ์ อธิบายการเรียนรู้เรื่องราวและร่องรอยของมนุษย์สมัยโบราณ ต้องอาศัยหลักฐานทางโบราณคดี โดยทำการแบ่งยุคต่าง ๆ การสร้างทำนองเพลงและทำรำโบราณคดี 5 ชุด ไว้ในหนังสือเรื่อง “ระบำชุดโบราณคดี” กรมศิลปากรจัดแสดงในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2510 โดยทำการแบ่งยุคไว้ดังนี้

โดยเฉพาะศิลปะและโบราณวัตถุสถานที่พบบนผืนแผ่นดินในประเทศไทย อาจแบ่งออกได้ตามแบบอย่างและสมัยของศิลปะมี เป็นต้นว่า

สมัยก่อนประวัติศาสตร์

สมัยศิลปะอินเดีย

สมัยทวารวดี พุทธศตวรรษที่ 11 - 16

สมัยศรีวิชัย พุทธศตวรรษที่ 13 - 18

สมัยลพบุรี พุทธศตวรรษที่ 16 - 19

สมัยเชียงแสน พุทธศตวรรษที่ 17 - 20

สมัยสุโขทัย พุทธศตวรรษที่ 19 - 20

สมัยอยุธยา พุทธศตวรรษที่ 20 - ต้นศตวรรษที่ 24

สมัยรัตนโกสินทร์ ต้นพุทธศตวรรษที่ 24 - ปัจจุบัน

(หนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพนางใบศรี แสงอนันต์, 2554, น. 116)

เล่มเดียวกัน อาจารย์ธนิศ อยู่โพธิ์ยังกล่าวถึงบุคคลสำคัญที่สร้างระบำโบราณคดี 5 ชุด ซึ่งเป็นต้นแบบของทำนองเพลงและทำรำมาจนปัจจุบันดังนี้

ระบำชุดโบราณคดี

มนตรี ตราโมท

สร้างเพลงดนตรี

หม่อมแก้ว สนิทวงศ์เสนี

ให้ทำรำและฝึกซ้อมนาฏศิลป์

ครูลมุล ยมะคุปต์

ครูเฉลย ศุขะวนิช

ออกแบบเครื่องแต่งกาย

สนิท ดิษฐพันธ์

ธนิศ อยู่โพธิ์

ประดิษฐ์สร้าง

อธิบดีกรมศิลปากร

อำนวยการ

(หนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพนางใบศรี แสงอนันต์, 2554, น. 112)

ระบำโบราณคดีทั้ง 5 ชุดประกอบด้วย ระบำทวารวดี ระบำศรีวิชัย ระบälลพบุรี ระบำเชียงแสนและระบำสุโขทัย โดยความเป็นมาของการสร้างระบำ ผู้แสดงแต่ละระบำและรายชื่อนักดนตรีปรากฏในงานเขียนของอาจารย์ธนิศ อยู่โพธิ์ ซึ่งนำมาจัดลงไว้ในหนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพนางใบศรี เรื่องนันทน์ เมื่อ ปี พ.ศ. 2554 ดังจะได้แสดงรายละเอียดดังนี้

ระบำทวารวดี

ระบำทวารวดี สร้างขึ้นโดยสอบสวนค้นคว้าและประดิษฐ์ท่ารำ เครื่องดนตรีและเครื่องแต่งกาย จากภาพปั้นและภาพจำหลัก ที่ได้ขุดค้นพบ ณ โบราณสถานสมัยทวารวดี เช่นที่ คูบัว อุทยานนครปฐม โศกไม้เดนและจันเสน ซึ่งท่านจะชมศิลปะโบราณวัตถุเหล่านี้ได้ในห้องแสดงสมัยทวารวดีในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร และโดยเหตุที่นักปราชญ์ทางโบราณคดีได้วินิจฉัยไว้ตามหลักฐานที่พบเห็นว่าประชาชนชาวทวารวดีเป็นมอญ หรือเผ่าชนที่พูดภาษามอญ เพราะฉะนั้น ดนตรีและท่ารำในระบำชุดนี้จึงมีสำเนียงและลีลาเป็นแบบมอญ ซึ่งกรมศิลปากรได้นำระบำทวารวดีนี้ออกแสดงเสนอแก่ประชาชนเป็นครั้งแรก ณ สังกัดศาลา ในงานดนตรีมหกรรมประจำปี เมื่อวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2501

ระบำศรีวิชัย

ระบำศรีวิชัย เกิดขึ้นเมื่อกลางปี พ.ศ. 2509 โดยได้รับแจ้งจากเอกอัครราชทูตไทย (นายประสงค์ บุญเจิม) ประจำกรุงกัวลาลัมเปอร์ว่า ท่านตนกู อับดุล รามานท์ นายกรัฐมนตรีแห่งมาเลเซีย ต้องการจะได้นำภูศิลป์จากประเทศไทยไปถ่ายทำเป็นภาพยนตร์ประกอบเรื่อง Raja Bersiong ที่ท่านตนกูแต่งขึ้น จึงขอให้กรมศิลปากรจัดระบำให้สัก 2 ชุด ชุดหนึ่ง คือรำชัตชาติ และอีกชุดหนึ่ง คือระบำแบบศรีวิชัย สำหรับรำชัตชาตินั้น กรมศิลปากรได้ปรับปรุงขึ้นไว้เป็นแบบฉบับแต่ พ.ศ. 2498 และตลอดเวลามานี้ภูศิลป์ของเราได้นำออกแสดงกันแพร่หลายอยู่แล้ว ส่วนระบำแบบศรีวิชัยนั้น จำต้องศึกษาค้นคว้าขึ้นใหม่ โดยได้พิจารณาสอบสวนหาแบบอย่างเครื่องดนตรี เช่น เครื่องดีด เครื่องสี่ เครื่องตีเครื่องเป่า จากภาพจำหลักที่พระสถูปบุโรพุทโธ ในเกาะชวา แล้วมอบให้นายมนตรี ตราโมท เลือกเครื่องดนตรีของไทยที่มีลักษณะใกล้เคียงกันบ้าง สร้างขึ้นใหม่บ้าง นำมาผสมวงปรับปรุงเล่นเพลงประกอบจังหวะระบำขึ้น แล้วให้ช่างคิดประดิษฐ์เครื่องแต่งกายนักระบำ เลียนภาพจำหลักที่พระสถูปบุโรพุทโธ กับทั้งได้ขอแรงครูนาฏศิลป์ที่กล่าวนามมาแล้วให้ประดิษฐ์ท่ารำขึ้นใหม่ โดยเหตุที่ในปัจจุบันนอกจากจะได้พบศิลปะโบราณวัตถุสมัยศรีวิชัยเป็นอันมากในประเทศไทยโดยเฉพาะในภาคใต้แล้ว นักปราชญ์ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีหลายท่านได้ลงความเห็นกันว่า พระสถูปบุโรพุทโธในเกาะชวานั้น เป็นของราชวงศ์ไศเลนทร์ร่วมสมัยศรีวิชัย สร้างขึ้นในราวปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๘ จึงประดิษฐ์ลีลาท่ารำขึ้นตามแบบจำหลักกับผสมให้มีที่ท่าของนาฏศิลป์ชวาเข้าด้วยกัน เรียกระบำชุดนี้ว่า ระบำศรีวิชัย และได้นำระบำชุดนี้ไปแสดงและถ่ายทำภาพยนตร์ ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์และนครสิงคโปร์ ตามคำขอร้องของ ตนกู อับดุล รามานท์ เมื่อต้นเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2510

ระบำลพบุรี

คำว่า ระบำลพบุรี ในที่นี้มีได้หมายความถึงระบำในท้องถิ่นจังหวัดลพบุรีในปัจจุบัน หากแต่หมายถึงระบำที่สร้างขึ้นจากหลักฐานทางโบราณวัตถุและโบราณสถานสมัยหนึ่ง ซึ่งขอมสร้างขึ้นหรือสร้างขึ้นตามศิลปะแบบขอม ดังที่มีอยู่ในประเทศกัมพูชาและในประเทศไทย เช่น ปรากฏสามยอดที่จังหวัดลพบุรีและมีอยู่เป็นอันมากในจังหวัดอื่น ๆ ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น ปราสาทหินพิมายในจังหวัดนครราชสีมา ปราสาทหินพนมรุ้งในจังหวัดบุรีรัมย์ โบราณวัตถุสถานเหล่านี้ นักโบราณคดีกำหนดสมัยเรียกในประเทศไทยว่า ศิลปะลพบุรี เพราะเหตุว่าในประเทศไทยนั้น

แม้ว่าจะสร้างเลียนแบบขอม แต่ก็ยังมีลักษณะผิดแผกไปบ้างเป็นของตนเองโดยเฉพาะ ด้วยเหตุนี้ ทำนองดนตรีของระบำชุดนี้จึงมีสำเนียงเป็นเขมร เครื่องแต่งกายและท่ารำก็ประดิษฐ์ขึ้นตามรูปหล่อโลหะ ณ ห้องแสดงศิลปประสมัยลพบุรี ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร และตามภาพศิลาจำหลักจาก โบราณวัตถุและโบราณสถาน ซึ่งเป็นศิลปประสมัยลพบุรี เช่น ที่ปราสาทหินพิมาย เป็นต้น จึงเรียกระบำชุดนี้ว่า ระบำลพบุรี

ระบำเชียงแสน

ระบำเชียงแสน สร้างขึ้นตามแบบศิลปะและโบราณวัตถุสถานสมัยเชียงแสน ซึ่งมีเมืองหลวงชื่อนั้นตั้งอยู่ ณ ฝั่งขวาแม่น้ำโขงตอนเหนือของประเทศไทย ในท้องที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย นักปราชญ์ทางโบราณคดีบางพวกกำหนดศิลปะและโบราณวัตถุสถานสมัยเชียงแสนไว้ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 17 ถึงศตวรรษที่ 22 แต่บางพวกกำหนดไว้ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 20 ถึงศตวรรษที่ 25 อย่างไรก็ดี ศิลปะแบบเชียงแสนได้แพร่หลายไปทั่วดินแดนภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งในสมัยโบราณเรียกว่า อาณาจักรลานนา และต่อมาในนครเชียงใหม่เป็นนครหลวงของอาณาจักรนั้น และเป็นศูนย์กลางแห่งการศึกษาพระพุทธศาสนาฝ่ายหินยานอันเจริญรุ่งเรืองยิ่งแห่งหนึ่ง จนถึงมีพระเถระไทยผู้เป็นนักปราชญ์สามารถแต่งตำรานและคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นภาษาบาลีขึ้นไว้หลายคัมภีร์ มีคัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์และมังคลัตถทีปนี เป็นต้น ศิลปะแบบเชียงแสนได้แพร่หลายลงมาตามลุ่มแม่น้ำโขง เข้าไปในพระราชอาณาจักรลาว สมัยที่เรียกว่า ลานช้างหรือกรุงศรีสัตนาคนหุต แล้วแพร่หลายเข้ามาในประเทศไทยทางจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนด้วย มีตัวอย่าง เช่น พระพุทธรูปบางชนิดที่นักโบราณคดีบางท่านบัญญัติเรียกว่า พระพุทธรูปเชียงแสนแบบลาว หรือพระลาวพุงขาว ด้วยเหตุนี้ ระบำเชียงแสน ตลอดจนดนตรีที่สร้างจังหวะของระบำชุดนี้ จึงมีลีลาและสำเนียงเป็นไทยชาวเหนือแบบพื้นเมืองคลุกคละระคนไปด้วยลีลาและสำเนียงพื้นเมืองของชาวไทยทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือปนอยู่ด้วย

ระบำสุโขทัย

สุโขทัย เป็นนามของอาณาจักรไทย ซึ่งตั้งขึ้นโดยหัวหน้าของคนไทย เมื่อราว พ.ศ. 1800 ตั้งราชธานีอยู่ที่จังหวัดสุโขทัย และดำรงเอกราช อยู่ต่อมาจนราว พ.ศ.1920 จึงรวมเข้ากับอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา มีหลักฐานว่าประชาชนชาวสุโขทัยได้มีความเจริญอย่างสูงทั้งทางเศรษฐกิจ ทางสังคมและวัฒนธรรม พระมหากษัตริย์และประชาชนชาวไทยในกรุงสุโขทัยได้สร้างศิลปกรรมอันเป็นแบบฉบับของชาติไว้เป็นอันมาก มีโบราณสถานสมัยสุโขทัย ซึ่งจะไปได้ชมได้ในจังหวัดสุโขทัย จังหวัดกำแพงเพชร และจังหวัดพิษณุโลก เครื่องสังคโลกสมัยสุโขทัยเคยเป็นสินค้าสำคัญจำหน่ายแพร่หลายไปจนถึงอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์และญี่ปุ่น แม้อาณาจักรสุโขทัยจะสิ้นอำนาจทางการเมืองแล้ว แต่แบบอย่างของศิลปกรรมสุโขทัยได้แผ่อิทธิพลเข้าไปในอาณาจักรลานนาทางภาคเหนือ และในอาณาจักรศรีอยุธยาทางภาคใต้ พระพุทธรูปทั้งปูนปั้นและหล่อด้วยสำริดสมัยสุโขทัย ยกย่องกันว่าเป็นแบบอย่างศิลปกรรมงดงามเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะพระพุทธรูปปางลีลาซึ่งมีท่าย่างพระบาทและกริदनิ้วพระหัตถ์อันแหลมช้อยน่าชม ในคำจารึกสมัยสุโขทัยยังมีคำเมือง คือ ภาษาไทยเหนือเจือปนอยู่ด้วย แสดงว่าชาวไทยสมัยสุโขทัยได้มีการติดต่อสังสรรค์กับพี่น้องชาวไทยในภาคเหนือโดยใกล้ชิด ทั้งในศิลา

จาริกนั่นเองก็กล่าวถึงชาวเมืองสุโขทัยต่างสนุกสนานรื่นเริงตามเทศกาล “ด้วยเสียงพาดเสียงพิณเสียงเลื่อนเสียงขับ” และกล่าวว่ามี “ระบำรำเต้นเล่นทุกฉัน ... ด้วยดุริยาพาพพิณฆ้องกลอง” พระพุทธรูปสำริดและปูนปั้นปางลีลาหรือปางพระพุทธรองค์เสด็จลงจากดาวดึงส์ก็ดี ท่าทีของพระพรหมและพระอินทร์ทางพระกลดตามเสด็จก็ดี ที่ขุ่มด้ำนใต้ของมณฑปวัดตระพังทองกลาง ดูช่างมีลีลาทำเยื้องกรายอันนุ่มนวล อ่อนช้อย ไม่ขัดเขิน เห็นได้ชัดว่าช่างและท่านผู้สร้างได้รับบันดาลใจมาจากลีลาท่าทางของนาฏศิลป์อันมีแบบฉบับ แสดงว่าศิลปะแห่งการฟ้อนรำในสมัยสุโขทัยได้เจริญอย่างสูงส่งเช่นเดียวกับศิลปกรรมด้านอื่น ๆ ระบำสุโขทัยในชุดนี้ ได้สร้างขึ้นตามความรู้สึกจากแนวสำเนียงของถ้อยคำไทยในศิลาจารึกประกอบด้วยลีลาของภาพปั้นหล่อสมัยสุโขทัยดังกล่าว และเข้าใจว่า ศิลปะแห่งการฟ้อนรำในสมัยสุโขทัย คงจะได้มีอิทธิพลสืบเนื่องมาจนสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ด้วย (หนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพนางใบศรี เรื่องนนท์, 2554, น. 113 – 130)

จากการศึกษาข้อมูลข้างต้นระบำโบราณคดีกรมศิลปากร ถือเป็นต้นแบบของกระบวนการสร้างสรรค์การแสดงที่ได้นำเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ มาสร้างสรรค์ในรูปแบบการแสดงที่สามารถสื่อสารเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ผ่านโครงสร้างท่าทาง ที่แสดงให้เห็นเรื่องของยุค สมัยรวมถึงเครื่องแต่งกายดนตรี ที่ใช้ในการประกอบการแสดงของแต่ละสมัยอย่างชัดเจน ผู้วิจัยได้ใช้หลักแนวคิดของระบำโบราณคดีกรมศิลปากรมาเป็นแนวทางในการออกแบบสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์รูปแบบระบำโบราณคดีและเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง จากแหล่งโบราณสถานปราสาทเขาน้อยสีชมพู เพื่อสร้างสรรค์การแสดงที่มีเอกลักษณ์เฉพาะจากข้อมูลเชิงประจักษ์และจิตนาการของผู้วิจัย

2.3 ข้อมูลปราสาทเขาน้อย

การศึกษาบริบทที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถานปราสาทเขาน้อยสีชมพู ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาด้านเอกสารและสัมภาษณ์บุคคลรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเป็นต้นเรื่องการบวนการสร้างสรรค์สำหรับการออกแบบโครงสร้างทางนาฏศิลป์ที่ใช้ในการประกอบการแสดงระบำโบราณคดีปราสาทเขาน้อยสีชมพูในลำดับต่อไปโดยเนื้อหาในการศึกษามีดังนี้

2.3.1 แหล่งโบราณสถาน

2.3.2 โบราณวัตถุ

2.3.3 ประเพณีสังคมวัฒนธรรม

2.3.1 แหล่งโบราณสถาน

จังหวัดสระแก้วมี 9 อำเภอ 58 ตำบล เป็นจังหวัดที่อยู่ภาคตะวันออกของไทยโดยแยกออกจากจังหวัดปราจีนบุรี เมื่อปี 2536 เป็นเมืองที่มีขนาดใหญ่มีพรมแดนเชื่อมติดต่อกับประเทศกัมพูชา มีความเจริญรุ่งเรืองด้านเศรษฐกิจการค้า มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ อาทิ ศาสนสถาน โบราณสถาน ประสาทหิน ซึ่งปราสาทหินนั้นเป็นแหล่งโบราณสถานทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏ อยู่ในภาคตะวันออก จังหวัดสระแก้วมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานนับ 4,000 ปี ตั้งแต่ยุคหินใหม่-ยุคโลหะ โดยมีการค้นพบวัตถุโบราณที่บ้านโคกมะกอก ตำบลเขาสามลือ อำเภอเขาฉกรรจ์ ในยุคต่อมาก็มีการค้นพบโบราณวัตถุอีก เช่น ที่อำเภออรัญประเทศและเขตอำเภอตาพระยา แสดงหลักฐานว่าสระแก้วเคยเป็นชุมชนสำคัญที่มีความเจริญรุ่งเรืองในยุคเจนละ

ทวารวดี มีอารยธรรมและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง และมีกษัตริย์หรือผู้ครองเมืองนับถือศาสนาฮินดู ลัทธิไศวนิกายและไวษณพนิกาย ดังจะเห็นได้จากโบราณสถานและจารึกรูปอักษรปัลลวะต่าง ๆ ที่ปรากฏที่ปราสาทเขาน้อย เขตอำเภอรัฐประเศ ซึ่งถือกันว่าเป็นหลักฐานบันทึกศักราชที่เก่าที่สุดในกลุ่มจารึกรุ่นแรกๆ ที่พบในประเทศไทย สร้างขึ้นราวพุทธศักราช 1180 นอกจากนี้ ยังพบหลักฐานความเจริญของอารยธรรมขอม ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 15-16 ในแถบนี้อย่างมากมาย มีทั้งปราสาทอิฐ ปราสาทสติกก่ออิฐ เตาเผาเครื่องถ้วย และคูเมืองโบราณที่ยังหลงเหลือร่องรอยปรากฏในปัจจุบัน (สำนักงานจังหวัดสระแก้ว, 2561 น. 1 - 2)

ภาพที่ 2.1 คำบรรยายแหล่งโบราณสถานปราสาทเขาน้อย
(ที่มา: กิตติภักดิ์ ชิตเทพ วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

ภาพที่ 2.2-2.3 ศาลเจ้าพ่อเขาน้อย
(ที่มา: กิตติภักดิ์ ชิตเทพ วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

ภาพที่ 2.4 ทางขึ้นโบราณสถานปราสาทเขาน้อย
(ที่มา: กิตติภักดิ์ ชิตเทพ วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

ภาพที่ 2.5 ลักษณะทางสถาปัตยกรรม
(ที่มา: กิตติภักดิ์ ชิตเทพ วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

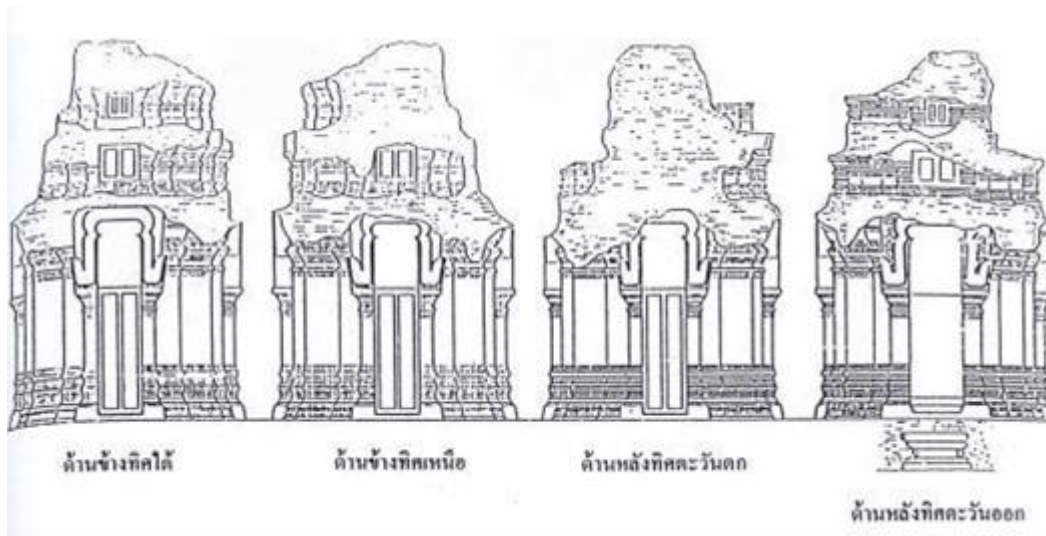
ภาพที่ 2.6 ลักษณะฐานปราสาท
(ที่มา: กิตติภักดิ์ ชิตเทพ วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

ปราสาทองค์กลาง

วิสันธนี โปธิสุนทร (2533, น.34) ลักษณะปราสาทเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสเพิ่มมุมขนาดกว้าง 4.70 เมตรหันหน้าไปทางตะวันออกซึ่งมีประตูทางเข้าอยู่องค์ปราสาทเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดกว้าง 2.15 เมตรยาว 2.30 เมตรตัวปราสาทที่เป็นซุ้มจตุรมุขโดยทำเป็นประตูหลอกทางด้านทิศเหนือทิศใต้ และทิศตะวันตกส่วนทางขึ้นทางทิศตะวันออกแบ่งออกได้เป็น 2 ช่วงคือช่วงล่างกว้าง 1.30 เมตรยาว 1.25 เมตรเป็นบันไดสาขั้นล่างสุดเป็นอฒจันทร์รูปปีกกาชั้นที่ 2 เป็นบันไดหินทรายบากปลายทั้งสองข้างเป็นรูปสี่เหลี่ยมจตุรัสทำไว้สำหรับเสียบเสาถัดขึ้นมาเป็นบันไดชั้นที่ 3 และ 4 ทำด้วยหินทรายซึ่งบันไดชั้นที่อยู่ระดับเดียวกับลานอิฐสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาดกว้าง 2.87 เมตรจากนั้นจึงถึงช่วงบนของบันไดทางองค์ปราสาทซึ่งทำเป็นอฒจันทร์รูปปีกกาเช่นเดียวกับบันไดชั้นที่ 1 ซึ่งอาจนับเป็นบันไดชั้นที่ 5 บันไดชั้นที่ 5 เป็นแผ่นหินทรายชั้นที่ 7 เป็นธรณีประตูมีรูเดียวสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่ปลายทั้งสองข้าง ปราสาทองค์นี้มีผนังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสเพิ่มมุมสร้างอยู่บนฐานเดียวกับปราสาทองค์ด้านทิศลักษณะฐานขององค์ปราสาทเป็นฐานบัวคว่ำมีเส้นลวดสลักส่วนยอดสร้างโดยจำลองส่วนองค์ปราสาทขึ้นไปเป็นชั้น ๆ ลดหลั่นกัน แต่ปัจจุบันเหลืออยู่เพียง 3 ชั้น ที่หน้าบันทั้งสี่ด้านขององค์ปราสาทมีการสลักลวดลายวงโค้งเป็นกรอบของหน้าบันซึ่งลักษณะวงโค้งเหล่านี้ศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล ให้ความเห็นว่ายอดด้านบนเป็นวงโค้งเป็นลักษณะศิลปะเขมรแบบกุเลนที่เพิ่งได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะจามส่วนด้านล่างเป็นวงโค้งเป็นลักษณะของศิลปะเขมรแบบสมโบร์ไพรกุก

ภาพที่ 2.7 อาคารองค์กลางปราสาทเขาน้อย
(ที่มา: กิตติภรณ์ ชิตเทพวันที่ 29 มิถุนายน 2564)

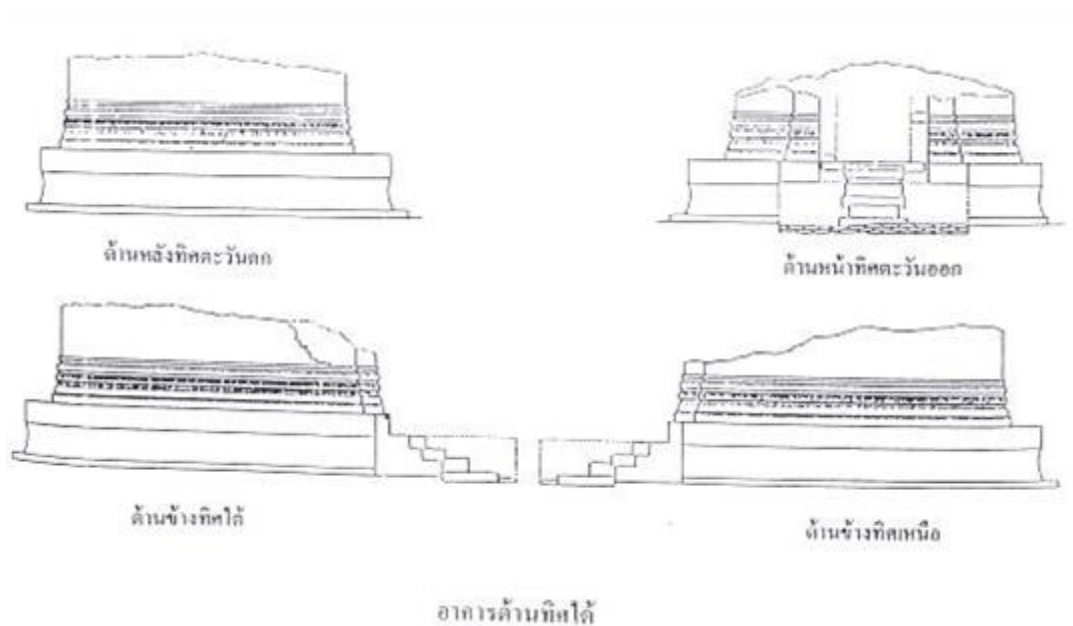

ภาพที่ 2.8 แบบร่างปรางคองคกลาง
(ที่มา: วิสันธนี โปธิสุนทร, 2533, น.35)

อาคารด้านทิศใต้

วิสันธนี โปธิสุนทร (2533, น.37) เป็นอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดกว้าง 5.15 เมตรยาว 6.50 เมตรมีประตูทางเข้าอยู่ทางทิศตะวันออกสร้างอยู่บนฐานอิฐกว้าง 6.60 เมตรยาว 6.80 เมตรสูง 1.10 เมตร ทางขึ้นอาคารทำเป็น 2 ช่วง ช่วงล่างกว้าง 1.20 เมตรโดยบันไดชั้นล่างสุดเป็นบันไดทำจากหินชี้ขึ้นมาเป็นบันไดรูปปีกกาทำจากหินชี้สตัดเช่นกันขนาดยาวเมตรจากนั้นเป็นบันไดหินทรายอีก 80 เซนติ 2 ชั้น จึงถึงลานอิฐซึ่งอยู่ในระนาบเดียวกับบันไดชั้นที่ 4 ลานอิฐนี้กว้าง 47 เซนติเมตรยาว 82 เซนติเมตร แผ่นหินรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าสลักด้านบนเป็นสันรูปปีกกาขนาดกว้าง 36 เซนติเมตรยาว 84 เซนติเมตร บันไดชั้นที่ 4 และ 5 สลักจากหินทรายก่อนเดียวกันส่วนบันไดชั้นที่ 7 เป็นธรณีประตูทำจากหินชี้สตัด อาคารเป็นห้องสี่เหลี่ยมจัตุรัสกว้าง 2.45 เมตร

ลักษณะภายนอกของอาคารหลังนี้สร้างอยู่บนฐานที่แยกมาต่างหากจากฐานของปรางคองคกลางและ ปรางคองคด้านทิศเหนือลดทอนระดับภายนอกของอาคารหลังนี้เป็นแบบเรียบ ๆ ไม่ซับซ้อนเพียงใช้ลายเส้น ลวดประดับ นอกจากนี้ทางด้านทิศตะวันตกยังมีแท่นอิฐรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าสร้างเชื่อมฐานของเจดีย์องค์ของอาคารด้านทิศใต้

ภาพที่ 2.9 แบบร่างอาคารด้านทิศใต้
(ที่มา: วิสันธนี โปธิสุนทร, 2533, น.37)

2.3.2 โบราณวัตถุ

โบราณวัตถุที่ขุดค้นพบได้จากแหล่งโบราณสถานปราสาทเขาน้อยสีชมพูได้อยู่ภายใต้การดูแลของกรมศิลปากรจัดเก็บไว้ ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติปราจีนบุรี

ภาพที่ 2.10 หน้าพิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี
(ที่มา: กิตติภณัท ชิตเทพวันที่ 29 มิถุนายน 2564)

กรมศิลปากรได้เก็บรวบรวมโบราณวัตถุที่ค้นพบจากปราสาทเขาน้อยสีชมพู เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญของชาติทั้งสิ้น 47 รายการดังนี้

ภาพที่ 2.11 ทับหลังแบบสมโบรีไพรกุก
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/41/2531 (820/2531) ทับหลังแบบสมโบรีไพรกุก สภาพชำรุด หักเป็นสองชั้นขนาด (ชม.) ก.52 ย. 180 ส. 22 ชนิด หินทราย สมัย/ฝีมือช่างขอม พุทธศตวรรษที่ 12-13 ได้จากปราสาทเขาน้อย ตำบลคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.12 ทับหลังศิลปะเขมรแบบไพรกเมง
(ที่มา : พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน (เลขเดิม) 2/25/2532 ทับหลังจำหลักรูปบุคคลนั่งพนมมือ 2 คนขนาดท่อนพวงมาลัย 2 ด้านขนาด ก. 50 ย. 133 ส. 19 ชนิด หินทราย สมัย/ฝีมือช่างขอม ศิลปะเขมรแบบไพรกเมง ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสี่หมูปู ตำบลคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.13 ทับหลังจำหลักลายมกรคายนันธุ์พุกษา
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน (เลขเดิม) 25/3/2532 ทับหลังจำหลักลายมกรคายนันธุ์พุกษา มีบุคคลนั่งบนหลังมกร 2 ข้าง สภาพค่อนข้างสมบูรณ์ ขนาด ก.35 ย. 150 ส. 16ชนิด หินทรายสมัย/ฝีมือช่างขอม ศิลปะเขมรแบบสมโบร์ไพรกุกได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสี่ชมพูตำบลคลองน้ำใส อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.14 ทับหลังแบบไพรกเมง
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน (เลขเดิม) 25/4/2532 ทับหลังแบบไพรกเมง สลักด้านข้างเป็นรูปสิงห์ยืนอยู่บนแท่นทั้งสองข้าง ระหว่างรูปสิงห์มีวงโค้งทอดอยู่ ปลายวงโค้งขมวดเข้าด้านใน ระหว่างวงโค้งมีวงรูปไข่ 5 วง สภาพสมบูรณ์ขนาด ก.50 ย. 123 ส. 14 ชนิด หินทราย สมัย/ฝีมือช่างขอมขอม พุทธศตวรรษที่ 13 ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสี่ชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.15 ทับหลังแบบสมโบรีไพรุกุก
(ที่มา: พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน (เลขเดิม) 25/3/2532 ทับหลังแบบสมโบรีไพรุกุก สลักด้านข้างเป็นรูปมกร อยู่บนแท่นหันหน้าเข้าหากันและคายนวงโค้งออกมา ระหว่างวงโค้งมีรูปไข่คั่นอยู่ 3 วง บนหลังมกรมีรูปบุคคลทั้งสองข้าง สภาพสมบูรณ์ขนาด ก.42 ย. 188 ส. 15 ชนิด หินทรายสมัย/ฝีมือช่างขอม ศิลปะเขมรแบบสมโบรีไพรุกุก ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพูตำบลคลองน้ำใส อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้วเมื่อวันที่

ภาพที่ 2.16 ศิวลึงค์และฐานโยนิ รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส
(ที่มา : พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/9/2532 ศิวลึงค์และฐานโยนิ รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีเฉพาะรูปภาค สภาพชำรุด ขนาด กก.56 ย. 84.5 สฐ. 26 รฐ. 10 ชนิด หินทราย สมัย/ฝีมือช่างเขมร ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.17 ศิวลึงค์และฐานโยนี รูปสี่เหลี่ยมจตุรัส
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/7/2532 ศิวลึงค์และฐานโยนี รูปสี่เหลี่ยมจตุรัส สภาพชำรุด แตกต่อไว้ เนื้อหินผุเสื่อมสภาพมาก ขนาด ก.23 ส. 4.8 ย. 23 ชนิดหินทราย สมัย/ฝีมือช่างเขมร พุทธศตวรรษที่ 12 ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.18 แผ่นศิลาฤกษ์
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/8/2532 แผ่นศิลาฤกษ์ รูปสี่เหลี่ยมจตุรัส ชำรุด แตกหลายชิ้นต่อไว้ ขนาดก.46.5 ส. 4.8 ย. 46.5 ชนิด หินทราย สมัย/ฝีมือช่าง เขมร พุทธศตวรรษที่ 12 ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.19 แผ่นศิลาฤกษ์เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส
(ที่มา: พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/9/2532 แผ่นศิลาฤกษ์เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส สภาพชำรุดแตกต่อไว้ ขนาด ก.35 ย. 35 ส. 7.5 ชนิดหินทราย สมัย/ฝีมือช่าง เขมร พุทธศตวรรษที่ 12 ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.20 ศิวลึงค์แบบตรีมุรติ
(ที่มา: พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/10/2532 ศิวลึงค์แบบตรีมุรติ มีครบทั้งพรหมภาค วิษณุภาค และรุทรมภาค สภาพชำรุด ส่วนหัวแตกเป็นชิ้นเล็ก ๆ ต่อไว้ ขนาด ก.14 ย. 14 ส. 46.5 ชนิดหินทราย สมัย/ฝีมือช่าง เขมร ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.21 ฐานวัดถุมงคลทรงลูกบาศก์
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/11/2532 ฐานวัดถุมงคลทรงลูกบาศก์ ตรงกลางเจาะเป็นรูสี่เหลี่ยม
สภาพสมบูรณ์ขนาด ก.14.2 ส. 14.5 ชนิด หินทราย สมัย/ฝีมือช่าง เขมร พุทธศตวรรษที่ 12 ได้
จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพูตำบลคลองน้ำใส อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.22 พระบาทรูปเคารพ
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/12/2532 พระบาทรูปเคารพ ฐานมีเตี้ยสี่เหลี่ยมจัตุรัสปลายเรียวยาว
สภาพชำรุดขนาด ย.16 ชนิดหินทราย ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส
อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.23 ฐานเสารูปสี่เหลี่ยมจตุรัส ด้านหน้าสลักเป็นรูปช้าง ด้านข้างสลักเป็นรูปสิงห์
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/13/2532 ฐานเสารูปสี่เหลี่ยมจตุรัส ด้านหน้าสลักเป็นรูปช้าง ด้านข้างสลักเป็นรูปสิงห์ สภาพชำรุด แตกเป็นชิ้นส่วนต่อไว้ ขนาด ส.18.5 ย. 23.5 น. 11.5 ชนิดหินทราย ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.24 ฐานเสารูปสี่เหลี่ยมจตุรัส ด้านหน้าสลักเป็นรูปช้าง
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/14/2532 ฐานเสารูปสี่เหลี่ยมจตุรัส ด้านหน้าสลักเป็นรูปช้าง ด้านข้างสลักเป็นรูปสิงห์ ขนาด ส.18.5 ย. 23.5 น. 11.5 ชนิด หินทราย - ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.25 ตราประทับ
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/15/2532 ตราประทับ ทำด้วยเหล็กหุ้มด้วยสำริด ลักษณะคล้ายด้ามมีด ตัวด้ามโค้ง มีจารึกตัวอักษรขอมโบราณ ภาษาสันสกฤต สภาพชำรุดขนาด ย.9.2 ซม. 1.8 ซม. 1.8 ซม. สันสกฤต แปลได้ความว่า ควรอนุญาตลักษณะของตัวอักษรมีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 16 ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.26 จานมีเชิง
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/16/2532 จานมีเชิง หรือฐานมีเชิงเทียน สภาพชำรุดขนาด ปก. 12.3 ซม. 12.6 ซม. ดินเผา ฝีมือช่าง เขมร ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.27 ฐานรูปเคารพ
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/17/2532 ฐานรูปเคารพ สภาพชำรุด แตกเป็นชิ้น บางส่วนหายไป ขนาด ก. 69.5 ย. 68.5 ส. 9 ชนิด หินทราย สมัย/ฝีมือช่าง ลพบุรี ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.28 รูปโคลนศิวลึงค์
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/18/2532 รูปโคลนศิวลึงค์ สภาพชำรุด ด้านบนแตก เป็น 2 ชิ้น กะเทาะ โดยรอบขนาด ก.36 ย. 14.5 ชนิด หินทราย สมัย/ฝีมือช่าง ลพบุรี ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.29 ศิวลึงค์
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/19/2532 ศิวลึงค์ สภาพชำรุด รุทรมากและวิษณุภาค แดกจากฐานโยนิ
ขนาด ก.15.5 ย. 13.5ชนิด หินทราย สมัย/ฝีมือช่าง ลพบุรี ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู
ตำบลคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.30 ฐานรูปเคารพ
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/20/2532 ฐานรูปเคารพ ตรงกลางเจาะรูกลม ฐานสี่เหลี่ยมจตุรัสสูง สภาพ
ชำรุดขนาด ก.40 ย. 40 ชนิดหินทราย สมัย/ฝีมือช่าง ลพบุรี ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสี
ชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.31 ศิวลึงค์ติดกับฐานโยนิ
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/21/2532 ศิวลึงค์ติดกับฐานโยนิ ฐานบัวสูง สภาพชำรุด แตกเป็นชิ้นต่อไว้ บางส่วน บางส่วนแตกและหายไป ขนาด ก.57.2 ย. 57.2 ส. 43.2 ชนิดหินทราย สมัย/ฝีมือช่าง ลพบุรี ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.32 ศิวลึงค์ติดกับฐานโยนิ
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/22/2532 ศิวลึงค์ติดกับฐานโยนิ ตัวศิวลึงค์ค่อนข้างสมบูรณ์ สภาพชำรุด ฐานโยนิแตกเป็นหลายชิ้นบางส่วนหายไป ขนาด ก.43 ย. 43 ส. 22 ชนิดหินทราย สมัย/ฝีมือช่าง ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ 12 ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้วเมื่อวันที่

ภาพที่ 2.33 ฐานรูปเคารพ
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/23/2532 ฐานรูปเคารพ รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ตรงกลางมีรูกลม สภาพชำรุด แตกเป็น 4 ชิ้นต่อไว้ ขนาด ก.42 ย. 42 ส. 8.5 ชนิดหินทราย สมัย/ฝีมือช่าง ลพบุรี ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.34 ฐานโยนีสี่เหลี่ยม
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/24/2532 ฐานโยนีสี่เหลี่ยม สภาพชำรุด แตกเป็นหลายชิ้นขนาด ก.35 ย. 57 ส. 6 ชนิดหินทราย สมัย/ฝีมือช่าง ลพบุรี ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.35 ฐานรูปเคารพรูปสี่เหลี่ยม
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/25/2532 ฐานรูปเคารพรูปสี่เหลี่ยม เจาะรูตรงกลางรูปแปดเหลี่ยม สภาพชำรุด แตกเป็นหลายชิ้น บางส่วนหายไป ขนาด ก.46 ย. 53 ส. 7.3 ชนิดหินทราย สมัย/ฝีมือช่างลพบุรี ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.36 ฐานรูปเคารพ
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/26/2532 ฐานรูปเคารพ มีส่วนเท้าประติมากรรมรูปบุคคล 2 ข้าง สภาพชำรุด แตกต่อไว้ ขนาด ย.25 ก. 24 ส. 29.5 ชนิดหินทราย สมัย/ฝีมือช่างลพบุรี ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.37 ประติมากรรมรูปบุคคล
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/27/2532 ประติมากรรมรูปบุคคล สภาพชำรุด เหลือแต่ลำตัว ขนาด ส.21 ก. 9 ชนิดหินทราย สมัย/ฝีมือช่าง ลพบุรี ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.38 ตะคัน
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/28/2532 ตะคัน สภาพชำรุด บางส่วนแตกหายไป ขนาด ก.5 ย. 2.5 ชนิดดินเผา สมัย/ฝีมือช่าง ลพบุรี ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.39 สิ้งข์เป็นรูปตัวหอยสังข์
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/29/2532 สิ้งข์เป็นรูปตัวหอยสังข์ สภาพชำรุดแตกต่อไว้บางส่วนแตกหายไป
ขนาด ก.8.2 ย. 16.5 ชนิดดินเผา สมัย/ฝีมือช่าง ลพบุรี ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู
ตำบลคลองน้ำใส อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.40 ฐานรูปเคารพ
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/30/2532 ฐานรูปเคารพ สภาพชำรุด แตกต่อไว้ ขนาด ก.66 ย. 64 ส.
10.8 ชนิดหินทราย สมัย/ฝีมือช่าง ลพบุรี ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส
อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

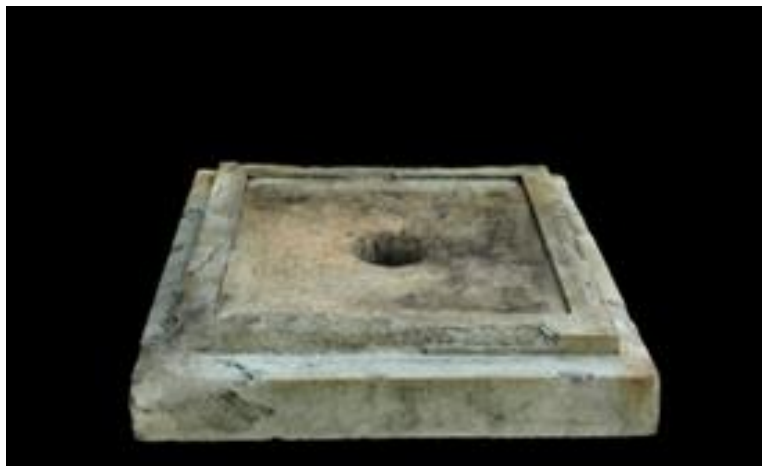
ภาพที่ 2.41 หินลับ
(ที่มา: พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/31/2532 หินลับ สภาพชำรุดเล็กน้อย ขนาด ก.5.5 ย. 24.5 ชนิดหินทราย สมัย/ฝีมือช่าง ลพบุรี ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภอรัญญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.42 ห่วงเหล็ก
(ที่มา: พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/32/2532 ห่วงเหล็ก สภาพชำรุด ผุกร่อนมาก ขนาด ศก.6.2 ชนิดเหล็ก สมัย/ฝีมือช่าง ลพบุรี ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภอรัญญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.43 ฐานรูปเคารพ รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ตรงกลางมีรู
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/33/2532 ฐานรูปเคารพ รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ตรงกลางมีรู สภาพชำรุดขนาด ก.87 ย. 87 ส.16 ชนิดหินสมัย/ฝีมือช่าง ลพบุรี ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบล คลองน้ำใส อำเภอศรีประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.44 ภาพสลักหินทรายรูปหัววัว
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/34/2532 ภาพสลักหินทรายรูปหัววัว สภาพชำรุดขนาด ก.9.2 ชนิดหิน ทราย ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภอศรีประเทศ จังหวัด สระแก้ว

ภาพที่ 2.45 ภาพสลักหินทรายรูปหน้าบุคคล
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/35/2532 ภาพสลักหินทรายรูปหน้าบุคคล สภาพชำรุด ขนาด ก.4.5 ย. 7.5 ชนิดหินทรายได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.46 ภาพสลักหินทรายรูปหัวนก
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/36/2532 ภาพสลักหินทรายรูปหัวนก สภาพชำรุด ขนาด ก.8.5 ย. 12.5 ชนิดหินทรายได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.47 ศิวลึงค์
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/37/2532 ศิวลึงค์ สภาพชำรุด ขนาด ก.14.5 ย. 13.5 ชนิดหินทราย สมัย/ ฝมือช่าง ลพบุรีได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.48 เชิงเทียนมีขา 3 ขา
(ที่มา : พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/38/2532 เชิงเทียนมีขา 3 ขา สภาพชำรุด ผุกร่อนหมดสภาพ ขนาด ก. 8.8 ส. 14.5 ชนิดเหล็ก-ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.49 ไหเคลือบมีหู 4 หู
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/39/2532 ไหเคลือบมีหู 4 หู สภาพชำรุด แตกเป็นชิ้นต่อไว้ และบางส่วนหายไปขนาด ส.34.5 ปก. 28.5 ชนิดดินเผาสมัย/ฝีมือช่าง ลพบุรี ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.50 ขวานเหล็ก มีบ้อง
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/40/2532 ขวานเหล็ก มีบ้อง สภาพชำรุดผุกร่อนขนาด ก.13.3 ย. 13.4 ชนิด เหล็ก ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.51 ชิ้นส่วนหัตถ์รูปเคารพ
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/41/2532 ชิ้นส่วนหัตถ์รูปเคารพ สภาพชำรุด ส่วนนี้ยาวไปขนาด ก.3.5 ย. 9.3 ซม. หินทราย ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.52 ชิ้นส่วนเท้าประติมากรรม
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/43/2532 ชิ้นส่วนเท้าประติมากรรม สภาพชำรุดขนาด ก.14.5 ย. 11.6 ซม. หินทราย ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.53 เบ้าหินทราย
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/44/2532 เบ้าหินทราย สภาพชำรุด ก.17.7 ส. 14 ชนิดหินทราย- ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.54 ฐานรูปเคารพรูปสี่เหลี่ยมจตุรัส
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/45/2532 ฐานรูปเคารพรูปสี่เหลี่ยมจตุรัส สภาพชำรุด แตกต่อไว้ขนาด ก. 37 ย. 37 ส. 22.5 ชนิดหินทราย สมัย/ฝีมือช่าง ลพบุรี ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.55 ฐานรูปเคารพทรงกลางมีรู
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/46/2532 ฐานรูปเคารพทรงกลางมีรู เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส สภาพชำรุดแตกเป็นชิ้น บางส่วนหายไปขนาด ก.73 ย. 73 ส. 13 ชนิดหินทราย สมัย/ฝีมือช่าง ลพบุรี ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.56 ฐานรูปเคารพทรงกลางมีรูรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/47/2532 ฐานรูปเคารพทรงกลางมีรูรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส เจาะเป็นบ่าทั้ง 2 ด้าน สภาพชำรุด ขนาด ก.77 ย. 77 ส. 18.7 ชนิดหินสมัย/ฝีมือช่าง ลพบุรี ได้จากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 2.57 ภาพสลักหินทรายสลักลายก้านขด
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

เลขทะเบียน 25/48/2532 ภาพสลักหินทรายสลักลายก้านขด สภาพชำรุดขนาด ก.10 ย. 11 ชนิดหินทรายสมัย/ฝีมือช่าง ลพบุรีได้มาจากการขุดแต่งปราสาทเขาน้อย ตำบลคลองน้ำใส อำเภอ อรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

2.3.3. ความเชื่อพิธีกรรมและประเพณี

ความเชื่อพิธีกรรม

ศาสนสถานถือได้ว่าเป็นสถานที่ในการประกอบพิธีกรรมที่มีการสืบทอดตามความเชื่อ มีขั้นตอนการปฏิบัติที่เป็นแบบแผน และอาจเลื่อนหายไปตามกาลเวลาผู้วิจัยได้ศึกษาถึงความหมายของพิธีกรรมจากหนังสือพิธีกรรมและประเพณีของกรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรมที่ได้เขียนข้อมูลเกี่ยวกับพิธีกรรมว่า

พิธีกรรมตามพจนานุกรมฯ ให้ความหมายไว้ว่า “พิธีกรรม” หมายถึง การบูชา แบบอย่างหรือแบบแผนต่าง ๆ ที่ปฏิบัติในทางศาสนาพิธีกรรม คือ การกระทำที่คนเราสมมติขึ้นเป็นขั้นเป็นตอน มีระเบียบวิธีเพื่อให้เป็นสื่อหรือหนทางที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จในสิ่งที่คาดหวังไว้ ซึ่งทำให้เกิดความสบายใจและมีกำลังใจที่จะดำเนินชีวิตต่อไป เช่น พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา หรืออีกนัยหนึ่งพิธีกรรม หมายถึง พฤติกรรมที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อความเชื่อทางศาสนาของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นศาสนาใด ๆ ก็ตามต่างก็มีการปฏิบัติต่อศาสนาของตน ตามความเชื่อและความศรัทธาของตนเองในแต่ละศาสนา จึงก่อให้เกิดเป็น “พิธีกรรม” ทางศาสนาด้วยความเชื่อและความศรัทธา (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2552, น. 1)

จากคำขวัญของตำบลคลองน้ำใสกล่าวถึงประเพณีของชาวไทญ้อ ชุมชนคลองน้ำใสที่สืบทอดจากบรรพบุรุษมานานนับทศวรรษเช่นแห่ปราสาทผึ้งบุญข้าวประดับดินบุญขึ้นเขา

ระเพณีคือสิ่งที่นิยมถือปฏิบัติสืบๆกันจนเป็นแบบแผนชุมชนใดมีประเพณีที่เอกลักษณ์ของตนบ่งบอกถึงเศรษฐกิจที่เจริญรุ่งเรืองความมั่นคงเป็นปึกแผ่นการสะสมวิถีชีวิตที่ดึงถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่น โดยพิธีที่มีศูนย์กลางอยู่ที่หมู่บ้านหรือวัดราษฎรจัดทำมักเกี่ยวกับวิถีชีวิตการทำมาหากิน

ศาสนานั้นคือประเพณีราชภัฏประเพณีที่มีศูนย์กลางอยู่ที่พระมหากษัตริย์โปรดเกล้าให้กระทำเป็นพิธีหลวง“ พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา 2 วันเพ็ญ เดือน 6 ขึ้น 15 ค่ำ ก่อนจะขึ้นไปนมัสการปราสาทเขาน้อย ก่อนขึ้น๑๕ค่ำมีพิธีบวงสรวงดวงวิญญาณ สิ่งศักดิ์สิทธิ์เขาน้อย ตรงกลางจะมีศาลเจ้าพ่อปราสาทเขาน้อยสี่ชมพูเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ขึ้นไปไหว้ก่อน เครื่องไหว้ประกอบด้วยปลาผลไม้ หมู ไก่ 9 อย่าง ของควา หวาน ของทุกอย่างครบ คนบริเวณแถวๆนั้นจะนำมาถวาย เมื่อขึ้น 15 ค่ำ ประชาชนชาวคลองน้ำใส จะจัดผ้าป่าขึ้นไปทอดผ้าป่าบน มณฑปเขาน้อย มีการก่อพระเจดีย์ทราย ให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ถ้าไม่ทำแบบนี้ ถ้าปีไหนไม่ทำแล้วคนเฒ่าคนแก่จะโทษเราได้ว่าสานต่อ ตามประเพณีวัฒนธรรม ต้องไปก่อเจดีย์หน้าวัดพระธาตุ เพื่อเป็นสิริมงคล เพื่อความมั่นคงความ เหนือขึ้นเดือน๖ฝนจะตกแดดจะออกก็ต้องทำผ้าป่าต้องมาแต่ละหมู่บ้าน 12 หมู่บ้าน แต่ละ หมู่บ้าน หมู่บ้านละกอง ตามกำลังศรัทธาจะมีอบต.คลองน้ำใสสนับสนุนมาร่วมช่วยกันเรา ว่าสิ่ง สักการบูชาเป็นส่วนหนึ่งเหมือนกันที่ทำให้คนอบต.คลองน้ำ ร่วมด้วยช่วยกัน เป็นที่ยึดม เหนียวจิตใจ ประเพณีวัฒนธรรม ตั้งแต่เดือนอ้ายจนถึงเดือน 12 เราทำเป็นประจำทุกเดือน ได้แก่ บุญเข้าจี้นำข้าวเหนียวหมักน้ำไปนึ่งแล้วก็นำไปปั้นลมแล้วก็นึ่งด้วยไข่แล้วก็ตีเป็นวงกนำไป ว่างไปปิ้ง เดือนนั้นจะมีการนำบ่าเพ็ญประโยชน์เกิดขึ้นทุกเดือน๙ โดยเฉพาะเดือนดับเรียกว่า เดือนเก้าประดับดิน 14 แรมค่ำเดือน 9 เป็นการทำบุญให้กับบรรพบุรุษ เป็นวันที่พญายมราช ยมทูตเปิดนรก ให้วิญญาณผู้ที่ล่วงลับไปแล้วมารับบุญกุศลกับลูกหลาน อาหารที่นำมา ได้แก่ เผือก มัน หมู ต่าง ๆ แบ่งออกเป็น๒ส่วน ส่วนหนึ่งใส่สำหรับอีกส่วนหนึ่งห่อถวายพระคุณเจ้า เป็น ห่อ ๆ เมื่อถวายพระคุณเจ้าเสร็จแล้ว ก็นำไปไว้ที่ใต้โพธิ์ เจดีย์หรือที่เรียกว่าเครื่องสังเวย ถือ ประเพณีประจำท้องถิ่นของตำบลคลองน้ำใส ต่อมาประเพณีหอปราสาทผึ้ง 11 ขึ้นเดือน 14 ค่ำ ทำขึ้นเป็นเสา 4 ธาตุ ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ ปัจจุบันเหลือเพียงเสาเดียวส่วนประกอบได้แก่ ใบไม้ ใบตอง ปลูกสร้างบ้านเรือน ประตูหน้าต่าง ประเพณีต่าง ๆ คลายคลึงกับของภาคอีสาน เพราะต้น กำเนิดมาจากอีสานโดยรับวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ ของภาคอีสานและอิทธิพลที่ได้รับมาจาก เขมร ปราสาทเขาน้อย”

ภาพที่ 2.58 เครื่องเซ่นไหว้เจ้าพ่อเขาน้อย
(วิสันธิ์โพธิ์สุนทร, 2533, น.76)

ภาพที่ 2.59 มัสการเจ้าพ่อเขาน้อย
(วิสันธนีโพธิสุนทร, 2533, น.77)

เพื่อขึ้นเขาไปมานมัสการเจ้าพ่อเขาน้อยจะทำพิธีในวันที่ 15 ค่ำเดือน 6 โดยมีความเชื่อว่าเจ้าพ่อเขาน้อยหรือเจ้าพ่อขุนดาบนั้นช่วยคุ้มครองชาวบ้านคลองน้ำใสให้อยู่เย็นเป็นสุข ข้าวน้ำอุดมสมบ นิมนต์ พระสงฆ์ขึ้นไปเจริญพระพุทธมนต์ ฉันทภัตอาหารเพล สักการะรอยพระพุทธรูปบาทจำลอง เวลาบ่ายชาวบ้านจะขนทรายขึ้นไปข้างบนเขาน้อยเพื่อไปก่อเจดีย์ทรายเป็นการบูชาเจ้าพ่อเขาน้อยและมีมหรสพรื่นเริง เพื่อความสนุกสนาน

“ เดือน 6 ขึ้น 15 ค่ำ ก่อนจะขึ้นไปนมัสการปราสาทเขาน้อย ๑๕ ก่อนขึ้นค้ำมีพิธีบวงสรวงดวงวิญญาณ สิ่งศักดิ์สิทธิ์เขาน้อย ตรงกลางจะมีศาลเจ้าพ่อปราสาทเขาน้อยสี่มุมปูเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ขึ้นไปไหว้ก่อน เครื่องไหว้ประกอบด้วย หมู ไก่ ปลา 9 อย่างผลไม้ของควาว หวาน ของทุกอย่างครบคนบริเวณแถวๆนั้นจะนำมาถวาย เมื่อขึ้น๑๕ค้ำ ประชาชนชาวคลองน้ำใส จะจัดผ้าป่าขึ้นไปทอดผ้าป่าบน มณฑปเขาน้อย มีการก่อพระเจดีย์ทราย ให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ถ้าไม่ทำแบบนี้ ถ้าปีไหนไม่ทำแล้วคนเฒ่าคนแก่จะโทษเราได้ว่าसानต่อตามประเพณีวัฒนธรรม ต้องไปก่อเจดีย์หน้าวัดพระธาตุ เพื่อเป็นสิริมงคล เพื่อความมั่นคงความเชื่อหอบขึ้นเอน๖ฝนจะตกแดดจะออกก็ต้องทำผ้าป่าต้องมาแต่ละหมู่บ้าน๑๒หมู่บ้าน แต่ละหมู่บ้าน หมู่บ้านละกอง ตามกำลังศรัทธาจะมีอบต.คลองน้ำใสสนับสนุนมาร่วมช่วยกัน ว่าสิ่งที่เราสักการะบูชาเป็นส่วนหนึ่งเหมือนกันที่ทำให้คลองน้ำ ไปด้วยช่วยกัน เป็นที่ยึดมั่นจิตใจ” ยึดเหนี่ยว

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยได้ศึกษาเพื่อนำมาวิเคราะห์ประกอบการสร้างสรรค์ ชุดปราสาทเขาน้อยสี่มุมปู ให้ได้ชุดการแสดงที่ได้มาตรฐานทางวิชาการตามแนวทางการสร้างสรรค์งานด้านนาฏศิลป์ และได้แสดงถึงวิธีการ ขั้นตอนในการศึกษาไว้ในลำดับต่อ

2.4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาผลงานวิจัยหลัก แนวคิดการวิจัย ในเรื่องของการสร้างสร้างระบำโบราณคดี จากปฏิมากรรม และการประกอบพิธีทางศาสนาพราหมณ์เพื่อให้ในการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางใน กระบวนการวิจัยดังนี้

จินห์จุฑา สุวรรณคัมภีระ (2560) ศึกษาเรื่องการสร้างการแสดง ระบำปุราณคติชิรศรีทวาร วดีสร้างสรรค์ท่ารำและรูปแบบการแสดงชุด “ระบำปุราณคติ” การสร้างสรรค์ระบำจากการ นำลักษณะของท่ารำนานาชาติไทยและการจินตนาการตามงานศิลปกรรมปูนปั้น มาออกแบบลักษณะ การใช้มือ การใช้ลำตัว และการเคลื่อนไหวร่างกาย เพื่อสื่อความหมายต่างๆตามรูปแบบเฉพาะการ ฟ้อนรำนั้น ต้องอาศัยการสร้างสรรคงานด้านนาฏศิลป์จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์มีความจำเป็นอย่าง ยิ่งที่ต้องศึกษาประกอบกับความรู้ด้านความคิดสร้างสรรค์ การจินตนาการ การจัดองค์ประกอบ ด้านศิลปะ การศึกษาด้านเพลง หลักในการสร้างสรรค์ท่ารำเพื่อตีความหมายและสื่อสารออกมาเป็น ท่าทางการเคลื่อนไหวร่างกายจนสามารถสื่อสารเรื่องราว และสะท้อนคุณค่าเรื่องราวที่แฝงไว้อย่าง งดงามและสร้างความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของการแสดงนั้น

สิริวัฒน์ คำวันสา (2527) ได้กล่าวถึง ศาสนาพราหมณ์ที่เข้ามาสู่ประเทศไทยไว้ว่า ศาสนา พราหมณ์เข้ามาสู่ประเทศไทยตอนใดยังไม่ชัดเจนแต่นักประวัติศาสตร์อ้างโดยอาศัยหลักฐานจาก ชากโบราณสถาน โบราณวัตถุเป็นสำคัญ ตามลักษณะภูมิประเทศสมัยโบราณเข้าใจว่าศาสนาพราหมณ์ เข้าสู่ดินแดนส่วนนี้โดยทางบก คงแพร่จากอินเดียไปสู่กัมพูชาก่อน จากนั้นก็แพร่เข้าสู่ไทยโดยทางบก อีกที ทั้งนี้เพราะพราหมณ์เกาทีนยะได้เข้ามามีอำนาจปกครองอาณาจักรฟูนาน ตั้งแต่พุทธศตวรรษ ที่ 7 เกาทีนยะคงจะนับถือพระศิวะมาก่อน เมื่อเข้ามาสู่ฟูนานก็ได้นำลัทธินี้มาด้วย จะเห็นได้ว่าศาสนา พราหมณ์ได้มีความเกี่ยวข้องกับราชสำนักของฟูนานตลอดมาถึงราชสำนักของไทยด้วย เช่น พราหมณ์ ได้เป็นที่ปรึกษา และเป็นราชปุโรหิตในราชสำนักเป็นต้นมาจากการกำหนดให้มีผู้แสดงเป็นพราหมณ์

2.5 ข้อมูลการสัมภาษณ์

2.4.1 ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านโบราณคดี โบราณวัตถุ

ภาพที่ 2.60 นายพูนสวัสดิ์ จันทราวุฒิ อาจารย์ใหญ่โรงเรียน อพ.คลองน้ำใส
ตำบลคลองน้ำใส อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพรวันที่ 27 กรกฎาคม 2564)

ภาพที่ 2.61 พระครูบรรพตวรพิทักษ์ เจ้าอาวาสวัดเขาน้อยสี่ชมพู
ตำบลคลองน้ำใส อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 27 กรกฎาคม 2564)

ภาพที่ 2.62 นายผ่อง เกตุสอน ปราชญ์ชาวบ้าน บ้านคลองน้ำใส
ตำบลคลองน้ำใส อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 27 กรกฎาคม 2564)

จากการลงพื้นที่สำรวจแหล่งข้อมูล โบราณสถานปราสาทเขาน้อยสีชมพู จากการสัมภาษณ์
ข้อมูลเกี่ยวกับโบราณสถาน องค์ปราสาท โบราณวัตถุ ประเพณีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับปราสาทเขา
น้อย ตลอดจนเรื่องของการเชื่อที่มีต่อวัฒนธรรม จากผู้รู้ในชุมชน เพื่อนำผลมาสรุปเพื่อหาแนว
ทางการสร้างสรรค์การแสดงรูปแบบประบำโบราณคดีชุด ลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู

2.4.2 ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้าน นาฏศิลป์ไทย

ภาพที่ 2.63 ดร.ไพโรจน์ ทองคำสุก
นักวิชาการละครและดนตรีชำนาญการ สำนักการสังคีต กรมศิลปากร
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 10 สิงหาคม 2564)

ภาพ 2.64 ดร.คมสันฐ หัวเมืองลาด
 นาฏศิลป์บัณฑิตพิเศษ กรมศิลปากร
 (ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 14 สิงหาคม 2564)

การสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์ทางนาฏศิลป์ไทย รูปแบบการแสดงระบำโบราณคดีกรมศิลปากร ทราบถึงหลักแนวคิดการสร้างสรรคการแสดงของระบำโบราณคดีแต่ละชุด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของแนวทางการสร้างสรรค์ท่าทาง และแนวทางการออกแบบเครื่องแต่งกาย ที่สะท้อนตามแนวทางประวัติศาสตร์ของการแสดงเพื่อใช้ในการประกอบการแสดงสร้างสรรค์รูปแบบระบำโบราณคดีชุด ลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู บรรลุผล เกิดความสมบูรณ์ตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย

บทที่ 3

การสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทย จากแหล่งโบราณสถานชุด ปราสาทเขาน้อยสีชมพู จังหวัดสระแก้ว

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์การศึกษาข้อมูลจากแหล่งประวัติศาสตร์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู จังหวัดสระแก้ว เป็นแหล่งโบราณสถานที่สำคัญในเขตภาคตะวันออก ถือเป็นศิลปะที่สำคัญในยุคแรกของไทย ราวพุทธศตวรรษที่ 12 จากการจารึกปราสาทเขาน้อย ผ่านงานแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ รูปแบบระบำโบราณคดี ที่สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ เรื่องราวความสำคัญของสถาปัตยกรรมที่ปรากฏ ปราสาทเขาน้อยจังหวัดสระแก้ว โดยผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปะขอม ข้อมูลท่าทาง เทคนิคและทฤษฎีการแสดง การเคลื่อนไหวทางนาฏศิลป์ไทย รวมถึงการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งโบราณสถานปราสาทเขาน้อยสีชมพู โบราณวัตถุที่ค้นพบถูกจัดเก็บเป็นแหล่งข้อมูลทางโบราณคดี ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติปราจีนบุรี เพื่อศึกษารายละเอียดของโบราณวัตถุพร้อมทั้งสัมภาษณ์ นักวิชาการและบุคคลสำคัญในท้องถิ่นปราสาทเขาน้อยสีชมพู จังหวัดสระแก้ว

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลอย่างละเอียด เรียบเรียงลำดับขั้นตอนกระบวนการสร้างสรรค์ เพื่อใช้วางแผนและออกแบบแนวทางการสร้างสรรค์ตามระดับ โดยใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์แหล่งโบราณสถาน เพื่อสร้างวาทกรรมใหม่ ในการเล่าเรื่องและเป็นสัญลักษณ์ผ่านการออกแบบสร้างสรรค์ ให้ภาพแทนการแสดง ยุค สมัยและพื้นที่จากหลักฐานหรือแหล่งประวัติศาสตร์โดยใช้ข้อมูล 2 ส่วนคือหลักฐานเชิงประจักษ์ เรื่องเล่าและจินตนาการ ของผู้วิจัย

3.1 จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์

3.1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของปราสาทเขาน้อย ศึกษาลักษณะที่ตั้ง สถานที่ ประวัติความเป็นมาของอารยธรรมศิลปะขอมโบราณที่มีต่อการก่อสร้างองค์ปราสาทที่สำคัญต่อสังคม ประเพณีและวัฒนธรรมในอดีต

3.1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับสถาปัตยกรรม และโบราณวัตถุ ปราสาทเขาน้อยเป็นปราสาทที่อิฐไม่สอปูน เป็นปราสาทที่มีการบันทึกจากหลักศิลาจารึก “การจารึกเขาน้อย” เป็นปราสาทสร้างราวพุทธศตวรรษที่ 12 มีโบราณวัตถุที่สำคัญหลายชิ้นด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นทับหลังศิลปะแบบสมโบริก 3 แผ่น ศิลปะแบบไพรกเมง 2 แผ่น สังกินเภา ตุ๊กตารูปบุคคลเป็นศิลปะแบบเกาะแกร์ มีฐานรูปเคารพ ศิวลึงค์ที่ติดฐานโยนีจำนวนมาก มีตราประทับ ที่ทำด้วยเครื่องสำฤทธิ์และโบราณวัตถุอีกหลายรายการ แสดงให้เห็นว่าพื้นที่นี้มีความสำคัญและความเจริญรุ่งเรืองทางศาสนา

3.1.3 ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับปราสาทเขาน้อย ด้วยลักษณะของพื้นที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอ้อย มีเรื่องเล่าตำนานความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมการบูชาเทพการบูชาผี มีประเพณีวัฒนธรรม วันสำคัญที่สอดคล้องกับปราสาทเขาน้อยของทุกปี

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับปราสาทเขาน้อย สรุปผลนำไปสู่กระบวนการตีความให้ความหมายรูปแบบการแสดงผลตามข้อมูลที่ปรากฏ กับการจินตภาพต้นของผู้วิจัย ได้กำหนดเป็นนักแสดงชายที่มีการแต่งการแบบศิลปะขอมโบราณ เปรียบเสมือนเทวดาที่มีหน้าที่การดูแลปราสาทเขาน้อย ที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อ ความศรัทธา และการบูชาแห่งองค์มหาเทพผู้เป็นใหญ่แห่งจักรวาล และมีเหล่าเทวดาที่คอยอำนวยความสะดวก ปกป้องรักษาปราสาทเขาน้อยสี่ชมพู ผู้วิจัยจึงกำหนดช่วงการแสดงทั้งสิ้น 3 ช่วงคือ

ช่วงที่ 1 ตำนานการสร้างปราสาทเขาน้อย

ช่วงที่ 2 การปกป้องรักษา ความศรัทธา ที่มีต่อศาสนาฮินดู

ช่วงที่ 3 การบูชา การสรรเสริญองค์มหาเทพพระวิษณุ

3.2 ขั้นตอนการสร้างสรรคการแสดง

จากการวางแผนโดยผู้วิจัยเริ่มจากการคัดเลือกนักแสดง ที่มีความพร้อมในการปฏิบัติและพร้อมต่อการพัฒนาเริ่มจากการเรียนรู้เกี่ยวกับข้อมูล การฝึกปฏิบัติขั้นพื้นฐานและระดับที่สูงจนเกิดความสมบูรณ์ในการปฏิบัติการแสดงได้

3.2.1 ขั้นตอนการคัดเลือกนักแสดง

การคัดเลือกนักแสดง กำหนดให้เป็นนักแสดงชาย จากภาพบุคคลที่อยู่เหนือมกรที่ปรากฏพบที่หลังขององค์ปราสาทที่ค้นพบ ทั้งสิ้นจำนวน 8 คนในการฝึกซ้อม โดยคัดเลือกจาก มีความถนัดในการปฏิบัติโครงสร้างตัวละครพระ มีทักษะการปฏิบัติทางนาฏศิลป์ไทยเป็นอย่างดี

3.2.2 ขั้นตอนการเตรียมร่างกายและแบบฝึกหัดการปฏิบัติโครงสร้างท่า

3.2.2.1 ฝึกปฏิบัติเพลงช้า เพลงเร็วและการฝึกปฏิบัติท่าของระบำโบราณคดีชุดระบำทวารวดี เพื่อให้นักแสดงนั้นเกิดความเข้าใจในกระบวนการท่าของการแสดงรูปแบบระบำโบราณคดี เพื่อการพัฒนาต่อยอดในรูปแบบการแสดงสร้างสรรค์

3.2.2.2 การทำแบบฝึกหัดการเตรียมความพร้อมของร่างกายก่อนการปฏิบัติท่าทางจริง การปรับโครงสร้างท่าทางและการเคลื่อนไหวท่าทาง ของนักแสดงให้อยู่ในระดับเดียวกัน การฝึกเริ่มจากการกำหนดลมหายใจเพลงจังหวะการเข้าและออกให้พร้อมกัน การปรับโครงสร้างร่างกายให้เกิดความสมดุล การยืด การย่อ การทรงตัว การเชื่อมท่าจากท่าหนึ่งไปอีกท่าหนึ่งเพื่อพัฒนาทักษะ เกิดความชำนาญ และสามารถปฏิบัติท่าทางได้อย่างต่อเนื่องสมบูรณ์

3.2.2.3 การเรียนรู้เกี่ยวกับข้อมูลทางประวัติศาสตร์ โบราณสถานและโบราณวัตถุที่ค้นพบ ตำนานความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนปราสาทเขาน้อยสี่ชมพู จังหวัดสระแก้ว

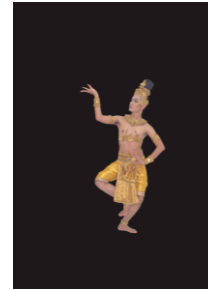
3.2.3 ขั้นตอนการออกแบบโครงสร้าง ปฏิบัติทำทางตามภาพร่างของข้อมูลวิจัย

3.2.3.1 โครงสร้างท่าที่ 1

ภาพที่ 3.1 สังก์ดินเผา

(ที่มา: พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

ภาพที่ 3.2 ท่ารำเทพเป่าสังข์

(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

3.2.3.2 โครงสร้างท่าที่ 2

ภาพที่ 3.3 เหยียญทอง

(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 20 มกราคม 2564)

ภาพที่ 3.4 ท่าเหยียญทอง

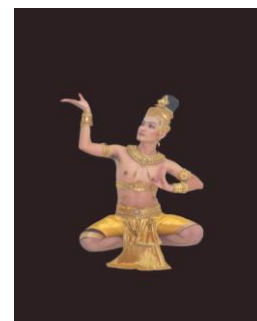
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

3.2.3.3 โครงสร้างท่าที่ 3

ภาพที่ 3.5 เทวดาขี่หลังมกร

(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 20 มกราคม 2564)

ภาพที่ 3.6 ท่าเทพอวยชัย

(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

3.2.3.4 โครงสร้างท่าที่ 4

ภาพที่ 3.7 เทพนม

ภาพที่ 3.8 ท่ารำเทพนม

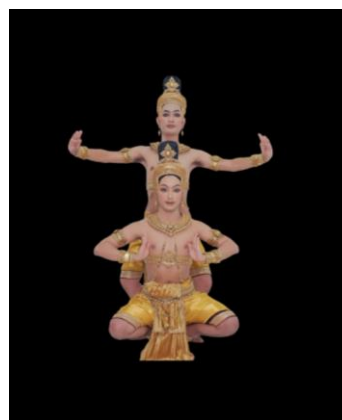
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 20 มกราคม 2564) (ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

3.2.3.5 โครงสร้างท่าที่ 5

ภาพที่ 3.9 เหยียนกยุง(สัตว์ปีกที่มีหงอน)

(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 29 มิถุนายน 2564) (ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

ภาพที่ 3.10 ท่ารำนกยุง

3.2.3.6 โครงสร้างท่าที่ 6

ภาพที่ 3.11 เทวดาขี่มกร

(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

ภาพที่ 3.12 ท่ารำเทวดาเป่าสังข์เหนือมกร

(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

3.2.3.7 โครงสร้างท่าที่ 7

ภาพที่ 3.13 รูปมกร

(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

ภาพที่ 3.14 ท่าลายมกร

(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

ภาพที่ 3.15 ท่าลายมกร
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ.2564)

3.2.3.8 โครงสร้างท่าที่ 8

ภาพที่ 3.16 สุรมรรทนีสี่กรยืนเหนือกระบือ
(ที่มา:มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 20 มกราคม 2564) (ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

ภาพที่ 3.17 ท่ารำสุรมรรทนีสี่กร

3.2.3.9 โครงสร้างท่าที่ 9

ภาพที่ 3.18 พระวิษณุสี่กร

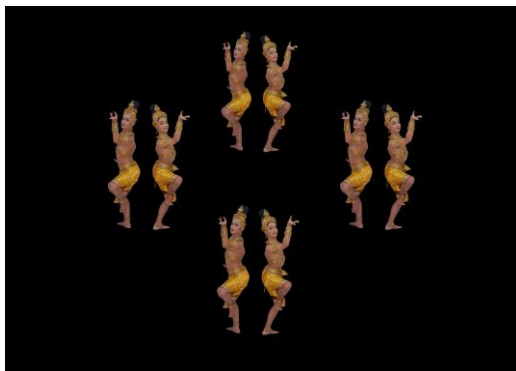

ภาพที่ 3.19 ท่ารำพระวิษณุสี่กร

(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 29 มิถุนายน 2564) (ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

3.3 รูปแบบภาพการแสดงของชุด ระเบ้าลีลาเทวฤทธิ ปราสาทเขาน้อยสี่ชมพู

3.3.1 ช่วงการแสดงที่ 1 เป็นบรรยายถึงการแสดงรูปแบบการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา อินดูเหล่าเทพเทวดาที่ปกปักรักษาปราสาทเขาน้อยสี่ชมพู ร่วมเป่าสังข์เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของสถานที่นี้ ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การบูชาพระวิษณุ

ภาพที่ 3.20 ท่าเทพเป่าสังข์

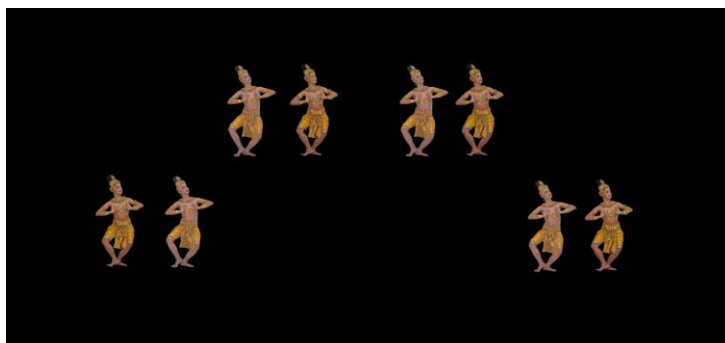
ภาพที่ 3.21 ท่าเทพเป่าสังข์

(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

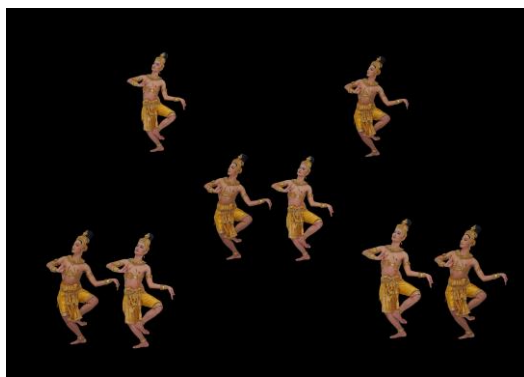
3.3.2 ช่วงการแสดง การเคารพการสการะขอเข้าเทพที่มีต่อองค์เทพผู้ที่เป็นให้แห่งจักรวาล บรรยายถึงความนอบน้อมการเป็นระบบของชนชั้นวรรณะ ความสำคัญทางศาสนา อินดู

ภาพที่ 3.22 ท่าเทพสการะ
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

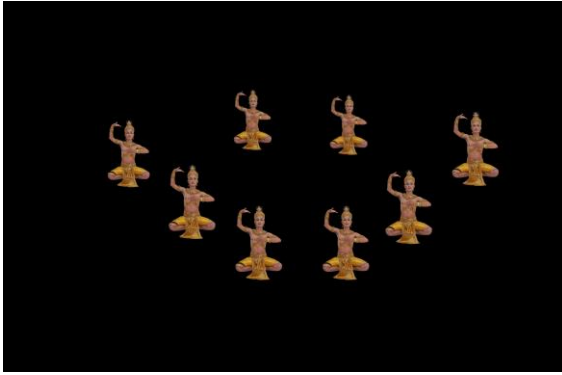

ภาพที่ 3.23 ท่าเทพนฤมิตร
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

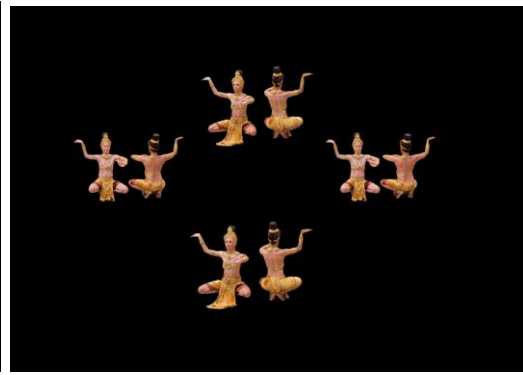

ภาพที่ 3.24 ท่าเทพไพรยหริยญ
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

3.3.3 ช่วงการแสดงที่ 2 แสดงความแข็งแกร่ง ความงดงามของเหล่าเทวดา การปกป้องรักษา
ปราสาทเขาน้อยสี่ชมพู ทั้ง 4 ทิศ

ภาพที่ 3.25 ท่าเทพสามัคคี 1

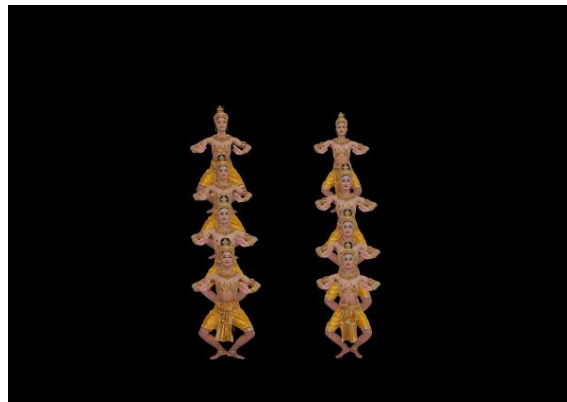

ภาพที่ 3.26 ท่าเทพสามัคคี 2

(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

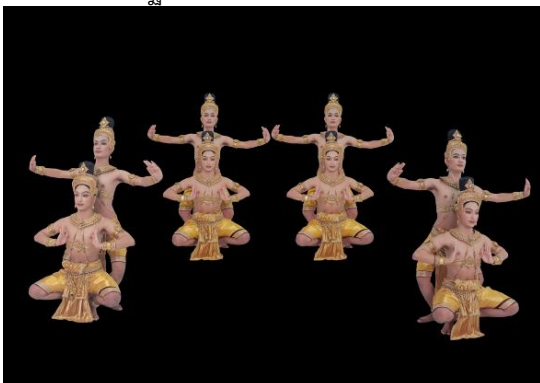
ภาพที่ 3.27 ท่าเหรียญทองคำ

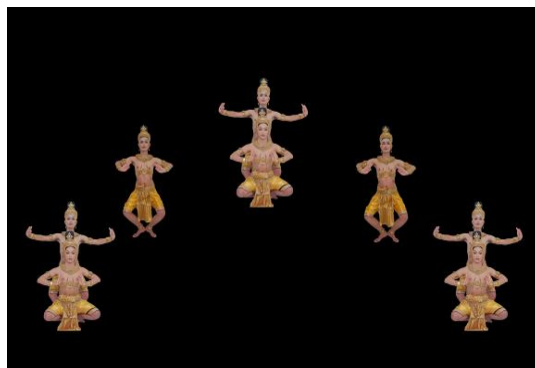
ภาพที่ 3.28 ท่าเหรียญทองคำ

(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

3.3.4 ช่วงการแสดง สัตว์วิภิกที่ปรากฏตรงกลางของเหรียญวงกลม ที่แสดงถึงความอิสระ ความเป็นมงคล ความอุดมสมบูรณ์ของปราสาทเขาน้อยสีชมพูในอดีตที่เป็นดั่งป่าหิมพานต์หรือเมืองสวรรค์ที่เป็นที่ประดิษฐานแห่งองค์มหาเทพ

ภาพที่ 3.29 ท่านกยุงรำแพน

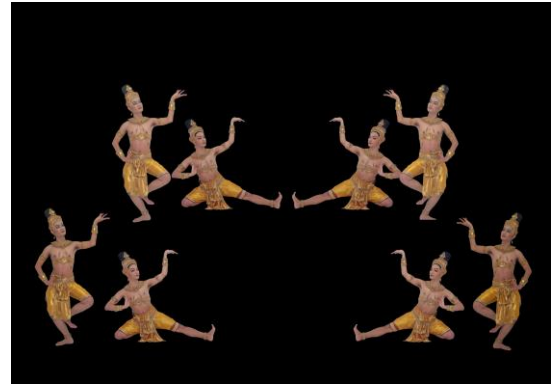
ภาพที่ 3.30 ท่านกยุงรำแพน

(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

3.3.5 ช่วงการแสดงมกร คลายลงโค้ง ซ้อนเหรียญ แสดงให้เห็นว่าพื้นที่นี้มีความอุดมสมบูรณ์ และเจริญรุ่งเรืองจากความสำเร็จ มกรจัดเป็นเทพพาหนะสำหรับพระแม่คงคา เทพเจ้าแห่งแม่น้ำคงคา และพระวรุณ (มกรคล้ายวงโค้งบ้างก็ว่าสายรุ้งบ้างก็ว่าสายน้ำ) น้ำที่แสดงให้เห็นการก่อให้เกิดประโยชน์ การดำรงชีวิตของคนในอดีต ตามที่ว่า มกรเป็นเทพพาหนะสำหรับพระแม่คงคา นำพาความอุดมสมบูรณ์

ภาพที่ 3.31 ทำซุ้มไพรงเมง

ภาพที่ 3.32 ทำลายมกรอวยชัย

(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

3.3.6 ช่วงการแสดงมกรคล้ายลงโค้ง มีสายรุ้งออกจากปาก มกร มีเหรียญทอง ออกมาที่แสดง ให้เห็นว่าพื้นที่นี้เป็นพื้นที่ที่มีความเจริญรุ่งเรือง ทางด้านวัตถุและอารยธรรม การอวยชัย

ภาพที่ 3.33 ทำซุ้มสมโภชไฟกุ๊ก

(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

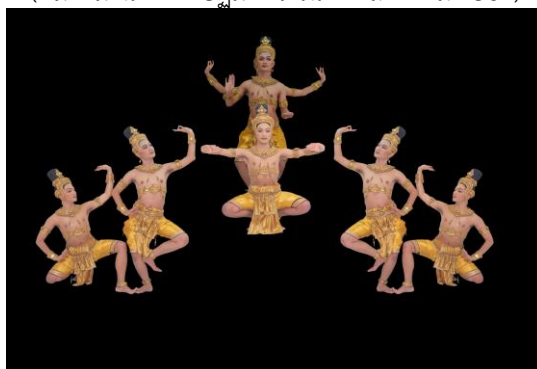

ภาพที่ 3.34 ทำข้างอวยชัย
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ.2564)

3.3.7 ช่วงการแสดง การบูชาที่มีต่อ พระนางสุรมรรทินีสีกร ที่อยู่เหนือกระป๋อง เป็นปางหนึ่งของพระปารวตี มีความหมายว่า "ผู้เข้าถึงได้ยาก" ไม่ว่าจะทั้งเทพเจ้า มนุษย์ อสูร แม้แต่พระศิวะ พระพรหม หรือพระวิษณุ ก็ไม่อาจสังหารมหิชาสูร โครงสร้างท่าทางจะแสดงความงามของ พระนางสุรมรรทินีสีกร ถือเป็นเทพอีกพระองค์ที่ปกป้องรักษาปราสาทเข้าน้อยสี่ชมพู

ภาพที่ 3.35 ทำซุ่มกระป๋องเจีงรมณ์
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

ภาพที่ 3.36 ทำซุ่มสรรเสริญพระนางสุรมรรทินีสีกร
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

3.3.8 ช่วงการแสดงที่ 3 พระวิษณุ เป็นเทพเจ้าฮินดูผู้ปกป้องรักษาโลก เป็นหนึ่งในสามเทพเจ้าสูงสุด (ตรีมูรติ) และได้รับการเคารพบูชาในฐานะพระเป็นเจ้าสูงสุดในลัทธิไวษณพ ทุกสรรพสิ่งร่วมกันบูชาพระวิษณุ องค์เทพผู้เป็นใหญ่แห่งจักรวาล การบูชาตามคติความเชื่อของศาสนาฮินดู

ภาพที่ 3.37 ชุ่มมกรคล้ายเหรียญ
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

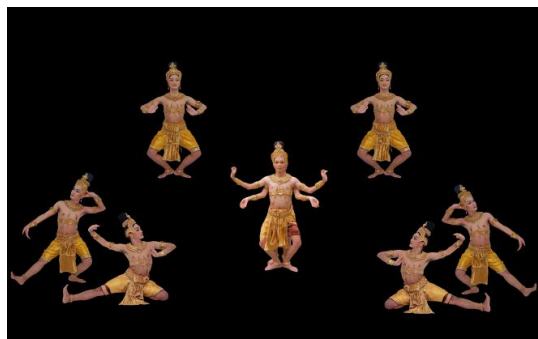

ภาพที่ 3.38 ท่าเทพสัมพันธ์
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

3.3.9 ช่วงการแสดง การบูชาและการสรรเสริญ พระวิษณุ ด้วยพิธีกรรมทางศาสนาฮินดู

ภาพที่ 3.39 ท่าชุ่มเทพลีลา
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

ภาพที่ 3.40 ท่าซุ่มสรรเสริญพระวิษณุ
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

จากกระบวนการออกแบบสร้างสรรค์ท่าทางประกอบการแสดง ของการวิจัยสร้างสรรค์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยค้นพบแนวทางการออกแบบท่าทางการเคลื่อนไหว จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ที่มีความสำคัญต่อความเชื่อและวัฒนธรรมของชุมชน ที่การสร้างสรรค์การแสดงชุดลีลาเทวฤทธิ์ครั้งนี้มีความสำคัญต่อโบราณสถานและโบราณวัตถุที่จะสามารถสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่นโดยใช้ผลงานนาฏศิลป์เป็นเครื่องมือบันทึกเรื่องราวและเป็นแรงบันดาลใจต่อการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญนำมาเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบโดยมุ่งเน้นการออกแบบเพื่อสนองตอบจินตภาพการออกแบบและแนวทางการกำกับลีลาและนำมาจัดสร้างการแสดงได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3.4 การประพันธ์เพลงประกอบการแสดงชุด ระเบียบลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู

การประพันธ์เพลงประกอบการแสดงชุด ระเบียบลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู ด้วยงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้ประพันธ์เพลงประกอบการแสดงคือ นายกิตติภรณ์ ชิตเทพ อาจารย์สาขาดนตรีคณิศร และการแสดงมหาวิทยาลัยบูรพา เป็นผู้ประพันธ์ทำนองประกอบการแสดงชุด ระเบียบลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู

จากผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับปราสาทเขาน้อย นำไปสู่การตีความของการแสดงตามข้อมูลที่ปรากฏได้รูปแบบการแสดงที่ได้กำหนดเป็นนักแสดงชายที่มีการแต่งกายแบบศิลปะขอมโบราณ เปรียบเสมือนเทวดาที่มีหน้าที่การดูแลปราสาทเขาน้อย ที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อ ความศรัทธา และการบูชาแห่งองค์มหาเทพผู้เป็นใหญ่แห่งจักรวาล และมีเหล่าเทวดาคอยอำนวยการ วยชัย รักษาปราสาทเขาน้อยสีชมพู ผู้วิจัยจึงกำหนดช่วงการแสดงทั้งสิ้น 3 ช่วงคือ

ช่วงที่ 1 ตำนานการสร้างปราสาทเขาน้อย : ลักษณะของดนตรี สามารถอธิบายถึงเรื่องราวในอดีต บรรยากาศ ที่แสดงให้ยุคสมัย รูปแบบของศิลปะขอมโบราณ

ช่วงที่ 2 การปกป้องรักษา ความศรัทธา ที่มีต่อศาสนาฮินดู : บรรยายถึงความแข็งแกร่งของเหล่าเทพเทวดาในขณะการรำรำและแสดงถึงความนอบน้อม ความศรัทธา ต่อองค์มหาเทพ

ช่วงที่ 3 การบูชา การสรรเสริญองค์มหาเทพพระวิษณุ : การบูชาและการสรรเสริญองค์มหาเทพผู้เป็นใหญ่แห่งจักรวาล สถานการณ์แสดงแสดงถึงการเคารพบูชา

แสดงความต้องการโดยอธิบายภาพจากจินตนาการ อารมณ์การแสดงที่ก่อให้เกิดสถานการณ์ของผู้วิจัยการออกแบบท่าทางและการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย เพื่อเกิดแนวทางในการประพันธ์เพลงประกอบการแสดงชุด ระบายสีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู ในลำดับถัดไป

บทที่ 4

กระบวนการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงชุดระบำลีลาเทวฤทธิ์

การออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงถือเป็นอีกประเด็น ที่สำคัญในกระบวนการสร้างสรรค์ การตอบโจทย์ตามกรอบแนวคิดของผู้วิจัย ให้ตรงตามวัตถุประสงค์การศึกษา ในกระบวนการออกแบบเครื่องแต่งกายต้องคำนึงถึง ข้อมูล การศึกษาเนื้อเรื่อง ลักษณะเฉพาะของตัวละคร เพศ ชนชั้น เผ่าพันธุ์ ยุคสมัย ตลอดจนโครงสร้างที่ใช้ในการเคลื่อนไหวในลักษณะต่าง ๆ ในการแสดง ใช้ในการวิเคราะห์ หาแนวทางการออกแบบการเลือกวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการออกแบบสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายประกอบการแสดง โดยการออกแบบเครื่องแต่งกายในครั้งนี้มุ่งเน้นการพัฒนาเครื่องประดับ เครื่องแต่งกายจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในพื้นที่ แหล่งข้อมูลที่ศึกษา ศึกษาลักษณะของเครื่องแต่งกาย การแต่งกายในสมัยสมโบริไพรกุก เพื่อเป็นหลักแนวคิดในการออกแบบผสมผสานตามจินตนาการของผู้ออกแบบ เพื่อให้ผลการออกแบบมีลักษณะเฉพาะของการแสดง ที่บรรยายให้เห็นถึงความงามของสถาปัตยกรรม โบราณวัตถุ

จากปัจจัยหลักที่เป็นบริบทที่สำคัญในการสร้างสรรค์ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักแนวคิดของเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงของระบำโบราณคดีกรมศิลปากร เพื่อเป็นหลักแนวคิดในการออกแบบสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายระบำโบราณคดีได้รับการออกแบบโดยความคิดริเริ่มของนายธนิต อยู่โพธิ์ อธิบดีกรมศิลปากรได้ทูลขอรับรองให้หม่อมเจ้ายาใจ จิตรพงศ์ ซึ่งขณะนั้นทรงเป็นสถาปนิกพิเศษของกรมศิลปากร ขอให้ทรงศึกษาแบบอย่างและเขียนแบบเครื่องแต่งกายสมัยลพบุรี และนายพรศักดิ์ ผลปราชญ์ ศึกษาและเขียนแบบเครื่องแต่งกายสมัยทวารวดีด้วย ต่อมา เครื่องแต่งกายของระบำโบราณคดี ได้กำเนิดขึ้นเพื่อออกแสดงระบำโบราณคดีหน้าพระที่นั่ง เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2510 และออกแสดงทั้งในโรงละครแห่งชาติและที่ต่าง ๆ จำนวนหลายสิบครั้ง รวมทั้งนายธนิต อยู่โพธิ์ ยังมอบหมายให้รองอธิบดีกรมศิลปากรภักดิ์ธารักษ์ และช่างศิลป์ศึกษาและเขียนแบบเครื่องแต่งกายตามหลักฐานทางโบราณวัตถุที่ค้นพบในสมัยต่าง ๆ (พัชรินทร์ สันตือสุวรรณ, 2561, น. 20)

จากข้อมูลข้างต้นเชื่อมโยงสู่แหล่งโบราณสถาน ปราสาทเขาน้อยสีชมพูสันนิษฐานว่าปราสาทนี้สร้างในพุทธศตวรรษที่ 12 และมีการบูรณะปฏิสังขรณ์ในพุทธศตวรรษที่ 15 และคงความสำคัญจนถึงพุทธศตวรรษที่ 16 เชื่อว่าเป็นศาสนสถานในศาสนาฮินดู ตัวปราสาทเป็นโบราณสถานไม่ก่ออิฐสอปูน ประกอบด้วยปราสาทก่อด้วยอิฐ 3 หลังคือ ปราสาททิศเหนือ ปราสาทองค์กลาง และวิหารทิศใต้ แต่คงเหลือเพียงปราสาทองค์กลางเท่านั้นที่ยังคงสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ ส่วนปราสาททิศเหนือ และวิหารทิศใต้ เหลือเพียงฐานเท่านั้น ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2478 ปราสาทเขาน้อยได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติจากกรมศิลปากร และมีการสำรวจ ขุดพบโบราณวัตถุจำนวนมาก เช่น โบราณวัตถุทำจากโลหะ เครื่องปั้นดินเผา ทับหลังหินทราย 5 ชิ้น พบประติมากรรมรูปนางมโหฬารสุมรรทินีสีกกร ซึ่งสูญหายไปแล้ว และค้นพบแผ่นจารึกบ่งบอกถึงอายุการสร้างปราสาทเรียกว่า "จารึกเขาน้อย" และทับหลังหินทรายแบบสมโบริไพรกุก อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 ศิลปจารึกระบุมหาศักราช 559 ตรงกับ พ.ศ.1180 ซึ่งเป็นจารึกที่ระบุศักราชเก่าที่สุดในประเทศ (ปราสาทเขาน้อยสีชมพู, 2564)

ดังนั้นกระบวนการวิจัยทางนาฏศิลป์เพื่อสร้างสรรค์ระบำโบราณคดีชุด ระบำลีลาเทวฤทธิ จากการศึกษาข้อมูลจากแหล่งโบราณสถานและวัตถุโบราณที่ค้นพบจากปราสาทเขาน้อยสีชมพู จังหวัดสระแก้ว เพื่อนำเสนอกระบวนการออกแบบเครื่องแต่งกายด้วยนวัตกรรมใหม่จากแนวทางการออกแบบและการจัดสร้างเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของการออกแบบ ประหยัด รวดเร็ว วัสดุและอุปกรณ์ที่มีต้นทุนต่ำตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้ใช้เครื่องแต่งกายที่สอดคล้องกับลักษณะการเคลื่อนไหวของร่างกายรวมถึงรูปทรงท่ารำตามแนวคิดที่กำหนดไว้ภายใต้กระบวนการวิจัยและการศึกษาข้อมูลเพื่อนำมาสร้างสรรค์งานให้ตรงตามกรอบวิจัย ขอบเขต รากฐานทางวัฒนธรรม ประเพณี สังคมที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะท้องถิ่นมาใช้ในการปฏิบัติการ

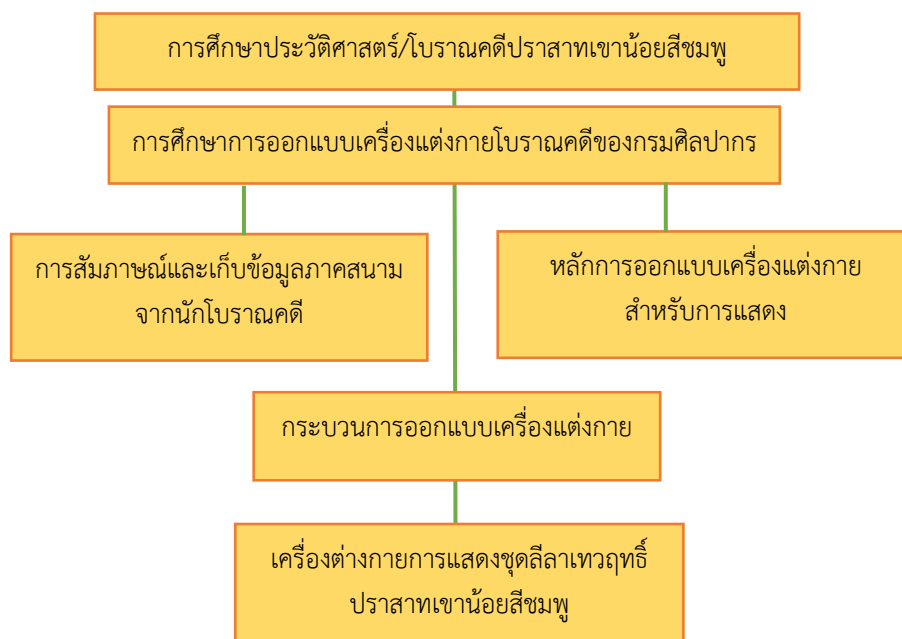
4.1 แนวคิดการออกแบบและการสร้างสรรค์

ผู้วิจัยนำหลักการออกแบบเครื่องแต่งกายระบำโบราณคดีของกรมศิลปากรที่เป็นต้นกำเนิดและแนวทางในการพัฒนารูปแบบของระบำโบราณคดีและการแสดงนาฏศิลป์ไทยนำมาเป็นต้นแบบทางศิลปะและการออกแบบเครื่องแต่งกาย นอกจากนี้ผู้วิจัยเลือกใช้หลักการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงจากโครงสร้างของท่ารำและการเคลื่อนไหวโดยกำหนดจินตภาพการออกแบบ (Design concept) จากเทวรูปขอมโบราณ

รูปภาพที่ 4.1 เทวรูปขอมโบราณ
(ที่มา: The Metropolitan Museum of Art)

การออกแบบและการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบแนวคิดการออกแบบและการสร้างสรรค์เพื่อเป็นแนวทางในการทำงาน ดังนี้

แผนภูมิภาพที่ 4.1 กรอบแนวคิดการออกแบบและการสร้างสรรค์
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร)

ผู้ออกแบบได้ศึกษาแนวคิดการออกแบบเครื่องแต่งกายเพิ่มเติมจากระบอบโบราณต้นแบบของกรมศิลปากร และได้มีการสร้างเป็นระบอบที่เป็นประจำท้องถิ่น เจาะจงพื้นที่ ให้ได้องค์ความรู้ที่ชัดเจนและสามารถส่งเสริมให้ศิลปกรรมและวัฒนธรรม เป็นที่รู้จักเพิ่มขึ้นและสามารถพัฒนาเป็นแหล่งการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ จากการศึกษาระบอบโบราณคดีของกรมศิลปากรมีการนำเรื่องจาก ความเชื่อ พิธีกรรม วิถีการดำรงชีวิต มาร้อยเรียงให้เป็นการแสดงหรือการนำวรรณกรรมที่สำคัญมา สร้างสรรค์ตลอดจนการนำแนวทางความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ เพื่อนำมาสร้างสรรค์ให้เป็นรูปแบบการแสดงระบอบโบราณคดีที่มีขึ้นและใช้เป็นต้นแบบในการเรียนการสอนในหลักสูตรนาฏศิลป์ไทย ที่ระบอบไว้ 5 เพลงเป็นการแสดงที่บรรยายถึงยุค สมัย คือ ทวาราวดี ศรีวิชัย ลพบุรี สุโขทัยและเชียงแสน

4.2 ความสัมพันธ์ระหว่างเครื่องแต่งกายกับการเคลื่อนไหวของการแสดงระบอบ ลีลาเทวฤทธิ์

การออกแบบเครื่องแต่งกายสำหรับนาฏศิลป์ การออกแบบเสื้อผ้าและเครื่องประดับประกอบการแสดงมีจุดประสงค์ในการสื่อสารเรื่องราวตามความสำคัญที่ศึกษา ในการออกแบบนั้นควรตรงตามวัตถุประสงค์การสร้างสรรคที่แสดงถึงโบราณสถานและโบราณวัตถุอันมีควรค่าแก่การศึกษาตลอดจนสามารถสอดคล้องกับโครงสร้างท่าทาง การเคลื่อนไหวของผู้แสดงได้อย่างสมบูรณ์ และลงตัว

เกิดสุนทรียภาพทางการแสดงได้อย่างดีเยี่ยม โดยการศึกษาข้อจำกัดของการเคลื่อนไหว โครงสร้างท่ารำที่ใช้ในการประกอบการแสดงส่วนหนึ่งมาจากข้อมูล หลักฐานที่ปรากฏจากภาพจำหลัก ทับหลังและโบราณวัตถุ ภาพบุคคล ที่ค้นพบ บวกกับการผสมผสานเข้ากับจินตภาพของผู้ออกแบบ จึงมีโครงสร้างท่าที่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากโครงสร้างท่ารำในรูปแบบนาฏศิลป์ทั่วไป เพื่อต้องการความชัดเจนจากภาพที่ปรากฏในข้อมูลที่ศึกษา โครงสร้างที่แสดงให้เห็นถึง องค์ประกอบทางโบราณคดี ที่มีความสมดุระหว่างโครงสร้างและเครื่องแต่งกายที่ออกแบบ จึงต้องมีการเลือกผ้า วัสดุในการออกแบบผ่านกระบวนการตัดเย็บ เพื่อประกอบการแสดง ชุดระบำลีลาเทวฤทธิ์ อย่างเป็นทางการเป็นลำดับขั้นตอน โดยลำดับขั้นตอนได้ ดังนี้

1. โครงสร้างท่าทางในการเคลื่อนไหวที่จะนำไปสู่ข้อจำกัดการการออกแบบ ชุดและเครื่องประดับประกอบการแสดง

ภาพที่ 4.2 ตัวอย่างโครงสร้างท่ารำ

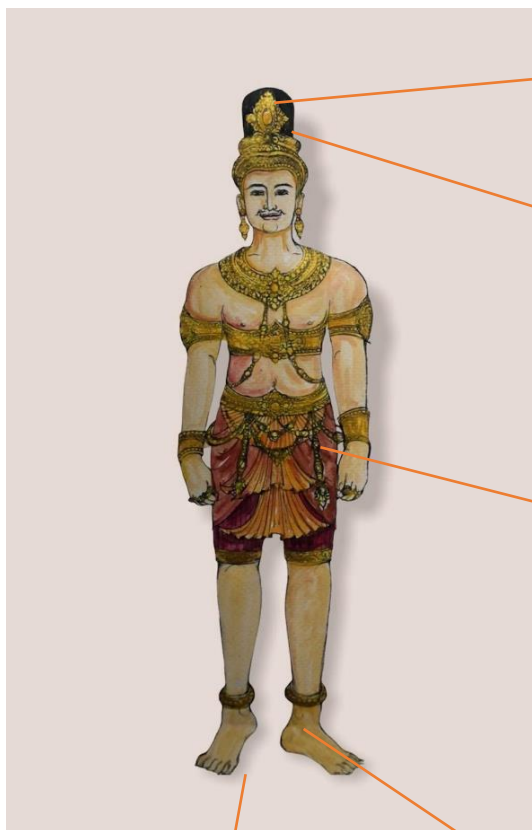

ภาพที่ 4.3 ตัวอย่างโครงสร้างท่ารำ

(ที่มา:มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ วันที่ 29 มิถุนายน 2563)

การออกแบบเพื่อความสอดคล้องสมบูรณ์ ตามโครงสร้าง จากการสร้างสรรค์การแสดงที่มีความจำเป็นต้องเคลื่อนไหวเลียนแบบโครงสร้างจากภาพหุ่นต่า จากโบราณวัตถุที่ค้นพบ จะมีลักษณะโครงสร้างที่ย่อและยืดมากกว่าปกติ มีการเคลื่อนไหวท่าทางที่กว้าง การเคลื่อนไหวที่มีความยืดหยุ่น จึงมีความจำเป็นที่ต้องศึกษาข้อมูลการออกแบบ กระบวนการตัดเย็บ ให้สามารถประกอบการแสดงได้อย่างสมบูรณ์ ที่แสดงให้เห็นถึงโครงสร้าง รูปทรง ทางโบราณสถานและโบราณวัตถุที่ออกแบบได้ จากการวิเคราะห์ลักษณะของ โบราณวัตถุที่ค้นพบนำไปสู่การศึกษาข้อมูลจากเอกสารเพิ่มเติม เพื่อหาข้อสันนิษฐาน ข้อเท็จจริง สามารถสร้างสรรค์รูปแบบของเครื่องประดับและลักษณะการนุ่งผ้าประกอบการแสดงที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบของศิลปะและความสำคัญ ขององค์ประกอบทั้งหมดตามจินตภาพของผู้ออกแบบ ได้อย่างลงตัว ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าท่ารำและการเคลื่อนไหวในการแสดงลีลาเทวฤทธิ์ผู้แสดงต้องสามารถเหยียดขาได้ กางแขนได้ ตามแนวคิดการออกแบบท่ารำ เสื้อผ้าที่สวมใส่จึงต้องเห็นขา แขน และสามารถสวมใส่ได้

2. จากแบบร่างไปสู่กระบวนการสร้างสรรค์

รูปทับหลังศิลปะสมโบร์ไพรกุก

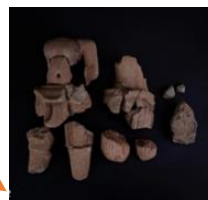
รูปหน้าบุคคล

ทับหลังศิลปะไพรเมง

ห่วงสำริด

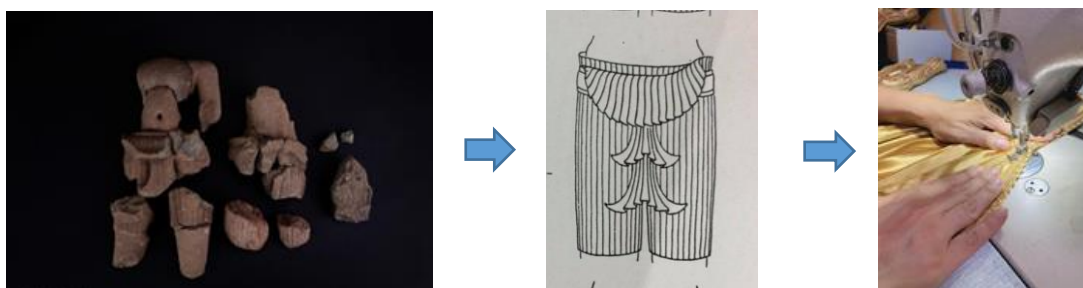

ประติมากรรมรูปบุคคลศิลปะแบบเกาะแกร์

ภาพที่ 4.4 ภาพวาดแบบผู้แสดงสวมใส่เครื่องแต่งกาย
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

4.3 การออกแบบเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ

4.3.1 การออกแบบชุดผ้านุ่งและการสร้างสรรค์เครื่องประดับจากโบราณวัตถุ การเก็บข้อมูลโดยผู้ออกแบบได้ศึกษาเกี่ยวกับโบราณวัตถุที่ค้นพบเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง ไม่ว่าจะเป็น ยุคของศิลปะที่ปรากฏโบราณวัตถุที่ค้นพบ ได้สืบค้นข้อมูลจากเอกสารเพื่อเติม เพื่อนำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการออกแบบชุดผ้านุ่ง จากแหล่งข้อมูลโบราณวัตถุแบบสมัยเกาะแกร์ เป็นรูปบุคคลนุ่งโจงกระเบนแบบสั้นที่การนุ่งผ้าในยุคนั้น

ภาพที่ 4.5 ตุ๊กตารูปปั้นศิลปะแบบเกาะแกร์ ภาพที่ 4.6การนุ่งผ้าแบบเกาะแกร์ ภาพที่ 4.7การตัดเย็บที่มา: พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติปราจีนบุรี ที่มา:ศิลปะขอม,หน้า 190 ที่มา:มานิต เทพปฏิมาพร

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และกำหนดแนวทางการศึกษาข้อมูลจากวัตถุโบราณที่ค้นพบ เพื่อนำมาวิเคราะห์ประกอบข้อเท็จจริงสำหรับศึกษาข้อมูลจากเอกสารจากการบันทึกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของผู้เชี่ยวชาญเพิ่มเติม เพื่อความชัดเจนตรงประเด็น และสามารถออกแบบลักษณะการตัดเย็บของชุดประกอบการแสดงได้อย่างถูกต้อง ตามยุคสมัย

2. การออกแบบเครื่องประดับ จากการเก็บข้อมูลโบราณวัตถุที่ค้นพบจากโบราณสถานปราสาทเขาน้อยสีชมพู จังหวัดสระแก้ว และเอกสารศิลปะขอมโดยศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล เพื่อเป็นแนวทางในการผสมผสานและออกแบบเครื่องแต่งกาย จากแนวทางการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบและการสร้างสรรค์ผู้วิจัยได้รวบรวมจากการเก็บข้อมูลภาพจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติปราจีนบุรีและเลือกนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ดังนี้

ภาพที่ 4.8 รูปปั้นหน้าบุคคล ภาพที่ 4.9 ทับหลังศิลปะสมโบร์ไพรกุก ภาพที่ 4.10 ตราประทับ (ที่มา: พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติปราจีนบุรี วันที่ 29 มิถุนายน 2564)

นอกจากนั้นผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการออกแบบเครื่องประดับโดยนำข้อมูลภาพจากเอกสารศิลปะขอม โดยหม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล เพื่อนำมาใช้ในการออกแบบเครื่องประดับ ดังนี้

ภาพที่ 4.11 กรองคอ

ภาพที่ 4.12 เครื่องประติระษะ
(ที่มา: ศิลปะขอม, น. 207)

ภาพที่ 4.13 เข็มขัด

เครื่องประดับ กระบวนการขั้นตอนการออกแบบสร้างสรรค์เครื่องประดับ

ภาพที่ 4.14 การตัดโครง

(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 8 มีนาคม 2564)

ภาพที่ 4.15 ประกอบลาย

ภาพที่ 4.16 การอัดลาย

(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 14 กรกฎาคม 2564)

ภาพที่ 4.17 การเคลือบสีลงรัก

ภาพที่ 4.18 การลงทอง

(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 14 กรกฎาคม 2564)

ภาพที่ 4.19 การลงทอง

(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 14 กรกฎาคม 2564)

จากกระบวนการขั้นตอนการสร้างเครื่องประดับได้มีการเลือกใช้เครื่องประดับโดยวัสดุเป็นรูปแบบงานประเก็น ผลิตจากโครงเครื่องประดับ สร้างภาพนูนต่ำด้วยลูกปัดและดินปัดได้จากการกลายเพื่อใช้ในการประกอบลวดลายเครื่องประดับและลงทอง ตามรูปทรงของเครื่องประดับที่ออกแบบไม่ว่าจะเป็นเครื่องประดับศีรษะ กำไลข้อมือ กำไลข้อเท้า พาทูร์ต(รัดต้นแขน) กรองคอ รัตอก รัตเอว (เข็มขัด) เพื่อใช้เลียนแบบเครื่องสำริด หรือเครื่องประดับที่เป็นการตีลายหรือทำด้วยโลหะ ซึ่งมีประโยชน์ คือ เบา ตันทนต่ำ ทำง่าย ใช้เวลาไม่นาน จนเป็นเครื่องประดับที่สมบูรณ์ ตามภาพที่แสดงให้เห็น ดังนี้

ภาพที่ 4.20 รูปเครื่องประดับศีรษะ(ด้านหน้า) ภาพที่ 4.21 รูปเครื่องประดับศีรษะ(ด้านหลัง)
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 14 กรกฎาคม 2564)

ภาพที่ 4.22 รูปต่างหู
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 14 กรกฎาคม 2564)

ภาพที่ 4.23 รูปพาดูรีด (รัดต้นแขน)
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 14 กรกฎาคม 2564)

ภาพที่ 4.24 กำไลข้อมือ
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 14 กรกฎาคม 2564)

ภาพที่ 4.25 กำไลข้อเท้า
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 14 กรกฎาคม 2564)

ภาพที่ 4.26 รูปกรองคอ
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 14 กรกฎาคม 2564)

ภาพที่ 4.27 รูปรัดดอก
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 14 กรกฎาคม 2564)

ภาพที่ 4.28 รูป รัดเอว (เข็มขัด)
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 14 กรกฎาคม 2564)

ภาพที่ 4.29 รูปเครื่องประดับที่สมบูรณ์
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 14 กรกฎาคม 2564)

ผลจากการออกแบบและสร้างสรรค์ได้สำเร็จตรงตามวัตถุประสงค์ การออกแบบสร้างสรรค์เครื่องประดับประกอบการแสดงนาฏศิลป์ นอกจากได้เครื่องประดับที่เป็นแบบจากเค้าโครงทางประวัติศาสตร์แล้ว ยังได้เครื่องประดับที่เป็นลักษณะเฉพาะของการแสดงสร้างสรรค์ในครั้งนี้ ซึ่งเครื่องประดับสามารถส่งเสริมให้ผู้แสดงสามารถสื่อสารทางร่างกายได้ชัดเจนตรงตามกรอบการสร้างสรรค์

4.4 การออกแบบการแต่งหน้าสำหรับการแสดง

ภาพที่ 4.30 รูปปั้นหน้าบุคคล
(ที่มา: พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติปราจีนบุรี)

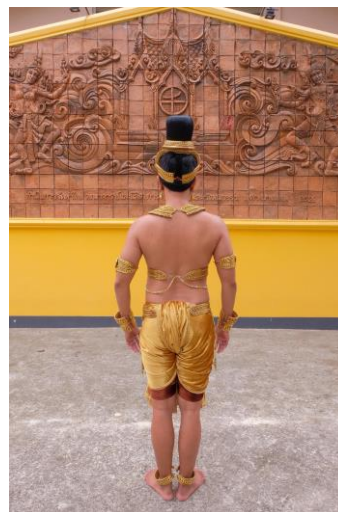

ภาพที่ 4.31 รูปแบบการแต่งหน้า
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร)

ผู้วิจัยมีความต้องการให้นักแสดงมีรูปลักษณ์ตามลักษณะรูปปั้นเพื่อต้องการสื่อภาพการแสดงที่ตรงตามหลักฐานที่ค้นพบ ดังนั้นจึงออกแบบการแต่งหน้าเพื่อใบหน้าให้มีลักษณะคล้ายรูปปั้น รูปหน้าของพระพุทธรูปในสมัยทวารวดีและรูปปั้นที่ค้นพบ โดยกำหนดให้มีลักษณะที่ชัดเจนตามรูปแบบของรูปปั้นศิลปะในสมัยพุทธศตวรรษที่ 12 แสดงให้เห็นภาพรวมที่ชัดเจนเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การสร้างสรรคเพื่อประกอบการแสดง ชุดระบำลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู ได้อย่างสมบูรณ์ ดังภาพนักแสดงที่สวมใส่เสื้อผ้าและเครื่องประดับตามภาพที่ปรากฏ ดังนี้

ภาพที่ 4.32 รูปเครื่องแต่งกายด้านหน้า

ภาพที่ 4.33 รูปเครื่องแต่งกายด้านหลัง

(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

เมื่อผู้วิจัยจัดสร้างเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายสำหรับการแสดงแล้วจึงได้นำไปทำการทดลอง ให้นักแสดงได้สวมใส่เพื่อให้ผู้แสดงได้เคลื่อนไหวท่าทางตามโครงสร้างท่ารำที่สร้างสรรค์ไว้ และตรวจสอบความเรียบร้อยของเครื่องแต่งกายที่ออกแบบสำหรับการแสดงนั้นว่าสามารถใช้ประกอบการแสดงได้จริง แสดงท่าได้อย่างครบถ้วน สามารถบรรยายถึงองค์ประกอบทางโบราณสถาน แสดงสุนทรียภาพทางการแสดงได้อย่างสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็ันท่านั่ง ทำยืน ทำยกเท้าหน้า ยกเท้าหลังหรือ กระดกเท้าหลัง ได้ตรงตามวัตถุประสงค์การออกแบบเครื่องแต่งกายสำหรับการแสดงนาฏศิลป์

ภาพที่ 4.34 – 4.35 แสดงแบบทำนั่ง
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

ภาพที่ 4.36 – 4.37 แสดงแบบทำยืน
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

จากกระบวนการออกแบบสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายประกอบการแสดงซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยค้นพบแนวทางการออกแบบเครื่องแต่งกายจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่มีความสำคัญต่อความเชื่อและวัฒนธรรมของชุมชนที่การสร้างสรรคการแสดงลีลาเทวฤทธิ์ปราสาทเขาน้อย

ในครั้งนีมีความสำคัญต่อโบราณสถานและโบราณวัตถุที่จะสามารถสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่นโดยใช้ผลงานนาฏศิลป์เป็นเครื่องมือบันทึกเรื่องราวและเป็นแรงบันดาลใจต่อการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญนำมาเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบโดยมุ่งเน้นการออกแบบเพื่อสนองตอบจินตภาพการออกแบบและแนวทางการกำกับลีลาและนำมาจัดสร้างสำหรับการแสดงได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

สรุปผลการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงชุดระบำลีลาเทวฤทธิ์เป็นส่วนหนึ่งจากกระบวนการวิจัยทางนาฏศิลป์เรื่องการสร้างสรรค์ระบำโบราณคดีจากโบราณสถานชุดระบำลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู โดยได้จากแรงบันดาลใจเกี่ยวกับศิลปะขอมโบราณ โบราณสถานปราสาทเขาน้อยสีชมพูจังหวัดสระแก้ว สามารถสรุปผลจากกระบวนการออกแบบและการสร้างสรรค์ได้ ดังนี้

1. บริบทของแหล่งข้อมูล พื้นที่ ที่ตั้งภูมิศาสตร์ของปราสาทเขาน้อยสีชมพู รูปแบบของประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุที่ค้นพบ ยุคสมัยของปราสาทเขาน้อยสีชมพู

2. การออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงชุดลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อย ผู้วิจัยคำนึงถึงลักษณะของระบำโบราณคดีของกรมศิลปากรเป็นต้นทุนในการออกแบบโดยเลือกใช้ลักษณะของโบราณสถาน โบราณวัตถุที่สำคัญเป็นแนวคิดในการออกแบบเสื้อผ้าและเครื่องประดับเพื่อทำให้เกิดความหมาย ความสำคัญเชิงสัญลักษณ์และการผูกติดเชื่อมโยงกับพื้นที่ กระบวนการออกแบบได้กำหนดใช้แนวคิดและผลการวิเคราะห์โครงสร้างท่ารำและหลักการเคลื่อนไหวร่างกายจากการออกแบบท่ารำเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการออกแบบเสื้อผ้าสำหรับการแสดงนาฏศิลป์ที่ไม่ใช่เพียงมุ่งเน้นความงามแต่ให้ความสำคัญต่อการนำไปใช้ในการแสดงนาฏศิลป์ ผู้เขียนสร้างจินตภาพเกี่ยวกับเครื่องแต่งกายโดยเชื่อมโยงกับลักษณะของเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับที่ปรากฏในโบราณวัตถุ เช่น ทับหลัง รูปปั้น เครื่องสำริด และเลือกลักษณะที่สำคัญมาใช้ในการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง เครื่องแต่งกายแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่หนึ่ง พัสตราภรณ์ เป็นการออกแบบการนุ่งห่มจากโบราณวัตถุรูปปั้นบุคคลศิลปะแบบเกาะแกร์ มีลักษณะการนุ่งผ้าที่เป็นแบบเฉพาะสมัยเกาะแกร์ และส่วนที่สองคือ เครื่องศิราภรณ์ ออกแบบมาจากวัตถุหินทรายสลักรูปศิระษะบุคคล มีลักษณะสวมใส่กระบังหน้ามีมวยผมอยู่ด้านบน แต่ขาดความสมบูรณ์เกิดจากการชำรุดเสียหาย จึงได้เกิดการผสมผสานเครื่องศิราภรณ์จากทับหลังและโบราณวัตถุที่ค้นพบมาสร้างสรรค์ ให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะการแสดงสร้างสรรค์ ชุดลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู

ผลจากการออกแบบและสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายสำหรับการแสดงจากผลงานวิจัยทางนาฏศิลป์ไทยเรื่องการสร้างสรรค์ระบำโบราณคดีจากโบราณสถานชุดระบำลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพูทำให้ผู้วิจัยพบว่า กระบวนการออกแบบและสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายสำหรับการแสดงนาฏศิลป์ไทยโดยเฉพาะระบำที่ได้รับแรงบันดาลใจจากหลักฐานประวัติศาสตร์นั้น การศึกษา รวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลมีความสำคัญทั้งจากเอกสารวิชาการ จากการสำรวจพื้นที่จริง การสัมภาษณ์ นักวิชาการ การสัมภาษณ์พูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับปราชญ์ชาวบ้านและเจ้าของพื้นที่เป็นกระบวนการสำคัญในการรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้เป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมและสร้างสรรค์ เพราะการแสดงนาฏศิลป์ไทยประเภทระบำโบราณคดีกระบวนการสำคัญคือ การสร้างวาทกรรมใหม่ในเรื่องเล่าและเป็นสัญลักษณ์หรือเป็นภาพแทนยุคสมัย พื้นที่และเวลา ผู้วิจัยพบว่าข้อมูลที่นำมาใช้ในการออกแบบและสร้างสรรค์ระบำโบราณคดีจากหลักฐานหรือแหล่งประวัติศาสตร์ใช้ข้อมูล 2 ส่วนดังนี้ หลักฐานเชิงประจักษ์และเรื่องเล่าจากจินตนาการ

แผนผังที่ 4.2 แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการสร้างสรรค์ระบำโบราณคดี
(ที่มา:มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 10 สิงหาคม 2564)

แหล่งข้อมูลที่ศึกษาค้นหาต้องนำมาทำการวิเคราะห์และตัดสินใจเลือกจากผู้วิจัยเพื่อกำหนดแนวทางการสร้างสรรค์เพื่อใช้หลักฐานที่ปรากฏนำมากำหนดเป็นสัญลักษณ์ในการออกแบบเสื้อผ้าทั้งรูปแบบ สี วัสดุ ในกรณีที่ผู้สร้างสรรค์มีความประสงค์ใช้เรื่องเล่า ความเชื่อ หรือจินตนาการจากผู้สร้างสรรค์ ผู้สร้างสรรค์หรือผู้วิจัยต้องมีแหล่งข้อมูลจากการศึกษาเพื่อทำให้เรื่องเล่า ความเชื่อหรือจินตนาการนั้นเกิดความหมายเชิงประวัติศาสตร์หรือสร้างความหมายใหม่ให้กับเสื้อผ้าได้ เพราะเสื้อผ้ามีความสำคัญกับลักษณะตัวละครและยังสามารถบอกเวลา สถานที่สร้างความเชื่อหรือมนต์สมมติตามแนวคิดของการแสดงระบำโบราณคดีที่ต้องอาศัยองค์ประกอบสำคัญ 3 สิ่งคือ ดนตรี ท่ารำและเสื้อผ้า ที่จะสามารถสื่อสารให้ผู้รับสารเชื่อได้ว่า การแสดงระบำโบราณคดีที่ถูกสร้างขึ้นใหม่นี้สามารถมีความหมายในการเล่าเรื่องราวของมนุษย์ในยุคนั้น ๆ ได้ตามแนวคิดที่ผู้สร้างสรรค์กำหนดไว้

บทที่ 5

สรุปผลผลการสร้างสรรค์ การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลผลการสร้างสรรค์

การสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์จากแหล่งโบราณสถานชุตระบำลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพูเป็นวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัยประเภทงบประมาณเงินรายได้มหาวิทยาลัยบูรพา เงินรายได้ส่วน เงินกองทุนวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยบูรพา ประจำปีงบประมาณ 2563 กระบวนการศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์การศึกษากระบวนการวิจัยทางนาฏศิลป์ เรื่อง การสร้างสรรค์ระบำโบราณคดีจากโบราณสถาน ชุตลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู เกิดแรงบันดาลใจเกี่ยวกับ ศิลปะขอมโบราณ โบราณสถานปราสาทเขาน้อยสีชมพู จังหวัดสระแก้ว สามารถสรุปผลจากกระบวนการออกแบบและการสร้างสรรค์ได้ ดังนี้

5.1.1 ปราสาทเขาน้อยสีชมพู เป็นพื้นที่ทางโบราณสถานที่สำคัญ มีปราสาทเป็นศิลปะแบบขอมโบราณ มีวัตถุโบราณที่ขุดค้นพบหลายรายการ ปัจจุบันถูกปล่อยเป็นที่รกร้าง ปราสาทเขาน้อยสีชมพู มีปราสาท 3 องค์ขนาดไม่ใหญ่และเป็นพื้นที่อยู่ห่างจากตัวเมือง มีการสำรวจขุดพบโบราณวัตถุจำนวนมาก เช่นโบราณวัตถุที่ทำจากโลหะ เครื่องปั้นดินเผา ทัพหลังหินทราย 5 ชิ้น ประติมากรรมรูปนางมโหฬารสุรมรรทนีสี่กรซึ่งสูญหายไปแล้ว ฐานศิวิลิ่งหลายชิ้นที่แสดงให้เห็นว่าพื้นที่นี้ใช้ในการประกอบพิธีทางศาสนาและค้นพบแผ่นจารึกบงบอกถึงอายุการสร้างปราสาทเรียกว่า "จารึกเขาน้อย" อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 ศิลปะจารึกระบุมหาศักราช 559 ตรงกับ พ.ศ. 1180 ซึ่งเป็นจารึกที่ระบุมหาศักราชเก่าที่สุดในประเทศ โบราณวัตถุต่างๆ ที่ได้จากการขุดค้นปัจจุบันเก็บรักษาและตั้งแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ปราจีนบุรี เพื่อใช้ในการสร้างสรรค์แสดงและการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงดังนี้

5.1.2 การสร้างสรรค์ระบำโบราณคดีจากโบราณสถาน ชุตระบำลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู จากการศึกษาข้อมูลในข้างต้นผู้วิจัยได้นำผลมาวิเคราะห์สรุปแนวทางการสร้างสรรค์กระบวนการโดยเริ่มจากการวิเคราะห์เรื่องราวจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ประเพณีและวัฒนธรรมที่สอดคล้องผ่านกระบวนการตีความการให้ความหมายเชิงสัญลักษณ์ ออกเป็นภาษาท่าทางที่สามารถแสดงความหมายการสื่อสารผ่านโครงสร้างร่างกายตามข้อมูลที่ศึกษาได้แบ่งช่วงของกระบวนการคิด กระบวนทดลอง กระบวนการฝึกซ้อมและสรุปผลว่ากระบวนการได้เป็นนั้นไปในทิศทางเดียวกันกับกระบวนการกับแผนที่วางไว้ตั้งแต่ต้นหรือไม่ มีกระบวนการแก้ไขเพื่อให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างตามลำดับจนครบกระบวนการทาง และผู้วิจัยได้คำนึงถึงความสำคัญของการออกแบบเครื่องแต่งกายที่เหมาะสมต่อการแสดงจึงวางแผนกระบวนการออกแบบสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายที่สามารถสื่อสารเรื่องราวผ่านเสื้อผ้าสามารถสวมใส่ได้จริงปฏิบัติโครงสร้างท่าทางที่ได้สร้างสรรค์ได้จริง

5.1.3 การออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงชุตลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู ผู้วิจัยคำนึงถึงลักษณะของระบำโบราณคดีของกรมศิลปากรเป็นต้นทุนในการออกแบบโดยเลือกใช้ลักษณะของโบราณสถาน โบราณวัตถุที่สำคัญเป็นแนวคิดในการออกแบบเสื้อผ้าและเครื่องประดับเพื่อทำให้เกิดความหมาย ความสำคัญเชิงสัญลักษณ์และการผูกติดเชื่อมโยงกับพื้นที่ กระบวนการ

ออกแบบได้กำหนดใช้แนวคิดและผลการวิเคราะห์โครงสร้างท่ารำและหลักการเคลื่อนไหวร่างกายจากการออกแบบท่ารำเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการออกแบบเสื้อผ้าสำหรับการแสดงนาฏศิลป์ที่ไม่ใช่เพียงมุ่งเน้นความงามแต่ให้ความสำคัญต่อการนำไปใช้ในการแสดงนาฏศิลป์ ผู้เขียนสร้างจินตภาพเกี่ยวกับเครื่องแต่งกายโดยเชื่อมโยงกับลักษณะของเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับที่ปรากฏในโบราณวัตถุ เช่น ทับหลัง รูปปั้น เครื่องสำริด และเลือกลักษณะที่สำคัญมาใช้ในการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง เครื่องแต่งกายแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่หนึ่ง พัสตราภรณ์ เป็นการออกแบบการนุ่งห่มจากโบราณวัตถุรูปปั้นบุคคลศิลปะแบบเกาะแกร์ มีลักษณะการนุ่งผ้าที่เป็นแบบเฉพาะสมัยเกาะแกร์ และส่วนที่สองคือ เครื่องศราภรณ์ ออกแบบมาจากวัตถุหินทรายสลักรูปศีรษะบุคคล มีลักษณะสวมใส่กระบังหน้ามีมวยผมอยู่ด้านบน แต่ขาดความสมบูรณ์เกิดจากการชำรุดเสียหาย จึงได้เกิดการผสมผสานเครื่องศราภรณ์จากทับหลังและโบราณวัตถุที่ค้นพบมาสร้างสรรค์ ให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะการแสดงสร้างสรรค์ ชุดลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู

5.2 การอภิปรายผล

ผลจากงานวิจัยทางนาฏศิลป์ไทยเรื่อง การสร้างสรรค์ระบำโบราณคดีจากโบราณสถาน ชุดระบำลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู ทำให้ผู้วิจัยพบว่า ทั้งกระบวนการออกแบบท่าทางและกระบวนการออกแบบสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายสำหรับการแสดงนาฏศิลป์ไทยโดยเฉพาะระบำที่ได้รับแรงบันดาลใจจากหลักฐานประวัติศาสตร์นั้น การศึกษา การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลมีความสำคัญทั้งจากเอกสารวิชาการ จากการสำรวจพื้นที่จริง การสัมภาษณ์นักวิชาการทางด้านประวัติศาสตร์และทางการแสดงนาฏศิลป์ การสัมภาษณ์พูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับประชาชนชาวบ้านและเจ้าของพื้นที่ ถือเป็นกระบวนการสำคัญในการรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้เป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมและสร้างสรรค์ เพราะการแสดงนาฏศิลป์ไทยประเภทระบำโบราณคดีกระบวนการสำคัญคือ การสร้างวาทกรรมใหม่ในการเล่าเรื่องและเป็นสัญลักษณ์หรือเป็นภาพแทนยุคสมัย พื้นที่และเวลา ผู้วิจัยพบว่าข้อมูลที่น่ามาใช้ในการออกแบบและสร้างสรรค์ระบำโบราณคดีจากหลักฐานหรือแหล่งประวัติศาสตร์ใช้ข้อมูลจากหลักฐานเชิงประจักษ์และเรื่องราวจากจินตนาการของผู้สร้างสรรค์

แหล่งข้อมูลที่ศึกษาค้นหาต้องนำมาทำการวิเคราะห์และตัดสินใจเลือกจากผู้วิจัยเพื่อกำหนดแนวทางการสร้างสรรค์ เพื่อใช้หลักฐานที่ปรากฏนำมากำหนดเป็นโครงสร้างเป็นสัญลักษณ์ในการสร้างสรรค์การแสดงที่สามารถบรรยายองค์ประกอบการแสดงทางประวัติศาสตร์ได้อย่างครบถ้วนแล้วนั้นยังออกแบบเครื่องประดับ เสื้อผ้าทั้งรูปแบบ สี วัสดุ ในกรณีที่ผู้สร้างสรรค์มีความประสงค์ใช้เรื่อง ความเชื่อหรือจินตนาการนั้นเกิดความหมายเชิงประวัติศาสตร์หรือสร้างความหมายใหม่ให้กับโครงสร้างท่าทางการเคลื่อนไหวและเสื้อผ้าได้และให้ความสัมพันธ์ระหว่างขณะปฏิบัติท่าทาง ความสำคัญของลักษณะตัวละครและยังสามารถบอกเวลา สถานที่ สร้างความเชื่อหรือมนต์สมมติตามแนวคิดของการแสดงระบำโบราณคดีที่ต้องอาศัยองค์ประกอบสำคัญ 3 สิ่งคือ ดนตรี ท่ารำและเสื้อผ้า ที่จะสามารถสื่อสารให้ผู้รับสารเชื่อได้ว่า การแสดงระบำโบราณคดีที่ถูกสร้างขึ้นใหม่นี้สามารถมีความหมายในการเล่าเรื่องราวของมนุษย์ในยุคนั้น ๆ ได้ตามแนวคิดที่ผู้สร้างสรรค์กำหนดไว้

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการสร้างสรรค์ระบำโบราณคดีจากแหล่งโบราณสถาน ชูตระบำลีลาเทวฤทธิ์ปราสาทเขาน้อยสี่ชมพู ผู้วิจัยได้นำข้อมูลการออกแบบการสร้างสรรค์ผลงาน เข้าปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเรื่องการออกแบบสร้างสรรค์โครงสร้างท่าทางการแสดงและการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงเป็นระยะ เพื่อนำข้อเสนอแนะ มาสรุปผลและหาแนวทางการแก้ไขข้อบกพร่องจนเสร็จสิ้นครบกระบวนการ ผู้วิจัยได้นำผลงานที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ให้เขานำเสนอผลการศึกษ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านประวัติศาสตร์ ทางด้านการแสดงนาฏศิลป์ไทยและทางด้านการออกแบบเครื่องแต่งกายเพื่อสรุปผลการวิจัยและปรับปรุงพัฒนางานการแสดงให้เกิดความสมบูรณ์มากขึ้นตามรายงานการวิจัย

5.3.1 ผู้เชี่ยวชาญทางด้านประวัติศาสตร์ภาคตะวันออก

ภาพที่ 5.1 รองศาสตราจารย์ ดร.ภรดี มหาจันทร์
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

นำข้อมูลการวิจัยเขานำเสนอเพื่อใช้ในการปรับแก้ไขข้อมูลการเขียนงานวิจัยฐานข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับศิลปะภาคตะวันออกและได้รายงานกระบวนการสร้างสรรค์การแสดงและการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงว่าตรงตามกรอบของแนวทางการวิจัยหรือไม่และนำผลการเสนอแนะปรับแก้ในลำดับถัดไป

5.3.2 ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทย

ภาพที่ 5.2 ดร.ไพโรจน์ ทองคำสุก
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 10 สิงหาคม 2564)

ราชบัณฑิตยสถานนาฏกรรมไทย นักวิชาการละครและดนตรีชำนาญการ สำนักการสังคีต กรมศิลปากร เข้านำเสนอความก้าวหน้าของการวิจัยงานสร้างสรรค์ โดยเน้นเรื่องข้อมูลทางประวัติศาสตร์โบราณสถานและโบราณวัตถุ ที่ศึกษาและออกแบบกระบวนการสร้างสรรค์โครงสร้างท่าทางการแสดงระบำ ดร.ไพโรจน์ ทองคำสุก ได้แสดงวิสัยทัศน์เกี่ยวกับหลักแนวคิดการสร้างสรรค์ ระบำโบราณคดีว่าควรเน้นความสำคัญของบริบททางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นเป็นสำคัญและควรหา ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเกี่ยวกับรูปทรงของสถาปัตยกรรมที่สามารถแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์เฉพาะของ รูปแบบการแสดง และผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาศึกษาและพัฒนางานตามลำดับ

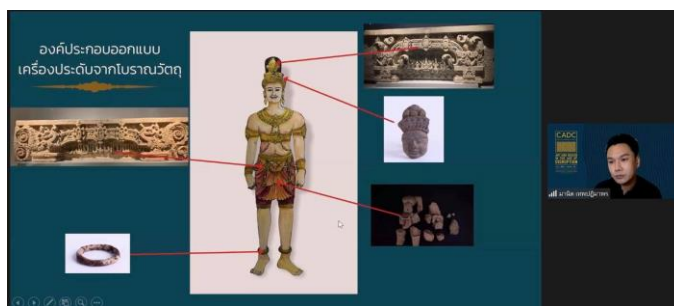
5.3.3 การนำเสนอบทความวิชาการ เครื่องแต่งกายประกอบการแสดงชุดระบำลีลา เทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู

ภาพที่ 5.3 การนำเสนอโครงสร้างท่ารำ การแสดงชุดระบำลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู (ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 20 สิงหาคม 2564)

ภาพที่ 5.4 การนำเสนอโครงสร้างท่ารำ การแสดงชุดระบำลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู (ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 20 สิงหาคม 2564)

ภาพที่ 5.5 การนำเสนอกระบวนการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง
ชุดระบำลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 20 สิงหาคม 2564)

ภาพที่ 5.6 ผศ.ดร.กิตติกรณ์ นพุดมพันธ์
(ที่มา: fofa.swu.ac.th วันที่สืบค้น 24 สิงหาคม 2564)

ข้อเสนอแนะ หลังการสร้างสรรค้ออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงชุดระบำลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู จากข้อมูลการนำเสนอผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์โดยเริ่มจากการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อที่นำไปสู่แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์รวมถึงหลักแนวคิดการออกแบบการแสดงระบำโบราณคดีกรมศิลปากร ที่ต้องอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างการแสดงท่าทาง เครื่องแต่งกาย และเสียงดนตรีที่ใช้ในการประกอบการแสดง หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ในยุคสมัยเดียวกัน เพื่อใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานและขึ้นนำเสนอบทความวิชาการระดับชาติครั้งที่ 2 จัดโดยคณะศิลปกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จากการวิพากษ์ของ ผศ.ดร.กิตติกรณ์ นพุดมพันธ์ เน้นในเรื่องของการอธิบายถึงเนื้อหาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่าง เครื่องประดับที่ออกแบบสร้างสรรค์ ลักษณะการนุ่งห่มท่าทาง ดนตรีที่ใช้ในการประกอบการแสดงสามารถสื่อสารอะไรระหว่างการแสดง ผู้วิจัยนำผลการวิพากษ์มาเรียบเรียงและพัฒนาข้อมูลงานวิจัยต่อไปตามลำดับ

ภาคผนวก ก
ภาพการบวนการสร้างสรรค์

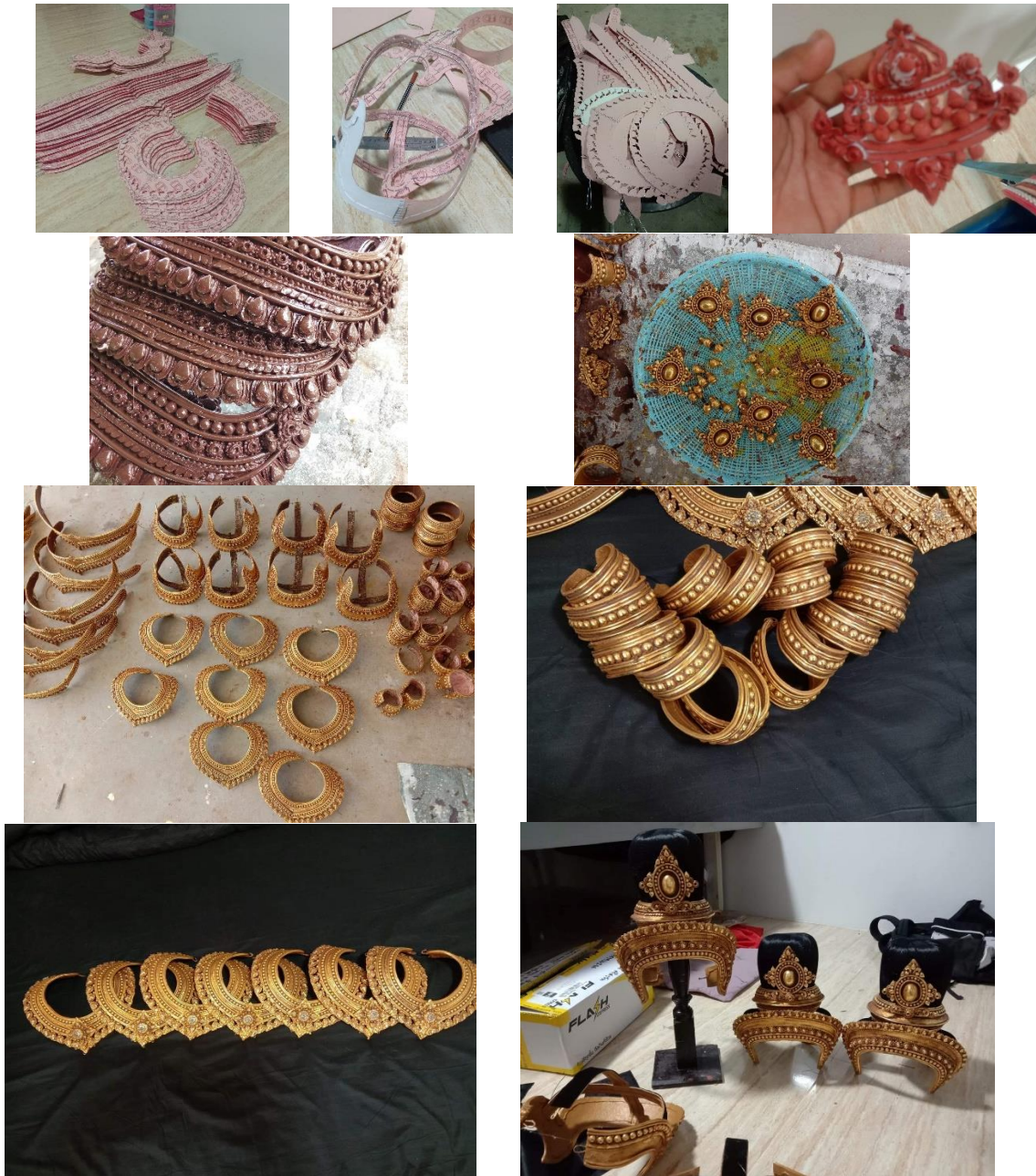
ภาพภาคผนวก ก 1 การบวนการสร้างสรรค์ 1
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

ภาพภาคผนวก ก 2 การบวณการสร้างสรรค์ 2
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

ภาพภาคผนวก ก 3 การบวนการสร้างสรรค์ 3
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

ภาพภาคผนวก ก 4
 กระบวนการออกแบบสร้างสรรค์ เครื่องแต่งกายประกอบการแสดง
 (ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

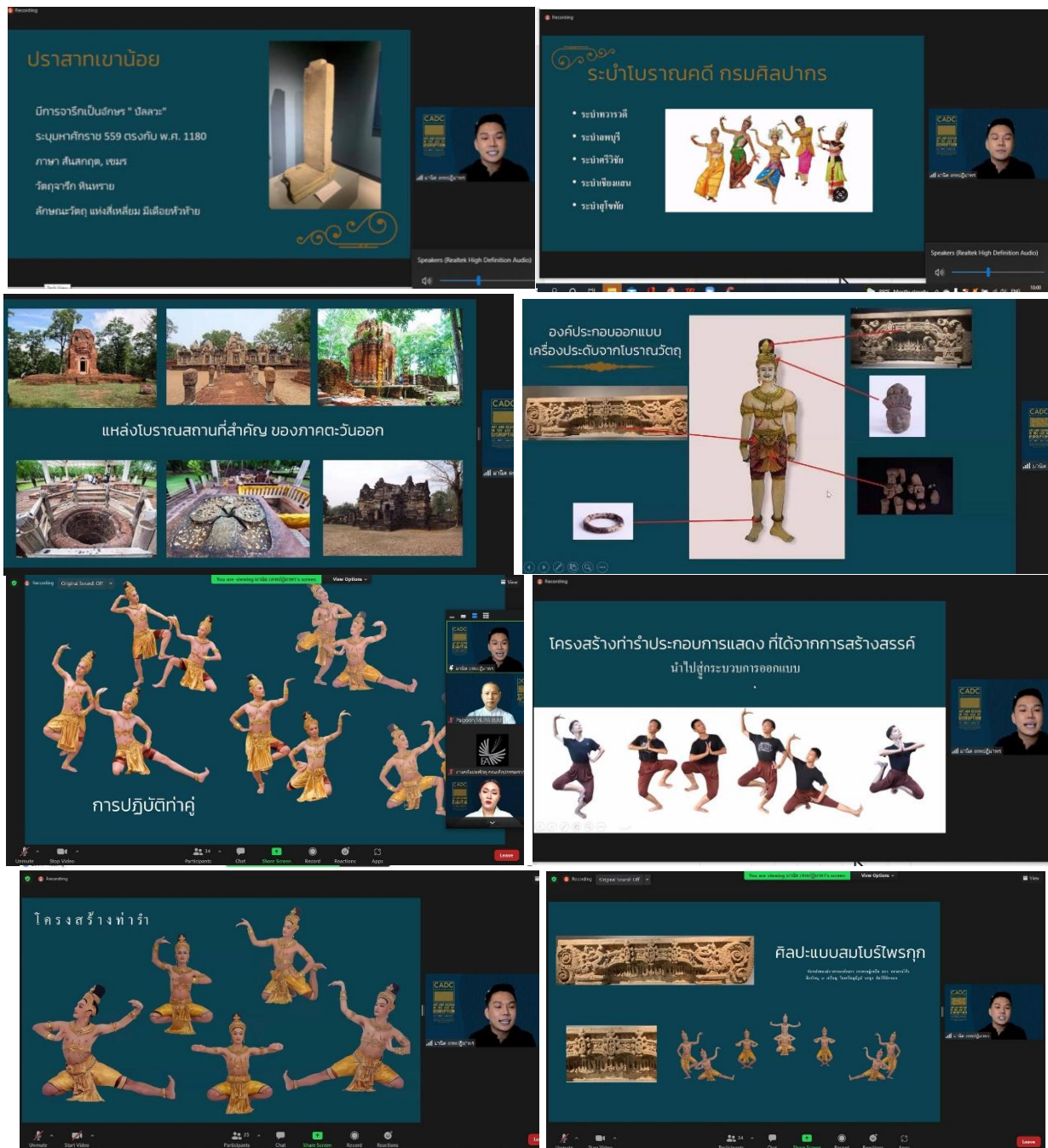

ภาพภาคผนวก ก 5

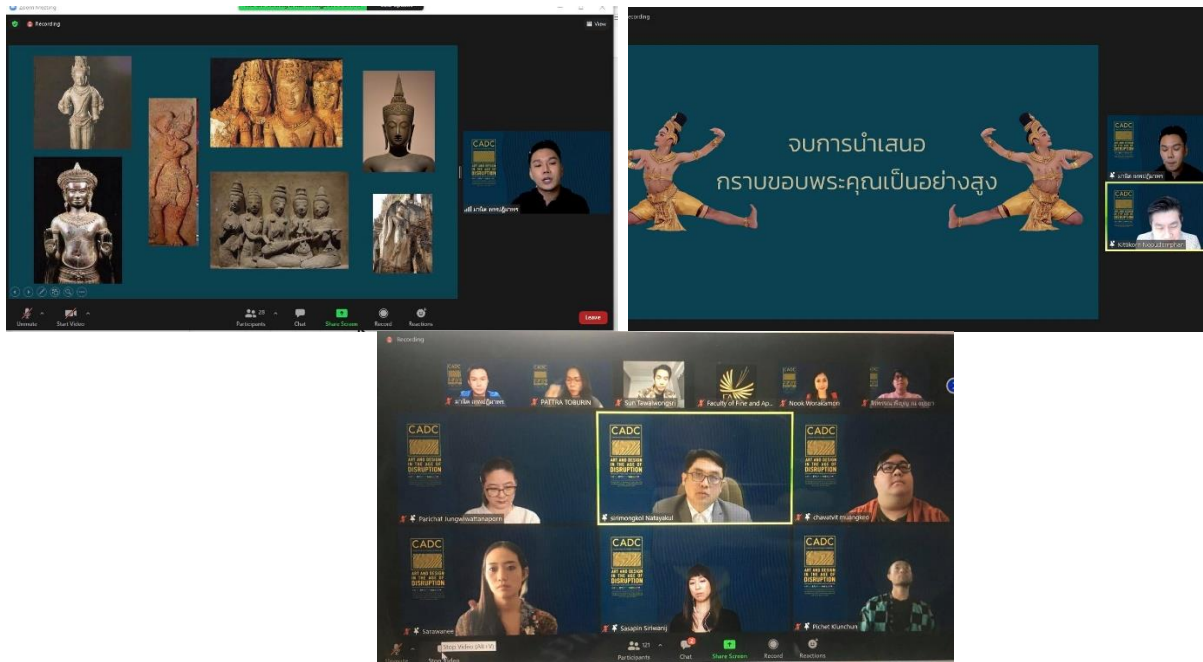
เครื่องแต่งกายประกอบการแสดงระบำลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

ภาพภาคผนวก ก 6
การทดลองเครื่องแต่งกายผสมผสานการเคลื่อนไหวท่าทาง
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

ภาพภาคผนวก ก 6
กระบวนการนำเสนอผลงานทางวิชาการระดับชาติครั้งที่ 2 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 1
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

ภาพภาคผนวก ก 7

กระบวนการนำเสนอผลงานทางวิชาการระดับชาติครั้งที่ 2 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

ลีลาเทวฤทธิ์

ปราสาทเขาน้อยสีชมพู

ภาพภาคผนวก 8

การออกแบบโปสเตอร์การแสดงระบำลีลาเทวฤทธิ์ ปราสาทเขาน้อยสีชมพู
(ที่มา: มานิต เทพปฏิมาพร วันที่ 7 สิงหาคม 2564)

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2513). **สมุดภาพแสดงเครื่องแต่งกายตามสมัยประวัติศาสตร์และโบราณคดี**. พิมพ์ครั้งที่ 3.พระนคร:ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวิพร.
- _____. (2550). การศึกษาและการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการแต่งกายยืนเครื่องโขน - ละครรำ. กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร.
- _____. (2533). **ปราสาทเขาน้อยสีชมพู จังหวัดปราจีนบุรี**. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด.
- กำจร สุนพงษ์ศรี. (2556). **สุนทรินศาสตร์ หลักปรัชญาศิลปะ ทฤษฎีทัศนศิลป์ ศิลปะวิจารณ์**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จังหวัดสระแก้ว. 2564, **ปราสาทเขาน้อย**.วันที่สืบค้น 11 สิงหาคม 2564.จาก http://www.sakaeo.go.th/websakaeo/travel_top/detail
- ฉัตรชัย อรรถปักษ์. (2555). **องค์ประกอบศิลปะ**. กรุงเทพมหานคร : วิทย์พัฒน์.
- ฉันทนา เอี่ยมสกุล. (2553). **ศิลปะการออกแบบท่ารำ นาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ: บริษัททบพิตรการพิมพ์.
- ชะลูด นิมเสมอ. (2544). **องค์ประกอบของศิลปะ**.พิมพ์ครั้งที่ 6 : ไทยวัฒนากรุงเทพ ฯ
- นที สว่างดี. (2542). **การวิเคราะห์เพลงระบำชุดโบราณคดี ประพันธ์โดย มนต์รี ตราโมท**. กรุงเทพมหานคร : ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย.
- ธนิต อยุ์โพธิ์. (2554). **ระบำชุดโบราณคดี**. หนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลงศพ นางใบศรี แสงอนันต์ วันที่ 24 กรกฎาคม 2554. กรุงเทพมหานคร: บริษัทไทภูมิ พับลิชชิ่ง จำกัด.
- พรเทพ บุญจันทร์เพชร. (2549). **ระบำโบราณคดี**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- พีรพงศ์ แสนไสย. (2561). **นาฏยวิเคราะห์: ภาควิชาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**
- ภารดี มหาขันธ์. (2555). **การตั้งถิ่นฐานและการพัฒนาการของภาคตะวันออกเฉียงเหนือประเทศไทย ประเทศตามแบบสมัยใหม่ถึงปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ:ห้างหุ้นส่วนจำกัด อองศาบายดี.
- ภัทระ คมขำ. (2561). **เพลงระบำ**.พิมพ์ครั้งที่ 1 : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 254 ถ.พญาไท แขวงวังใหม่ เขตประทุมวัน กรุงเทพฯ
- มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ศูนย์การาเรียนรู้ทวารวดี. (2552). **สรุสาระอารยธรรมทวารวดี: เพชรเกษมพริ้นติ้ง กรุ๊ปจำกัด 18/49 ถ.ทรงพล ต.ลำพญา อ.เมือง จ.นครปฐม**.
- วิมลศรี อุปรมย์. (2555). **นาฏกรรมและการละคร**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริมงคล นาฏยกุล. (2551). **นาฏศิลป์ หลักทฤษฎีและการเคลื่อนไหว**. กรุงเทพฯ:โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์.
- สถาบันนาฏดุริยางค์ศาสตร์. (2542). **วิพิธทัศนา พร้อมคำอธิบายชุดการแสดงและภาพประกอบ**. กรุงเทพฯ:บริษัทเซเว่นพริ้นติ้งกรุ๊ป.
- สุภัทรดิศ ดิศกุล. (2519). **ศิลปะขอมเล่มที่ 1-3**. กรุงเทพฯ: คุรุสภา.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). **นาฏยศิลป์ปริทรรศน์**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดจันทบุรี. (2561). *ระบำครวนคราบุรี*. วันที่ค้นหา 11 สิงหาคม 2564. จาก https://www.m-culture.go.th/chanthaburi/ewt_news.php?nid=940&filename=index.
- ฤทธิรงค์ จิวากานนท์. (2557). ศิลปะการออกแบบเครื่องแต่งกายละครเวทีสมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- The Metropolitan Museum of Art. (2558). *Standing Male Deity, Bronze, Cambodia*. วันที่ค้นหา 11 สิงหาคม 2564. จาก www.pinterest.com/pin/768356386417098623/.